

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
ARKEOSERAMİK ANASANAT DALI**

**KONYA ÇATALHÖYÜK DAMGA MÜHÜRLERİNİN
SERAMİK SANATINA ETKİLERİ**

Dilber Beyza KÜÇÜKKAVAS

YÜKSEKLİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Serap ÜNAL

ISPARTA/ 2019

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
ARKEOSERAMİK ANASANATDALI

Bu tez 03/07/2019 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından Oy Birliği/Oy Çoğunluğu ile Kabul Edilmiştir.

DANIŞMAN

Doç. Dr. Serap ÜNAL

İmza:

ÜYE

Doç. Dr. Mehmet ÖZKARTAL

İmza:

ÜYE

Doç. Dr. Şemsettin Ziya DAĞLI

İmza:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

İmza ve Mühür

Prof. Dr. Abdullah Şevki DUYMAZ
SDÜ Güzel Sanatlar Enstitü Müdürü

Bu çalışma.....tarafından desteklenmiştir.

Proje No:

T. C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları aldığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim (.03./07./2009.).

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

Dilber Beyza KüçükKAVAS

İmzası

ÖNSÖZ

İnsanoğlu tarih sahnesinde yerini aldığı günden itibaren yaşadığı zaman diliminin kültür öğelerini anlatmak için düşünsel motifleri kullanmıştır. Bir iletişim aracı ya da anlatım dili olan motifler, sembolleri ve damga mühürlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu anlatım dili kendisinden sonra gelen tüm toplumlari etkileyerek günümüze kadar gelmeyi başarmıştır.

Çatalhöyük Damga Mühürleri kapsayan bu çalışma, damga mühürlere dikkat çekmek ve modern anlamda seramik sanatinde yorumlanması hedeflenmiştir. Ayrıca damga mühürlerin kültürü ve yapım teknikleri araştırılıp, incelenerek bu konu hakkında bilgi sahibi olmak ve incelemenin sonucunda farklı sanat dallarında çalışan sanatçılara ilham vererek katkı sağlaması tezin bir başka amacını oluşturmaktadır.

Tez konunun belirlenmesi ve uygulama çalışmalarımın hazırlanması sürecinde tüm bilgi, tecrübe ve katkılarını esirgemeyen çok değerli hocam Doç.Dr. Serap NAL'a çok teşekkür ederim. Hayat'ta ve sanat'ta her zaman yanımda olup beni destekleyen aileme sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Dilber Beyza KÜÇÜKKAVAS

ISPARTA 2019

ÖZET
KONYA ÇATALHÖYÜK DAMGA MÜHÜRLERİNİN
SERAMİK SANATINA ETKİLERİ

Dilber Beyza KÜÇÜKKAVAS

Süleyman Demirel Üniversitesi,

Güzel Sanatlar Enstitüsü Arkeoseramik Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Yıl: Temmuz 2019, Sayfa: 153

Danışman: Doç. Dr. Serap ÜNAL

“Konya Çatalhöyük Damga Mühürlerinin Seramik Sanatına Etkileri” konulu bu çalışmada Konya Çatalhöyük’te bulunmuş ve yayınlanmış olan damga mühürlerin değerlendirilmesi ve seramik sanatına uygulanması yapılmıştır.

Anadolu yüzyıllar boyunca tarihsel ve kültürel süreç içerisinde çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmış ve uygarlıkların yarattığı renkli kültürleri kendi içinde barındırmıştır. Anadolu toprakları Neolitik Çağda uygarlık tarihinin renkli dönemlerine sahne olmuştur. Bu nedenle tarihin en önemli yerleşim merkezleri bu topraklar üzerinde kurulmuştur. Bu yerleşim merkezlerinden biriside Çatalhöyük’tür. Neolitik Çağa ışık tutan Çatalhöyük, hem kültürel zenginliğini hem de insanlık tarihi açısından büyük önem taşımaktadır.

Mühür, 9000 yıllık bir geçmişe sahiptir. Uzun yıllar boyunca farklı uygarlıklar tarafından kullanılan mühür, güç ve zenginliğin bir simgesi olmuştur. Mühürler, yapıldıkları tarih açısından ve kullanıldığı alanlar bakımından farklılık gösterirler. Uygarlıklar arasındaki iletişime bağlı olarak gelişen bu farklılıklar, birbirlerinden etkilendiğini gösterir.

Günümüzde sanat dalı olan seramik, uygarlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir. Seramik; hava, su, toprak ve ateş gibi hayatın vazgeçilmez unsurlarını birleştirerek oluşur. Ana malzemesi “kil” olan seramik, en yalın ifadeyle “pişmiş toprak” demektir. Kil, doğada kolayca bulunabilen yumuşak ve ince tanecikli bir maddedir.

Anadolu toprakları zengin kil yataklarına sahip bir coğrafyada yer alır. Bu topraklar üzerinde yapılan seramik üretimi neolitik çağ Çatalhöyük’te M.Ö. 7 binde başlamış ve günümüze kadar gelmiştir. Çatalhöyük yerleşkesinde bugüne kadar yapılan arkeolojik kazılardan elde edilen veriler sonucunda pişmiş topraktan yapılmış çanak- çömleklerin yanı sıra evlerde, mezarlıklarda ve kutsal alanlarda damga mühürler bulunmuştur. Çatalhöyük’te üretim ekonomisinin gelişmesi ile birlikte mülkiyet belirtmek ya da tahıl ve dokuma alanlarında süsleme yapmak için damga mühürler kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler; Konya, Çatalhöyük, Damga, Mühür, Seramik, Kil

ABSTRACT
THE EFFECTS OF KONYA ÇATALHÖYÜK STAMP
SEALS ON CERAMIC ART

Dilber Beyza KÜÇÜKKAVAS

Suleyman Demirel University

Institute of FineArts, Department of Archeoceramics, Master's Thesis

Year: July 2019 Page: 153

Supervisor: Associate Professor Serap ÜNAL

In this study, the effects of Çatalhöyük Stamp Seals on the Ceramic Art of Konya are examined. The stamp seals found and published in Çatalhöyük, Konya were applied to the ceramic art.

Throughout the centuries, Anatolia has hosted various civilizations in the historical and cultural process, and it has housed colorful cultures created by civilizations. Anatolian lands have been the scene of the colorful periods of civilization in the Neolithic period. For this reason, the most important settlements in the history were founded on these lands. One of these settlements is Çatalhöyük. Çatalhöyük, which sheds light on the Neolithic Age, is of great importance both for its cultural richness and for its human history.

The seal has a history of 9000 years. The seal used by different civilizations for many years has been a symbol of power and wealth. Seals differ in terms of the date they are made and the areas where they are used. These differences, which arise from communication between civilizations, indicate that they are affected by each other.

Today, the art branch of ceramics has a history as old as the history of civilization. Ceramic; air, water, soil and fire, such as combining the essential elements of life occurs. Ceramic, the main material of which is "clay", is simply "terracotta". Clay is a soft and fine-grained substance that can be easily found in nature.

Anatolia is located in a geography with rich clay deposits. The ceramics production on these soils is dated to the Neolithic Age in Çatalhöyük. It started in 7,000 and has survived to the present day. As a result of the data obtained from the archaeological excavations carried out in Çatalhöyük campus so far, potsherds made of terracotta pottery, as well as stamp seals were found in houses, cemeteries and sacred areas. In Çatalhöyük, stamp seals have been used to indicate ownership with the development of the production economy or to decorate the grain and weaving areas.

Keywords; Konya, Çatalhöyük, Stamp, Seal, Ceramic, Clay

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vii
RESİMLER DİZİNİ.....	ix
PLANLAR DİZİNİ.....	xiii
HARİTALAR DİZİNİ.....	xiv
TABLolar DİZİNİ.....	xv
GİRİŞ.....	1

I.BÖLÜM

1. ÇATALHÖYÜK.....	3
1.1 Yerleşmesi.....	3
1.2 Araştırma Tarihçesi.....	4
1.3 Mimari.....	6
1.4 Sanat.....	8
1.5 Çatalhöyük'te Ekonomi.....	26
1.6 Çatalhöyük'te Tapınak ve İnançlar.....	27

II.BÖLÜM

2. SERAMIĞIN TANIMI, TARİHÇESİ VE ÇATALHÖYÜK KİL GRUPLARI.....	30
2.1 Seramiğin Tanımı.....	30
2.2 Seramiğin Tarihçesi.....	31
2.3. Çatalhöyük Kil Çeşitleri ve Yapısı.....	32

III.BÖLÜM

3. ÇATALHÖYÜK DAMGA MÜHÜRLERİ.....	46
3.1 Damga Mühür, Mühür ve Mühür Baskılarının Tanımı.....	46
3.2 Mühür Yapımında Kullanılan Malzeme Ve Teknikler.....	49
3.3 Mühür Kullanım Alanları.....	52
3.4 Çatalhöyük Damga Mühürlerinin Ortaya Çıkışı.....	52
3.5 ÇATALHÖYÜK DAMGA MÜHÜRLERİNİN KATALOĞU.....	53

IV. BÖLÜM

4. GÜNÜMÜZ SERAMİK SANATINDA NEOLİTİK DÖNEM ÇATALHÖYÜK BULUNTULARI ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR... 116	
4.1 Türk Seramik Sanatçıları.....	116
4.2 Hamiye Çolakoğlu.....	116
4.3 Sadi Diren.....	117
4.4 Erdinç Bakla.....	119
4.5 Jale Yılmabaşar.....	119

4.6 İlgi Adalan	120
4.7 Serap Ünal	121
4.8 Gül Erali	121
4.9 Catalhöyük Buluntuları Üzerine Yapılan Çağdaş Seramik Çalışmaları.....	122
4.10 Günümüz Seramik Sanatında Damga Mühür ve Mühürler Üzerine Seramik Çalışan Sanatçılar	125
VI.BÖLÜM	
5. TASARIM VE UYGULAMA	127
5.1 Tasarım	127
5.2 Uygulama	130
SONUÇ VE ÖNERİLER	141
KAYNAKÇA	144

KISALTMALAR DİZİNİ

Bkz : Bakınız

Çev : Çeviren

s : Sayfa/Sayfalar

yy : Yüzyıl

M.Ö : Milattan önce

M.S : Milattan sonra

mm : Milimetre

cm : Santimetre

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Skyhos Örnekleri	22
Şekil 2: Kase	23
Şekil 3: Kantharos	23
Şekil 4 : Çatalhöyük Olası Kil Kaynak Bölgeleri Modeli.....	38
Şekil 5: Damga Mühür Formu	46
Şekil 6: Yaylı Matkap Örneği	51
Şekil 7: Kesim Çarkı	51
Şekil 8: Damga Mühür	53
Şekil 9: Damga Mühür	54
Şekil 10: Damga Mühür	55
Şekil 11: Damga Mühür	56
Şekil 12: Damga Mühür	57
Şekil 13: Damga Mühür	58
Şekil 14: Damga Mühür	59
Şekil 15: Damga Mühür	60
Şekil 16: Damga Mühür	61
Şekil 17: Damga Mühür	62
Şekil 18: Damga Mühür	63
Şekil 19: Damga Mühür	64
Şekil 20: Damga Mühür	65
Şekil 21: Damga Mühür	66
Şekil 22: Damga Mühür	67
Şekil 23: Damga Mühür	68
Şekil 24: Damga Mühür	69
Şekil 25: Damga Mühür	70
Şekil 26: Damga Mühür	71
Şekil 27: Damga Mühür	72
Şekil 28: Damga Mühür	73
Şekil 29: Damga Mühür	74
Şekil 30: Damga Mühür	75
Şekil 31: Damga Mühür	76
Şekil 32: Damga Mühür	77
Şekil 33: Damga Mühür	78
Şekil 34: Damga Mühür	79
Şekil 35: Damga Mühür	80
Şekil 36: Damga Mühür	81
Şekil 37: Damga Mühür	82
Şekil 38: Damga Mühür	83
Şekil 39: Damga Mühür	84
Şekil 40: Damga Mühür	85
Şekil 41: Damga Mühür	86
Şekil 42: Damga Mühür	87
Şekil 43: Damga Mühür	88
Şekil 44: Damga Mühür	89
Şekil 45: Damga Mühür	90
Şekil 46: Damga Mühür	91
Şekil 47: Damga Mühür	92

Şekil 48: Damga Mühür	93
Şekil 49: Damga Mühür	94
Şekil 50: Damga Mühür	95
Şekil 51: Damga Mühür	96
Şekil 52: Damga Mühür	97
Şekil 53: Damga Mühür	98
Şekil 54: Damga Mühür	99
Şekil 55: Damga Mühür	100
Şekil 56: Damga Mühür	101
Şekil 57: Damga Mühür	102
Şekil 58: Damga Mühür	103
Şekil 59: Damga Mühür	104
Şekil 60: Damga Mühür	105
Şekil 61: Damga Mühür	106
Şekil 62: Damga Mühür	107
Şekil 63: Damga Mühür	109
Şekil 64: Damga Mühür	110
Şekil 65: Damga Mühür	111
Şekil 66: Damga Mühür	112
Şekil 67: Damga Mühür	113

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1: Batı Çatalhöyük'teki Bir Açmada Kazı Çalışmaları (http://www.catalhoyuk.com/tr/content/bati-hoyuk).	8
Resim 2: Kilim Deseni (B.Küçükkavas, 2019). (Anadolu Medeniyetleri Müzesi)	9
Resim 3: Kilim Deseni (Mellaart, 2003:61).....	10
Resim 4: Kollarını ve Bacaklarını Uzatmış Figür Kabartması (Hodder, 2006b:157).	10
Resim 5: Tahtında Oturan Ana Tanrıça (B.Küçükkavas, 2019). (Anadolu Medeniyetleri Müzesi)	11
Resim 6: Kireç Taşından Yapılmış Üçlü Heykelcikler (B.Küçükkavas, 2019). (Anadolu Medeniyetleri Müzesi)	11
Resim 7: Erkek Figürü (B.Küçükkavas, 2019). (Anadolu Medeniyetleri Müzesi)	12
Resim 8: Leopar Postu Başlıklı Erkek Figürü (B.Küçükkavas, 2019). (Anadolu Medeniyetleri Müzesi)	13
Resim 9: Kireçtaşı Figürinler (http://www.catalhoyuk.com/sites/default/files/media/pdf/RAPOR_2016.pdf).	13
Resim 10: Gerdanlık (B.Küçükkavas, 2019). (Anadolu Medeniyetleri Müzesi)	14
Resim 11: Tabak, Kaşık, Kemik Spatül (B.Küçükkavas, 2019). (Anadolu Medeniyetleri Müzesi)	14
Resim 12: Kemer Tokası(B.Küçükkavas, 2019). (Anadolu Medeniyetleri Müzesi)	15
Resim 13: Kopça (B.Küçükkavas, 2019). (Anadolu Medeniyetleri Müzesi)	15
Resim 14: Kolye (B.Küçükkavas, 2019). (Anadolu Medeniyetleri Müzesi)	15
Resim 15: Hançerler (B.Küçükkavas, 2019). (Anadolu Medeniyetleri Müzesi)	16
Resim 16: Dokuma Parçaları (Mellaart, 2003:156). (Anadolu Medeniyetleri Müzesi)	16
Resim 17: Dört Ayaklı Çömlek (B.Küçükkavas, 2019). (Anadolu Medeniyetleri Müzesi)	17
Resim 18: Pişirme Tası ve Çukur Ağızlı Kavanoz (http://www.catalhoyuk.com/sites/default/files/Catalhoyuk_2017_Arsiv_Raporu.pdf)	17
Resim 19: İn Situ Kaplar (http://www.catalhoyuk.com/sites/default/files/Catalhoyuk_2017_Arsiv_Raporu.pdf)	17
Resim 20: Batı Çatalhöyük EK I Çömleri (B.Küçükkavas, 2019). (Konya Arkeoloji Müzesi)	18

Resim 21: Batı Çatalhöyük EK I Çömlekleri (B.Küçükavas, 2019). (Konya Arkeoloji Müzesi)	18
Resim 22: Batı Çatalhöyük EK II Çömlekleri (Yılankaya, 2010:93).....	19
Resim 23: Batı Çatalhöyük EK II Çömlekleri (Yılankaya, 2010:93).....	19
Resim 24: Batı Çatalhöyük EK II Çömlekleri (Yılankaya,2010:93).....	20
Resim 25: Lekythos Örnekleri (Zorluoğlu, 2007:64).	21
Resim 26: Tabak (Zorluoğlu, 2007:65).....	23
Resim 27: Tondo (Zorluoğlu, 2007:65).	23
Resim 28: Konsantrik Kase Kaideleri (Zorluoğlu, 2007:65).....	24
Resim 29: Konsantrik Tabak (Zorluoğlu, 2007:66).....	25
Resim 30: Konsantrik Gövde Parçaları (Zorluoğlu, 2007:67).....	25
Resim 31: Konsantrik Gövde Parçaları (Zorluoğlu, 2007:67).....	25
Resim 32: Tabak Parçası (Zorluoğlu, 2007:68).....	26
Resim 33: Yüksek Kaideli Çanak Gövde Parçası (Zorluoğlu, 2007:68).....	26
Resim 34: Leopar Tapınağı (B.Küçükavas, 2019).....	28
Resim 35: Ana Platmormun Güneyinde Sekiye Yerleştirilmiş 7 Çift Bos Pirimigenius Boynuzu (Mellaart, 2003:24).....	29
Resim 36: Boğa Başı (Mellaart, 2003:28).....	29
Resim 37: Akbabaların İnsan Cesetlerine Saldırması (Mellaart, 2003:69).....	29
Resim 38: Bataklık Kili İle Yapılmış Çömlek Örnekleri (Tarkan, 2015:80).....	35
Resim 39: Volkanik Kil Çamur Kayaç Örneği (Tarkan, 2015:90).	40
Resim 40: Metamorfik Kayaç Örnekleri (Sağda: Kireçtaşı, Solda: Şist) (Tarkan, 2015:95).	42
Resim 41: Yumuşakça Kabuğundan Yapılmış Boncuk Örneği (Tarkan, 2015:102). 45	
Resim 42: İnsan Vücuduna Yapılan Damga Mühür ve Kilim Yapım Örnekleri (Güney, 2014:278).	48
Resim 43: Pişirilen Damgalı Ekmekler (Yüksel, 2017:57).....	49
Resim 44: Kameo Mühür Örneği.....	50
Resim 45: Gem Mühür Örneği.....	50
Resim 46: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).....	53
Resim 47: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).....	54
Resim 48: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).....	55
Resim 49: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).....	56
Resim 50: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).....	57
Resim 51: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).....	58
Resim 52: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).....	59
Resim 53: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).....	60
Resim 54: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).....	61
Resim 55: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).....	62
Resim 56: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).....	63
Resim 57: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).....	64
Resim 58: Damga Mühür (Türkcan, 1997:18).....	65

Resim 59: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).....	66
Resim 60: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).....	67
Resim 61: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).....	68
Resim 62: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).....	69
Resim 63: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).....	70
Resim 64: Damga Mühür (Türkcan, 1997:18).....	71
Resim 65: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).....	72
Resim 66: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).....	73
Resim 67: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).....	74
Resim 68: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).....	75
Resim 69: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).....	76
Resim 70: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).....	77
Resim 71: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).....	78
Resim 72: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).....	79
Resim 73: Damga Mühür (Türkcan, 1997:18).....	84
Resim 74: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).....	85
Resim 75: Damga Mühür.....	88
Resim 76: Damga Mühür.....	89
Resim 77: Damga Mühür.....	90
Resim 78: Damga Mühür.....	91
Resim 79: Damga Mühür.....	92
Resim 80: Damga Mühür.....	93
Resim 81: Damga Mühür.....	94
Resim 82: Damga Mühür.....	95
Resim 83: Damga Mühür.....	96
Resim 84: Damga Mühür.....	100
Resim 85: Damga Mühür.....	101
Resim 86: Damga Mühür.....	102
Resim 87: Damga Mühür.....	103
Resim 88: Damga Mühür.....	104
Resim 89: Damga Mühür.....	105
Resim 90: Damga Mühür.....	107
Resim 91: Damga Mühür.....	108
Resim 92: Damga Mühür.....	109
Resim 93: Damga Mühür.....	111
Resim 94: Damga Mühür.....	112
Resim 95: Damga Mühür.....	113
Resim 96: Damga Mühür.....	114
Resim 97: Damga Mühür.....	115
Resim 98: Seramik Formlar (Erinç, 1998:25).....	116
Resim 99: Seramik Form (hamiyecolakoglu.com).....	117
Resim 100: Bilim Ağacı (Erinç,1998:156).	117

Resim 101: Sadi Diren Seramik Figürler	118
Resim 102: Sadi Diren Seramik Boğa (https://tr.pinterest.com , [18.01.2019])......	118
Resim 103: Anadolu Tanrı ve Tanrıçaları (Sanal (kanalkultur.blogspot), 2016). ...	119
Resim 104: Jale Yılmabaşar'ın Hamile ve Çocuklu Figürler	120
Resim 105: İlgı Adalan'ın idolü.....	120
Resim 106: Serap Ünal'ın idolleri (https://tr.pinterest.com , [18.01.2019]).	121
Resim 107: Gül Erali'nin Tanrıçaları (http://www.gul-erali.com/indexturkish.htm).	121
Resim 108: Kaan Canduran (http://www.turkishculture.org/whoiswho/applied-arts/kaan-canduran-489.htm)...	122
Resim 109: Sadettin Aygün	122
Resim 110: Senanur Gündoğdu (https://www.google.com , [19.01.2019]).	122
Resim 111: Burcu Öztürk Karabey (https://www.google.com , [19.01.2019]).	123
Resim 112: Nagehan Elibol Ertuna (https://www.google.com , [19.01.2019]).	123
Resim 113: Mutlu Başkaya (http://www.turkishpaintings.com , [19.01.2019]).	124
Resim 114: Pınar Baklan Önal (https://www.sanatgezgini.com , [19.01.2019]).	124
Resim 115: Ufuk Tolga Savaş (http://www.turkishpaintings.com , [19.01.2019]). .	125
Resim 116: Cemalettin Sevim (https://dergipark.org.tr , [19.01.2019]).	125
Resim 117: Hitit ve Erken Tunç Çağına Örnekler (Basmaz, 2011:84-85).	126
Resim 118: Aslantepe Höyük Damga Örnekleri (Ercan, 2007:60-68).	126
Resim 119: Tasarım 1	128
Resim 120: Detay	128
Resim 121: Tasarım 2	129
Resim 122: Tasarım 3	129
Resim 123:Mühürlerin Yapım Aşaması	130
Resim 124: Mühürlerin Küçük Uygulaması	131
Resim 125: Mühürlerin Küçük Uygulaması	131
Resim 126: Mühürlerin Küçük Uygulaması	131
Resim 127: Mühürlerin Küçük Uygulaması	132
Resim 128: Mühürlerin Çizimlerine Örnekler	132
Resim 129: Mühürlerin Pozitifine Örnekler	132
Resim 130: Mühürlerin Neğatifine Örnekler	133
Resim 131: Pano 1: 40*40 1040 °C	133
Resim 132: Pano 2: 40*40 1040 °C	134
Resim 133: Pano 3: 40*40 1040 °C	134
Resim 134: Pano 4: 40*40 1040 °C	134
Resim 135: Pano 5: 40*40 1040 °C	135
Resim 136: Form 1: 91*18*13,5 1040 °C.....	135
Resim 137: Detay.....	136
Resim 138: Form 2: 81*18*13,5 1040 °C.....	136
Resim 139: Detay.....	137
Resim 140: Form 3: 93*18*13,5 1040 °C.....	137

Resim 141: Detay	138
Resim 142: Form 4: 73*18*13,5 1040 °C.....	138
Resim 143: Detay	139
Resim 144: Sür Sil Uygulaması	139
Resim 145: Form 5: 40*41*20 1040 °C.....	139
Resim 146: Form 6: 41*20*20 1040 °C.....	140
Resim 147: Form 7: 22*40*20 1040 °C.....	140

PLANLAR DİZİNİ

Plan 1: Doğu Ve Batı Çatalhöyük Yerleşmesi.....	4
Plan 2: Ev ve Tapınakların Şematik Rekonstrüksiyonu.....	7
Plan 3: Ana Oda Taslağı	7
Plan 4: Batı Çatalhöyük'teki Bir Binanın Planı.....	8

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1: Konya ve Çatalhöyük Yerleşmesinin Konumu.....	3
Harita 2: Çarşamba Çayı Tortularının Dağılımı.....	36
Harita 3: Erenler-Alacadağ Volkanik Arazi ve Bölgedeki Diğer Volkanik Dağ Biçimlenmeleri.....	39
Harita 4: Çarşamba ve May Nehirleri Konumları.....	39
Harita 5: Eski Konya Gölü'nün Oluşturduğu Bataklıklar	43
Harita 6:Çumra İlçe Haritası	43
Harita 7: Çömlek Yapımında Kullanılan Hammaddenin Coğrafi Konumları	45

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Çatalhöyük'ün Anadolu Ve Orta Doğu'daki Yerleşmeler İçindeki Kronolojik Yeri.....	5
--	---

GİRİŞ

Neolitik Çağda (M.Ö. 8000-5500) gezginci yaşamdan yerleşik hayata geçen insanoğlu, Anadolu kültür tarihinin köklerini aydınlatan ve medeniyetlerin gelişmesine katkı sağlayan Çatalhöyük en önemli yerleşim merkezlerinden birisidir. Çatalhöyük görkemli ve şaşırtıcı buluntularıyla geçmişin yaşam izlerini günümüze kadar gelmesini sağlayarak, Ön Asya'nın Neolitik dönem merkezleri içerisinde farklılığını korumaya devam etmektedir.

Anadolu'da neolitik dönem Çatalhöyük'te yerleşik hayatın getirdiği yeni yaşam biçimi, bu dönemde yaşamış insanları üretim yapmaya sevk etmiştir. Yapılan üretim toplumun gereksinimleri doğrultusunda ilerlemiş, ulaştıkları teknoloji düzeyine göre gelişme göstermiştir. Çatalhöyük toplumu ürettikleri eserlerine kültürlerini, yaşam biçimlerini ve inançlarını pişmiş topraktan yapılmış heykelciklere, süs eşyalarına ve günlük kullanım eşyası olan çanak-çömleklere yansıtmıştır. Bu eserlerin yanı sıra buluntular içerisinde günümüz mühürlerinin atası sayılabilecek damga mühürler bulunmuştur.

Anadolu arkeolojisinde damga mühürler köklü bir geçmişe sahiptir. Arkeolojik kazılarda karşımıza çıkan, dönemin sanat, din, sosyal ve kültürel yapıları hakkında bilgi veren damga mühürler, aynı zamanda ticaret alanında mülkiyet belirtmek için kullanıldığını gösteren bulgulara rastlanılmıştır.

Çatalhöyük damga mühürleri, Neolitik çağda farklı amaçlar için kullanılmıştır. Kumaş, deri gibi çeşitli malzemelerin üzerine boyama amaçlı ve tahıl alanında ekmek üstlerine süsleme yapılarak hayır ve bereket getireceği düşünülen baskı malzemeleri olarak kabul edilmiştir.

Tez konusunu oluşturan, Anadolu'da Neolitik Çağ Konya Çatalhöyük yerleşmesinde bulunmuş damga mühürlerin biçim ve betimleme açısından diğer neolitik dönem mühürleri arasında farklı bir yere sahip olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca Çatalhöyük'te bulunmuş ve Ali Umut Türkcan tarafından 1999 yılında yüksek lisans tezi olarak yayınlanmış ve 1999 yılından sonra tespit edilmiş olan damga mühürler üzerine kapsamlı bir literatür araştırılması yapılarak, seramik sanatında damga mühürlerin ve yüzeylerinde yer alan bezemelerin yorumlanarak seramik yüzeyine uygulama çalışmaları yapılmıştır.

Tezin birinci bölümünde Çatalhöyük' ün yeri, tarihçesi ve kültürü, ikinci bölümde Seramiğin tanımı, tarihçesi ve Çatalhöyük'te kullanılan kil çeşitleri üzerinde değinilecektir. Üçüncü bölümde damga mühür, mühür tanımları yapılarak Çatalhöyük damga mühürlerine ait katalog yer almaktadır. Dördüncü bölümde Çatalhöyük'ten ve Anadolu'da ki farklı uygarlıklarda bulunan mühür ve damga mühürlerinden etkilenen sanatçılar ve bu sanatçıların eserlerine yer verilmiştir. Beşinci bölümde yapılan tasarımlardan yola çıkılarak seramik uygulamaları yer almaktadır.

Tüm bu kapsamda, “Konya Çatalhöyük Damga Mühürlerinin Seramik Sanatına Etkileri” konulu tez elde edilen bulgularla araştırılmıştır.

I. BÖLÜM

1. ÇATALHÖYÜK

1.1 Yerleşmesi

Konya ili, Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesinin orta ve güneyinde yer almaktadır. Buzul döneminde oluşan ve yaklaşık olarak 16 000 yıl önce (Kurtuluş, 1995:18) kuruyan Eski Konya gölü tabanı üzerine kurulan şehir, ortaya çıkan düzlük araziden dolayı Konya ovası olarak da bilinmektedir. Çevresi yaklaşık olarak 1000 m. yükseltiyeye sahip dağlar ve akarsularla çevrilmiştir. Konya ili, Türkiye'nin en eski yerleşim yerlerinden biri olma özelliğine sahiptir. İlk yerleşimin tarih öncesi çağlarda başladığı düşünülmektedir. Kazı çalışmaları sonucunda Neolitik Dönemin en önemli merkezlerinden birisi olan Çatalhöyük, Konya ili içerisinde bulunmuştur.

Harita 1: Konya ve Çatalhöyük Yerleşmesinin Konumu

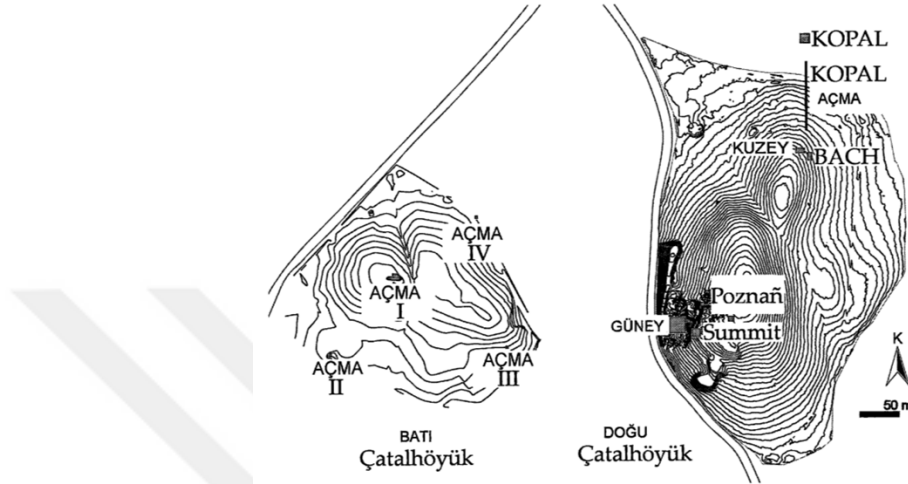
(<https://www.memrise.com/course/889122/turkiye-haritasi-no-typing/5/>).

Çatalhöyük; Konya şehir merkezinin 52 km güneydoğusunda yer alan Çumra ilçesine bağlı Küçükköy'de, Çumra'nın 11 km kuzeyinde ve Hasan Dağı'nın yaklaşık olarak 136 km uzağında bulunmaktadır. Çatalhöyük; adını kuzey ucundaki çatallanan yoldan almıştır (Mellaart, 2003:9). Doğu ve Batı Çatalhöyük olarak iki höyükten oluşmaktadır.

Büyük koni olarak bilinen Doğu Çatalhöyük Neolitik Dönem C14 yöntemiyle; M.Ö. 7400-6000 yılları arasına tarihlenmektedir. Höyük, deniz seviyesinden yaklaşık 1000 metre yükseklikte bulunmaktadır (Mellaart, 2003:9). Höyük, 450 m. uzunluğunda, 275 m. genişliğinde ve yaklaşık 21 m. yükseklikte olup, 13,5 yüz ölçümüne sahip büyük bir alana yayılmıştır.

Batı Çatalhöyük küçük koni olarak bilinmekte ve Kalkolitik Dönem C14 yöntemiyle; M.Ö. 6000-5400 yılları arasına tarihlenmektedir. Deniz seviyesinden

yaklaşık olarak 1.004 metre yüksekliktedir. Höyük, 6 metre yüksekliğinde ve 400 metre çapındadır (Mellaart, 2003:15). Doğu Çatalhöyük'ün yaklaşık 200 metre batısında yer almaktadır. Her iki höyükte; Çumra ovasını sulayan Çarşamba Çayı'nın iki yakasında kurulmuştur.

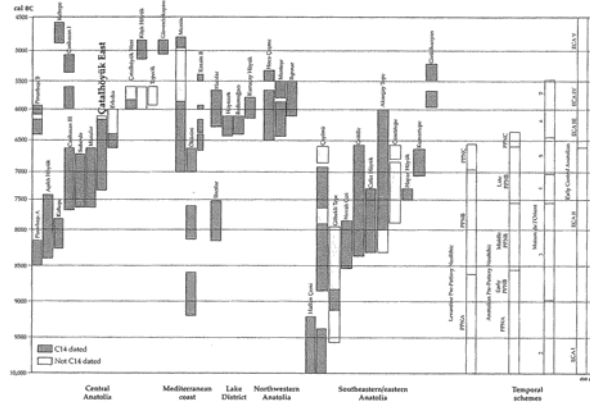
Plan 1: Doğu Ve Batı Çatalhöyük Yerleşmesi

(https://www.researchgate.net/figure/Contour-map-compiled-from-survey-points-depicting-Catalhoeyuek-trench-sites-as-well-as_fig20_323073567).

1.2 Araştırma Tarihçesi

1958 yılına kadar Orta Anadolu'da neolitik döneme tarihlenen bir yerleşmenin bulunmadığı düşünülüyordu. 1958 yılında İngiliz arkeolog ve araştırmacı James Mellaart, Çumra bölgesinde yaptığı yüzey araştırmaları sonucunda Çatalhöyük'ü bulunmuştur. Çatalhöyük'te bulunan ilk bulgular; Höyük'ün 195 km uzağında, güneyde Mersin höyüğünün en alt seviyelerinde J. Garstang tarafından keşfedilen Neolitik dönem örnekleri ile benzerlikleri bulunmaktadır (Mellaart, 2003:9). Çatalhöyük'ün Doğu bölümünde Neolitik Dönemi gösteren bulgulara rastlanılmıştır. Çatalhöyük'ün keşfedilmesiyle birlikte Orta Anadolu'da Neolitik dönemin varlığından bahsetmek mümkün olmuştur (Balter, 2008: 16).

1960 yılından itibaren Anadolu'da yapılan araştırmalar ve kazılar sonucunda Neolitik Dönemi gösteren öğelerin, Doğu ve Orta Anadolu'da ayrıca Akdeniz'de Çatalhöyük yerleşmesinden çok daha erken dönemlere tarihlenen birçok yerleşim yeri bulunmuştur (Hodder, 2006b:16).

Tablo 1: Çatalhöyük'ün Anadolu Ve Orta Doğu'daki Yerleşmeler İçindeki Kronolojik Yeri (Hodder, 2006a:13).

Çatalhöyük; 1961 ve 1965 yılları arasında J.Mellaart tarafından kazılmıştır. Mellaart; kazı çalışmalarını Neolitik döneme ait olan güneybatıda yer alan Doğu Höyük'te başlatmış, Kalkolitik döneme işaret eden Batı Höyüğünde ise iki tabaka 'da çalışmalar yapmıştır (Hodder, 2006b:15). Mellaart; çalışmalarını Neolitik dönemi gösteren Doğu höyüğünde yoğunlaştırarak; 12 farklı tabakaya ait 160 yapı katını kazmış ve tabakaları Romen rakamlarıyla göstermiştir.(0-XII) Yapı katlarına ek olarak tabaka VI'yı A ve B olarak iki evreye ayırmıştır.

Batı Çatalhöyük'te ki 1'nolu açmada 1998-2003 yılları arasında J.Last ve C.Gibson; 2006- 2012 yılları arasında ise; Cambridge Üniversitesinden Peter Biehl ve Trakya Üniversitesinden B.Erdoğu tarafından Höyük'ün güneydoğusunda kazı çalışmaları yapılmıştır (Yılankaya, 2010:9-12).

Her iki höyük'te 3000 ile 8000 kişinin yaşadığı büyük bir kentsel yerleşim yeri olarak kabul edilmektedir (Hodder, 2006b:7).

Mellaart'ın kazı çalışmaları 1965 yılında durmuş, 1993 yılına kadar başka kazı çalışması yapılmamıştır. 1993 yılında Cambridge ve Stanford üniversiteleri tarafından Ian Hodder'in başkanlığında Çatalhöyük araştırma projesi kurulmuş ve çalışmalar yeniden başlatılmıştır. Ian Hodder'e uluslararası bir ekip eşlik etmektedir.

Yeni araştırma projesinin amacı; korumaya, Çatalhöyük'ü ve sanatını tanıtmaya hedeflenmiştir. Üç, dört yıllık kazı döneminin ardından, analiz ve yayınlara ağırlık verilmesi planlanmıştır (Hodder, 2006b:43).

1993 ve 1995 yılları arasında Neolitik Doğu ve Kalkolitik Batı Höyüklerinin yüzeylerinde çalışılarak yer haritaları çıkarılmış, yüzeyde yer alan buluntulardan

örnekler alınarak jeofizik yüzey araştırması yapılmış, Mellaart'ın bıraktığı alanların kesitleri ve profilleri yeniden çizilmiştir (Hodder, 2006b:45).

Mellaart'ın yaptığı kapsamlı araştırmaların sonuçlarını irdeleyebilmek için Hodder; Çatalhöyük'te ileri teknolojiyle derin, ayrıntılı ve bilimsel teknikler kullanmayı planlamıştır. Mellaart ve Hodder tarafından yapılan çalışmalardan elde edilen tüm bilgiler arasında farklılıklar görülmektedir. Çatalhöyük kazı sonuçları; iki çalışmanın harmanlanması ile ortaya çıkmaktadır (Hodder, 2006a:16).

1.3 Mimari

Çatalhöyük'te evler; dikdörtgen planlı ve dörtgen biçimli kerpiç tuğlalarla taş temel kullanılmadan yapılmıştır. Evlerin büyüklüğü 20-30 m² arasında değişmektedir. Evler birbirine bitişik olarak inşa edilmiştir. Evler arasında sokaklar bulunmamaktadır. Evlere girişler damların üstünden açılan küçük bir pencereden sağlanmaktadır. Bu pencerelerden ahşap bir merdivenle aşağıya inilerek içeri girilmektedir. Ulaşım düz damlar üzerinden yapılmaktadır. Evler iç avlu şeklinde bir alan etrafında ya da kutsal olarak kabul edilen bir evin çevresinde küme biçiminde toplanmışlardır. Şehir bir plana bağlı kalmaksızın ihtiyaca göre genişlemiştir. Şehrin etrafını koruyan sur duvarlarına rastlanmamıştır.

Evler; insanların uyduğu, yemek yediği ve alet yaptığı bir ana odadan ve depolama, yiyecek hazırlığı için kullanılan yan odadan oluşuyordu. (Hodder, 2006a:22). Ana odada mutlaka fırın, ocak bulunmakta, odanın bir tarafında yatak, sedir ve masa işlemini yapan seki yer alıyordu. Sekilerin üzeri kilim veya hasır ile örtülüyordu.

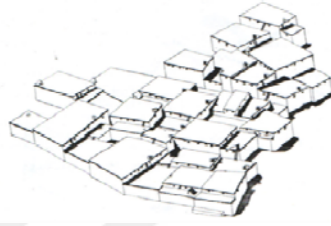
Çatalhöyük evlerinin mimarisinde en karakteristik özelliğini oluşturan iç dekorasyon öğeleridir. Bu öğeler; duvar panoları, kabartmalar ve duvar resimlerinden oluşmaktadır. Evlerin doğu ve batısında yer alan duvarlarda kült objeleri, kuzey ve doğusundaki duvarlarda ise akbaba resimleri bulunmaktadır.

Evlerin iç kısmı zengin sanat eserleriyle süslenmiştir. Duvarlar resim, kabarma ve heykel ile bezeniyordu. Ana tanrıça olduğu düşünülen kadın figürleri yer alıyordu.(Hodder, 2006a:11).

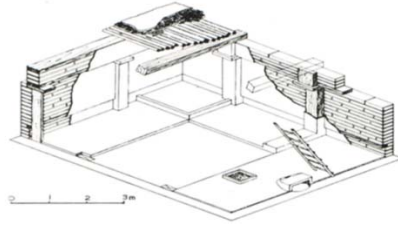
Evlerin damları; yaz aylarında yemek pişirme, alet üretimi ve günlük aktivitelerin gerçekleştiği bir alan olarak kullanılmıştır. Damlar; 60 cm'i bulan kil,

ağaç ve kamyştan oluşan bir tür karışımdan yapılmıştır (Kurtuluş, 1995:20). Evlerin zeminleri ve duvarları kireç yönünden zengin kil ile sıvanarak sürekli yenilenmesi gerekmektedir. Sıvamalar; yapıların içindeki hayata dair ayrıntılı bilgi vermektedir (Hodder, 2007:314).

İlk olarak bir ev terk edileceği zaman temizlik yapılıyordu. Duvardaki resim, kabarmaların üzeri sıvanarak kapatılıyor ya da kazınarak yok ediliyordu. Fırın, ocak gibi ev içinde bulunan tüm unsurlar ya yıkılıyor ya da toprakla doldurularak kapatılıyordu. Aynı şekilde evlerin duvarları da üstleri yıkılarak, evin alt yarısı temiz bir toprakla kapatılıyor ve evin alt bölümü korunarak sağlam kalabiliyordu. Yeni ev ise; eski evin alt duvarları üzerine yapılıyordu. Bu şekilde höyük yavaş yavaş, ev üstüne ev yapılarak yükselmiştir (Hodder, 2007:314).

Plan 2: Ev ve Tapınakların şematik Rekonstrüksiyonu (Mellaart, 2003:44).

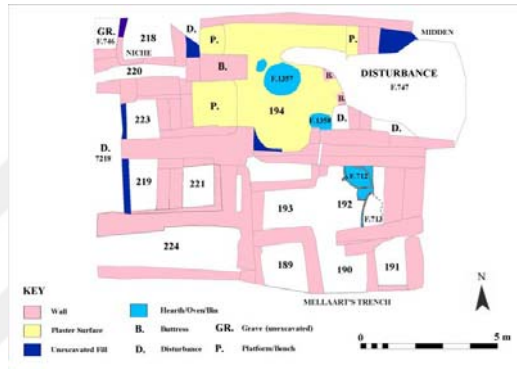

Plan 3: Ana Oda Taslağı (Mellaart, 2003:43).

Batı Çatalhöyük evleri dörtgen planlı, kerpiç tuğlalardan yapılmıştır. Evlerin doğu ve batı duvarlarına eklenen payandalar binaların iki katlı olduğunu düşündürmüş ve bu düşüncenin doğru olduğunu gösteren bulgular bulunmuştur. Payandalar arasında sekiler ve orta kısımda ocak yer almaktadır. Duvar ve zeminler beyaz ya da sarı rengine siva ile kaplanmıştır (Gibson ve Last, 2003:59-66). Zemin katlar genellikle depo olarak kullanılmıştır.

Resim 1: Batı Çatalhöyük'teki Bir Açmada Kazı Çalışmaları (<http://www.catalhoyuk.com/tr/content/bati-hoyuk>).

Plan 4: Batı Çatalhöyük'teki Bir Binanın Planı (Yılankaya, 2010:10).

1.4 Sanat

1.4.1 Duvar Resimleri

Çatalhöyük; Anadolu'daki diğer neolitik merkezlerinden farklı olmasını sağlayan en önemli etken "Sanat" olmuştur. J.Mellaart'ın 1967 tarihinde yazdığı kitabın önsözünde Sir Mortimer Wheeler bu sanatı "*tuhaf ve bazen ürpertici sanatsal nitelik*" olarak tanımlamıştır (Hodder, 2007:313). Çatalhöyük'te sanatın ilerlemesine etki eden faktör sosyal hayatın gelişme gösterdiği yönündedir.

Çatalhöyük yapılarının iç kısmını süsleyen duvar resimleri ve kabartmalar, bu yerleşimin merkezini adeta bir sanat şölenine çevirmiştir. Duvarlar krem renginde sıva çekilerek boyanıyordu. Sıvaların üzerlerine farklı malzemelerden elde ettikleri değişik renkteki boya ile; giysi olarak kullanılan leopar derisi, gömü ritüelleri ve geometrik motifler ile doğal duvar resimleri sıkça görülmektedir. Tasvirler arasında karşımıza çıkan öğeler av, dans sahneleri, çeşitli insan ve hayvan resimleri yer almaktadır (Akurgal, 2005:5).

Leopar, kuş, akbaba, geyik, aslan ve boğa gibi yabani ve vahşi hayvanların avlanma, kızdırılma sahnelerini gösteren resimler ile karşılaşmaktadır. Kadınların beyaz, erkeklerin ise vücutları kırmızı, başları siyah olarak resmedilmişlerdir. Hayvan postu giymiş, giysili veya çıplak insan resimleri genellikle erginleme, doğum, ölüm ve topluma kabul edilme törenleri ya da genç erkek, kadınların vahşi hayvanlar ile karşılaşmalarında gösterdikleri cesaret için verilen şölenleri temsil eden resimler ile karşılaşmaktadır (Mutluay, 2010:75).

Anadolu'da toplu yemek ziyafeti gösteren resimlere 'de rastlanılmaktadır (Hodder, 2007:323). Kabarmalar arasında kült heykelleri, dağ keçileri, boğa boynuzları ve leoparlar önemli bir yere sahiptir. Kil kullanılarak biçimlendirilmiş boğa ve koçbaşları seki girişlerine ve duvarlara asılarak evlerin dekoratif öğeleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Duvar kabartmalarında kolları ve bacakları uzatılmış olarak görülen birçok figürler yer almaktadır. Baş, el ve ayaklar kırılmış, göbek delikleri ise belirtilmiştir. Figürlerin insan mı yoksa hayvan mı olduğu ilk önceleri bilinmemiş daha sonraki kazılarda elde edilen bulgular sayesinde bu figürlerin "ayı" olabileceği düşünülmüştür. Yine leopar, geyik, boğa gibi çeşitli hayvanların tüm vücut yapılarıyla yapılmış kabartmalar bulunmuştur. Sonuç olarak; Çatalhöyük insanları yaşadıkları dönemin sosyal, kültürel, inanç ve yaşam tarzlarını, kullandıkları teknik ve malzemelerle duvar resimlerine aktarmışlardır.

**Resim 2: Kilim Deseni (B.Küçükkavas, 2019).
(Anadolu Medeniyetleri Müzesi)**

Resim 3: Kilim Deseni (Mellaart, 2003:61).

Resim 4: Kollarını ve Bacaklarını Uzatmış Figür Kabartması (Hodder, 2006b:157).

Batı Çatalhöyük'te evlerin duvarlarında geometrik ya da sembolik desenlerle boyandığını gösteren bulgulara rastlanılmamıştır (Hodder, 2006b:251). Doğu höyük duvar resimlerinde görülen süsleme ve kabartmalar, Batı Höyük'te çanak çömleklere yansımıştır.

1.4.2 Çatalhöyük Heykelcikleri

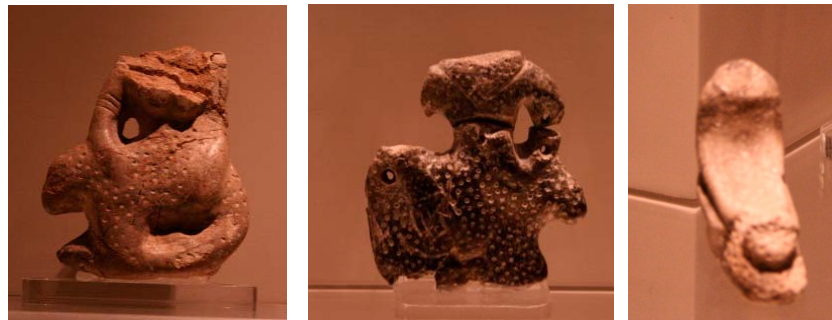
Çatalhöyük'teki duvar resimleri ve kabarmalar kadar önemli bir yere sahip olan heykelcikler belli bir amacı temsil etmek için yapılmıştır. Dönemin insanları tanrı ve tanrıçalarını üç boyutlu heykelcikler olarak betimlemişlerdir. Üç tip heykelcik ile karşılaşılır. İnsan, hayvan ve biçimi belli olmayanlardır. İnsana benzeyenler kendi içinde insan, insanımsı ve şematik olarak gruplandırılmaktadır (Meskell-Nakamura, 2006a:108). Yükseklikleri 30 cm geçmeyen 5 ila 20 cm arasında boyları bulunan heykelcikler; pişmiş toprak, tebeşir, su mermeri, yumuşak

kalsit ve sünger taşının yanı sıra beyaz mermer, kireç ve volkanik taş gibi malzemelerden üretilmişlerdir. Taşları biçimlendirmek ve kesmek için kemik aletler ile çakmaktaşı ya da obsidyen; yüzeylerini cilalama yapabilmelerini sağlayan kum ve zımpara kullanmışlardır (Mellaart, 2003:137). Kendi kendine biçim almış sarkıt ya da dikitlerin, damlataşı ve doğal kaya oluşumlarını da değerlendirmişlerdir.

Çatalhöyük'te insan ve hayvan biçimli birçok figürinler de bulunmaktadır. Figürin olarak sığır, domuz, koyun, keçi, boğa, köpek ve tek olarak da sığır boynuzları ile karşılaşmıştır (Russell, 2006a:187).

**Resim 5: Tahtında Oturan Ana Tanrıça (B.Küçükkavas, 2019).
(Anadolu Medeniyetleri Müzesi)**

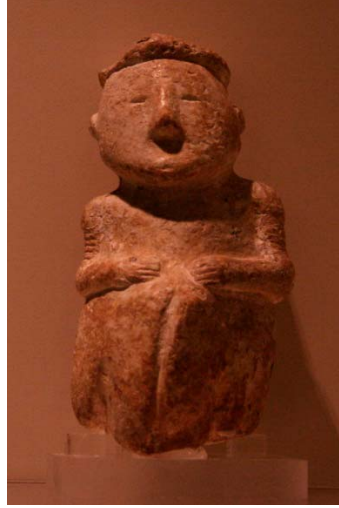

**Resim 6: Kireç Taşından Yapılmış Üçlü Heykelcikler (B.Küçükkavas, 2019).
(Anadolu Medeniyetleri Müzesi)**

**Resim 7: Erkek Figürü (B.Küçükkavas, 2019).
(Anadolu Medeniyetleri Müzesi)**

Çatalhöyük'teki Neolitik Dönem dinini anlamak için tapınaklardaki kült objelerine bakılması gerekmektedir. Dinin sembolleri oluşturan öğeler ana tanrıça ve Tanrı olmuştur. Ana tanrıça büyük kalçalı ve göğüslü kadın olarak tasvir edilmiştir. Ana tanrıça farklı yaşlarda, evlilik zamanında, gebe döneminde, doğum yaparken ya da vahşi hayvanlara hükmederken betimlenmiştir (Mellaart, 2003:138). Tanrıça insan biçiminde duvar kabartmalarında görülmektedir. Ana tanrıça; "Toprak Ana ve Kibele" olarak görülmüş, doğanın ve toprağın bereketini simgelediği düşünülmüştür. Tanrılar kült heykelleri olarak insan şeklinde betimlenmişlerdir. Hayvanlardan kendilerine geçen doğaüstü güçlere sahip olduklarını düşünmüşler, erkekten gelen bereketi boğa ve koç; ölümü ise leopar, akbaba ve domuz ile simgelemişlerdir. Tanrıların; tanrıça heykelciklerinden daha az üretildiği anlaşılmıştır.

**Resim 8: Leopar Postu Başlıklı Erkek Figürü (B.Küçükkavas, 2019).
(Anadolu Medeniyetleri Müzesi)**

**Resim 9: Kireçtaşı Figürinler
(http://www.catalhoyuk.com/sites/default/files/media/pdf/RAPOR_2016.pdf).**

1.4.3 El Sanatları Ve Çömlekçilik

Çatalhöyük el sanatları ve çömlekçilik yönünden çok zengin ve çeşitliliğe sahip bir yerleşim yeridir. Kent arka arkaya birçok yangınlar geçirmiş olmasına rağmen yangınlar bakteriyel çürümeyi engellemiş, gündelik hayatta kullanılan nesnelerin günümüze kadar gelmesine yardımcı olmuş ve birçok sağlam olmayan malzemenin incelenmesine olanak sağlamıştır.

Çatalhöyük'te çanak çömlekçilik ile birlikte sepetçilik, ağaç ve kemik işçiliği çok önemli bir yere sahiptir. Bunu nedeni; insanların hammadde kaynaklarını keşfederek kullanmış olmalarıdır. Sürtme taş endüstrisinde kendilerini geliştirerek obsidyen aynalar, oyularak şekillendirilmiş heykelcikler, topuz başları, kozmetik paletler, taş boncuklar, eyer biçimli el değirmenleri, öğütme taşları, havanlar ve havan elleri, açkı taşları, taş yüzük ve bilezikleri, kemik cilalamak için yivli taşlar,

ince ağaç işletmeciliği, el baltaları, keserler ve keskiler gibi aletleri yaparak kullanmışlardır (Mellaart, 2003:168).

Taş boncuklar, kemik ve yaban domuzunun dişlerinden elde edilen üzerinde geometrik motiflere yer verildiği takı ve süs eşyaları bulunmaktadır. Tahta kaplar, balta sapları, keser ve keskilerde ahşap yaygın olarak kullanılmıştır. Mezarlarda kumaş parçaları bulunmuştur. Duvar resimlerinde kumaş parçaları kilim ve kilimlerin uçlarındaki püsküller, hayvan deri ve postlarının giysi olarak kullanıldığını gösteren bezemelere yer verilmiştir. Bu durum; Çatalhöyük'te dokumacılığın olduğunu göstermiştir.

**Resim 10: Gerdanlık (B.Küçükkavas, 2019).
(Anadolu Medeniyetleri Müzesi)**

**Resim 11: Tabak, Kaşık, Kemik Spatül (B.Küçükkavas, 2019).
(Anadolu Medeniyetleri Müzesi)**

**Resim 12: Kemer Tokası (B.Küçükavas, 2019).
(Anadolu Medeniyetleri Müzesi)**

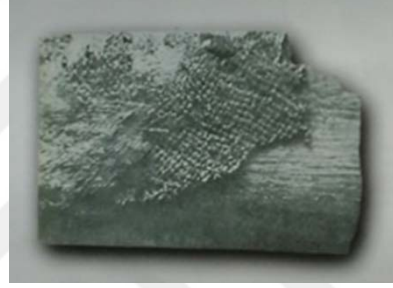
**Resim 13: Kopça (B.Küçükavas, 2019).
(Anadolu Medeniyetleri Müzesi)**

**Resim 14: Kolye (B.Küçükavas, 2019).
(Anadolu Medeniyetleri Müzesi)**

**Resim 15: Hançerler (B.Küçükkavas, 2019).
(Anadolu Medeniyetleri Müzesi)**

Resim 16: Dokuma Parçaları (Mellaart, 2003:156). (Anadolu Medeniyetleri Müzesi)

Çömlekçiliğin gelişme göstermesi teknolojik bir ilerleme olarak görülmektedir. Doğu höyük'ün tek renkli çanak çömlekleri ince taşçıklı kilden üretilmiştir. İlkel görümlü, kalın ve sembolik bir anlam taşımamaktadır (Hodder, 2006b:50). Birkaç çanak çömlek haricinde bezemelere yer verilmemiştir. Olabildiğince Sade yapılmışlardır.

**Resim 17: Dört Ayaklı Çömlek (B.Küçükkavas, 2019).
(Anadolu Medeniyetleri Müzesi)**

**Resim 18: Pişirme Taşı ve Çukur Ağızlı Kavanoz
(http://www.catalhoyuk.com/sites/default/files/Catalhoyuk_2017_Arsiv_Raporu.pdf).**

**Resim 19: İn Situ Kaplar
(http://www.catalhoyuk.com/sites/default/files/Catalhoyuk_2017_Arsiv_Raporu.pdf).**

1.4.3.1 Batı Çatalhöyük Seramikleri

J.Mellaart tarafından yapılan kazılar esnasında Batı Çatalhöyük'te çanak çömlek buluntuları ile karşılaşmıştır. Mellaart buluntuları iki farklı evreye ayırmış ve Erken Kalkolitik I, II olarak isimlendirmiştir. Batı Çatalhöyük çanak çömleklerinde

form ve boyutlarda çoğalmayla birlikte çeşitliliklerde artmıştır (Yılankaya, 2010:12). Erken Kalkolitik I'deki çanak çömlekler beyaz, krem veya turuncu astar üzerine kırmızı boyalıdır (Gündüz, 2016:42). Çanak çömleklerde bezemeler sıkça görülmektedir. Bezemeler kahverengi, kırmızı boya ile basit düz çizgiler çekilerek geometrik desenlerden yapılmıştır. Kaselerin içlerinde ve çömleklerin boyunlarında dikey zikzak bezemeler yer alırken, yatay çizgiler çömleklerin sadece boyun bölümüyle sınırlanmıştır. Sepet kulplu olarak adlandırılan çanak çömleklerin yüzeyleri “V” şeklinde çizgisel bir biçimde boyandığı görülmektedir. Çömleklerin dip kısmında görülen yıldız biçiminde bezemelerin iç kısmı noktalarla işlenerek farklı desenlere de rastlanmaktadır.

**Resim 20: Batı Çatalhöyük EK I Çömlekleri (B.Küçükkavas, 2019).
(Konya Arkeoloji Müzesi)**

**Resim 21: Batı Çatalhöyük EK I Çömlekleri (B.Küçükkavas, 2019).
(Konya Arkeoloji Müzesi)**

Erken Kalkolitik II' deki formların yüzeyleri krem astar üzerine koyu kırmızı, siyah ve kahverengi boya (Gündüz, 2016:42), ile genellikle çapraz tarama biçiminde bezemeler yapıldığı görülmektedir. Çapraz taramanın daha düzgün bir biçimde yapılması bezemelerde ilerleme sağladıklarını göstermektedir. İlk defa balık kılıcı ve dama tahtası gibi bezemelerin yapıldığı görülmektedir. Batı höyüğünde

monokrom ismiyle anılan çanak çömlek çeşitleri bulunmuş ve diğer boyalı çanak çömlerden sayıca fazla olduğu tespit edilmiştir (Yılankaya, 2010:12). Erken Kalkolitik I'deki çanak çömlek formları, Erken Kalkolitik II'de de görülmektedir. Tabakalar arasındaki en önemli fark ise Erken Kalkolitik II'deki çanak çömlek formlarının hatları daha keskin olarak yapılmış olmasıdır. Bu çömler çok düşük ısıda pişirilmişlerdir. Batı Çatalhöyük'te sağlam olarak yapılmış çanak çömler arasında açık ve ayaklı kaseler, geniş ve büyük küpler, sepet kulplu bir küpün üst kısmı ve minyatür kap kaçaklar bulunmuştur (Hamilton, 2001:15). Küçük buluntular arasında; bronz bir yüzük, hayvan figürleri, boncuk taneleri, işlenmiş kemik ve taş parçalarına rastlanılmıştır.

Resim 22: Batı Çatalhöyük EK II Çömleri (Yılankaya, 2010:93).

Resim 23: Batı Çatalhöyük EK II Çömleri (Yılankaya, 2010:93).

Resim 24: Batı Çatalhöyük EK II Çömlekleri (Yılankaya,2010:93).

1.4.3.2 Klasik Ve Helenistik Çağ Seramikleri

1960'lı yıllarda J.Mellaart tarafından Çatalhöyük'te yapılan kazı çalışmalarında Klasik ve Helenistik dönemi gösteren buluntular ile karşılaşmış ancak bu buluntulardan hiç söz edilmemiştir. 1993 yılında Ian Hodder başkanlığında yeniden başlayan kazılar 2018 yılına kadar devam ederek Çatalhöyük ve çevresinde yapılan çalışmalar sonucunda az sayıda da olsa Klasik ve Helenistik döneme tarihlenen seramikler bulunmuştur. Seramiklerin çoğunluğunu Helenistik dönem oluştururken, Roma ve Genç Antik Çağ'a ait parçalarında içinde olduğu anlaşılmıştır.

1.4.3.2.1 Lekythoslar

Çatalhöyük'te Klasik döneme (5.yy ortaları) tarihlenen ve mezarda bulunan kırmızı figür tekniği ile yapılmış Bodur Lekythos ve Beyaz Zeminli Lekythos parçaları bulunmuştur. Bodur Lekythos'un yapısı alçak formlu, geniş kaideli ve omuzsuz olduğu tahmin edilmekle birlikte çok kısa olmadığı düşünülmektedir (Zorluoğlu, 2007:13). Lekythos'un üzerinde palmet süslemesi yer aldığı görülmüştür. Beyaz zeminli Lekythos'dan iki tane parça bulunmuştur. Her iki parçanın omuz kısımlarında bulunan şua motifi siyah renk ile boyanmıştır. İlk örneğin gövde kısmı görülmekte ve bu bölüm beyaz astar üzerine siyah boya ile iki adet paralel çizgi çekilmiştir. Paralel çizgiler arasında yatay ve dikey çizgilerden oluşan kafes biçiminde yapılmış geometrik süsleme bulunmaktadır. Parçaların kil özelliklerinde değişikliklere rastlanılmıştır. İlk örnek açık krem-pembe renkte, kile çok az miktarda gümüş mika katıldığı ve seyrek gözenekli bir yapıda, diğer bir parça ise

Grimsi-devetüyü renginde, iyi arıtılmış, sıkı, çok az ve ince kireç katkılı bir kilden yapıldığı anlaşılmıştır. (Zorluoğlu, 2007:14).

Resim 25: Lekythos Örnekleri (Zorluoğlu, 2007:64).

1.4.3.2.2 Siyah Sırlı (Glazür) Kaplar

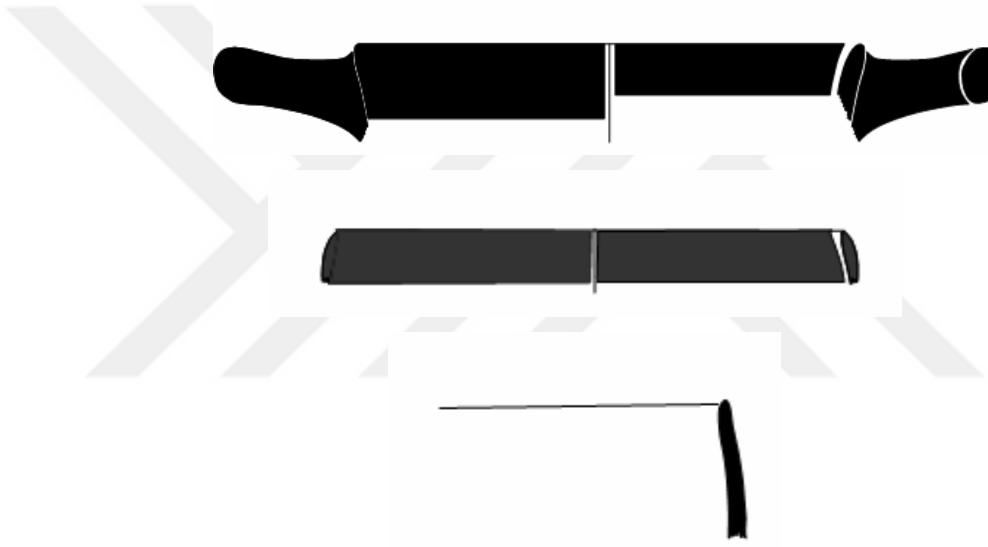
Siyah sırlı kaplar çok daha erken tarihlerden beri bilinen, üç aşamalı fırınlama tekniği ile üretilen kaplardır. Fırınlanacak ürünlerin yüzeyi ilk önce inceltilmiş ya da ince elekten geçirilmiş kil ile boyanır ve fırında havayla oksitlen dirilme işlemi uygulanır. Bu işlemden sonra çömleğin yüzeyi kırmızıya dönerek ikinci aşamaya geçilir. Bu aşamada fırın içerisine duman verilmesiyle yüzey siyahlaştırılır. Son aşamada ise, indirgen ortamda (reokside) gerçekleştirilerek yüz parlaklaştırılır (Zorluoğlu, 2007:15).

Günümüzde Raku pişirme tekniği olarak bilinmektedir.

M.Ö. 6-4 yüzyılları arasında içki kabı olarak kullanılan siyah sırlı Skyphoslar, derin gövdeli ve iki tarafında yatay kulpları olan bir biçime sahiptir. Çatalhöyük'te bulunan üç farklı özellikte Skyphos tespit edilmiştir. İlk örneğin gövde, ağız ve kulplarına bakıldığında et kalınlığı oldukça fazla olarak yapılmıştır.

Parlak, metalik görünümlü Skyphos, koyu pembe- kırmızımsı rengi ve ince mika katkılı yapısı olduğu anlaşılmıştır. İkinci olarak bulunan parçanın da Skyphos'a ait olabileceği düşünülmektedir. Üst kısmı hafifçe içe doğru dönük olan bu parçanın kil rengi sarımsı-kahverengi olup yıpranmış, düşük kaliteli ve mat sırlıdır (Zorluoğlu, 2007:17).

Üçüncü parçanın Skyphos olup olmadığı net olarak bilinemese de, ağız kısmından aşağıya doğru ovalimsi bir yapısı bulunan parçanın bir skyphos olabileceği üzerinde durulmuştur. Kil yapısı ince olmasından dolayı ince cidarlı, mat sırlı ve kremi devetüyü renginde olduğu anlaşılmıştır.

Şekil 1: Skyphos Örnekleri (Zorluoğlu, 2007:58).

1.4.3.2.3 Kase, Kantharos, Tabak ve Tondo

Çatalhöyük'te bir kase, kantharos, tabak ve tondo bulunmuştur. Kase çeşidi M.Ö. 4 yüzyılda üretimi yapılan kap formları içerisinde yer almaktadır. Kasenin ağız kısmı içe dönük ve yapımında kullanılan kil sıkı bir yapıya sahip, griden kırmızıya dönen farklı bir rengi bulunmaktadır (Zorluoğlu, 2007:18).

Kasenin yüzeyinde yer alan sır çok yoğun fakat hafif parlak görünümlüdür. Kantharoslar, derin, geniş gövdeli, kaidesi olan kulplu olarak yapılan kap çeşitlerindedir. Klasik ve Helenistik dönemlerde içki kabı olarak kullanılmışlardır.

Kalınlaşarak dışa eğimli halde olan dudak kısmı, açık sarı kil rengi ve ince, mat sırlı bu parçanın bir Kantharos'a ait olabileceği üzerinde durulmuştur.

Höyükte bulunan bir tabağın kil yapısında mika katkısı olduğu tespit edilmiş ve gri renkte, üzerinde ince iki sıra halinde rulet bezemesi ile süslenmiştir. Yine höyükte ele geçen bir başka parçada bir kabın yuvarlak (tondo) kısmına ait olduğu anlaşılmıştır. Yuvarlak yüzeyin alt kısmına sır uygulanmamıştır ve merkezde fırça yardımı ile nokta ve etrafına daire motifi yapılmıştır (Zorluoğlu, 2007:20).

Şekil 2: Kase (Zorluoğlu, 2007:59).

Şekil 3: Kantharos (Zorluoğlu, 2007:59).

Resim 26: Tabak (Zorluoğlu, 2007:65).

Resim 27: Tondo (Zorluoğlu, 2007:65).

1.4.3.2.4 Konsantrik Daire Çizgili Kaplar

Çatalhöyük'te bulunan konsantrik daire çizgili kaplar ve benzer nitelikte olan malzemeler, Konya ve çevre illerdeki höyüklerde yapılan araştırmalar sonucunda tespit edilmiştir. Ancak bu teknikte yapılan kaplar çeşitlerinin sadece Anadolu'da yapıldığı anlaşılmıştır. Bu tekniğin yerel çömlek atölyeleri tarafından çömlek talebindeki artışı karşılayabilmek için uyguladıkları bir yöntem olduğu düşünülmektedir (Zorluoğlu, 2007:24).

Höyük'te konsantrik daire çizgili malzemeler arasında kase, tabak ve gövde parçaları ele geçmiştir. Kaselere ait parçaların çoğunu yüksek ve düz kaide kısımları oluşturmaktadır. Kapların iç ve dış kısımlarına siyah boya ile şerit şeklinde bezemelerin yapıldığı görülmektedir. Farklı kalınlıkta yapılan çizgiler, turuncu ya da kiremit kırmızısı boya kullanılarak yapılmıştır.

Resim 28: Konsantrik Kase Kaideleri (Zorluoğlu, 2007:65).

Tabağın üretiminde kullanılan kilin düşük kaliteli ve bulunduğu bölgeden alınarak işlem gördüğü düşünülmektedir. Konsantrik daire çizgilerle bezeli olan tabağın ortasında yer alan daireler üzerine çapraz çizgiler yapılarak bezenmiştir. Konsantrik daire süslemeli gövde parçaları incelendiğinde kil özelliklerinde farklılıkların olduğu gözlenmiştir.

Bir gövde parçasında kil kırmızıdan açık kahve renge ve iri tanecikli, bir başka kaptaki ise yeşile dönük kahve renge dönük olabilmekte iken farklı bir grupta ise yeşile dönük kahve renkli, iri taneli kil yapısına sahip olduğu, süslemelerin ise koyu

kahve ve siyah renkte ya da kırmızı ve tonlarında boyandığı görülmüştür (Zorluoğlu, 2007:25).

Resim 29: Konsantrik Tabak (Zorluoğlu, 2007:66).

Resim 30: Konsantrik Gövde Parçaları (Zorluoğlu, 2007:67).

Resim 31: Konsantrik Gövde Parçaları (Zorluoğlu, 2007:67).

1.4.3.2.5 Helenistik Dönem Batı Bölümü Kapları

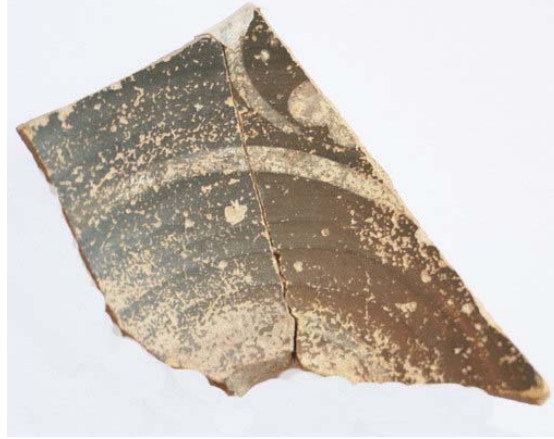
İlk kez Atina Akropol 'ünün batı bölümlerinde yapılan çalışmalarda ortaya çıkarılan bu grup, M.Ö 4. yüzyılın sonlarından Erken Roma dönemine kadar devam eden bir süreçte kullanımda kalmıştır. Çatalhöyük'te bu dönem ait iki adet örnek parça bulunmuştur. İlk örneğin yerel bir atölyede üretilen derin bir tabak olduğu anlaşılmıştır. Tabağın iç kısmı açık krem rengi ile

astarlanarak üzerine kahverengi boyayla kıvrık dal motifi olduğu düşünölen bezemeyle süslenmiştir (Zorluoğlu, 2007:26).

Resim 32: Tabak Parçası (Zorluoğlu, 2007:68).

İkinci örnekle ise, yüksek kaideli bir çanağa ait olması gereken bir gövde parçasından oluşmaktadır. Kabın iç yüzeyine koyu kahverengi astar çekilerek üstüne beyaz boya ile sarmaşık dalı deseniyle süslenmiştir (Zorluoğlu, 2007:26).

Resim 33: Yüksek Kaideli Çanak Gövde Parçası (Zorluoğlu, 2007:68).

1.5 Çatalhöyük'te Ekonomi

Çatalhöyük topluamunda ekonomi hayvancılık ile birlikte tarım, endüstri ve takasa dayalı bir hayat yaşadıkları görölmektedir. Son dönem yapılan araştırmalar sonucunda Çatalhöyük'te bulunan obsidye'nin Kapadokya'daki Göllüdağ ve Nenezi

Dağı'ndan ayrıca Ilıcapınar'dan getirdikleri tuzu da kendileri için ve ticaret yapmak için kullandıkları düşünülmektedir (Carter, 2006:31).

Tarımda arpa, buğday, bezelye, acı bakla, mercimek, nohut gibi tahıl ve bakliyat çeşitlerini ekip yetiştirmişlerdir. Yerleşmenin bulunduğu bölgenin çevresinde yabani ağaç yiyecek kaynaklarının da olabileceği düşünülmektedir. Çatalhöyük'te Akdeniz'den getirilmiş deniz hayvanı, birçok deniz kabuğu ve kabuklardan yapılan süs eşyası bulunmuştur. Toros dağlarından getirildiği düşünülen kurşun, bakır parçaları ve bunlardan yapılmış objeler ile karşılaşılır. Bu durum; Çatalhöyük'te madenleri işleyebilecek düzeye ulaştıklarını göstermektedir. Evcil hayvanların yünlerinden yararlanılarak dokumacılığın yapıldığını duvar resimlerindeki betimlemelerden anlaşılmaktadır. Kilden çanak- çömlek, saman ya da bitki sapının liflerinden sepet, taş ve kemiğin işlendiğini gösteren bulgular tespit edilmiştir.

Analizler ve araştırmalar sonucunda Çatalhöyük'ün gelişmiş toplum düzeyine sahip insanlar olduklarını göstermiş ve yapmış oldukları ürünleri kendisi için depolayarak kullanmış, fazlasını da ticaret alanında kullandıkları düşünülmüştür.

Doğu Çatalhöyük'ün üst tabakalarında görülen ve sonrasında Batı Çatalhöyük'te devam eden ev içi üretime daha çok önem verilmiştir. Üretimin artmasına bağlı olarak ev içlerini boyama da azalma olduğu görülmüştür. Çanak çömleklerde çeşitli boy ve büyüklükte üretim yapılmıştır. Çanak çömlek üretimindeki artış ile beraber obsidyene daha çok önem vermişlerdir. Çatalhöyük'ün ilerleyen zamanlarında çakmak taşından birçok aletler yapılarak kullanımına önem vermişlerdir.

Batı Höyük yerleşim yerine geçildiğinde aynı tarım ürünlerini yetiştirmeye devam etmişlerdir. Dönemin insanları protein ihtiyaçlarını karşılamak için evcil hayvanlara yönelmişlerdir.

1.6 Çatalhöyük'te Tapınak Ve İnançlar

Çatalhöyük yerleşmesinde yaşamış insanlar, Neolitik dönem de dine önem verdikleri görülmektedir. Tapınak olarak adlandırılan evlere ve bu evlerin içerisinde yer alan kült odalarına genellikle titiz bir biçimde bezenmesine dikkat etmişlerdir (Mellaart, 2003:53). Bu evler yapıları itibariyle diğer evlerin planları ile aynı

özellikleri taşımaktadırlar. Tek farkları daha büyük ve geniş odalardan oluşmaktadır. Tapınak olduğu düşünülen yapıları anlayabilmek için bazı kriterler gereklidir. Bunlar; dini ve törensel anlam taşıyan özenli duvar resimleri, hayvan başları, tanrı ya da hayvanları simgeleyen kabartmalar, sekilere bırakılmış sığır boynuzları, boğa boynuzlarından oluşan diziler, kült heykelleri, duvara saklı adak heykelcikleri ve insan kafatasları bulunması gerekmektedir (Mellaart, 2003:54). İnsan kafatasları aşı boyası ile boyanarak kutsal kabul edilmiştir.

Çatalhöyük toplumu; ölümden sonra yaşama inanmışlardır. Ölülerini evlerinin altına gömerek ataları ile bağlarını kopartmadıkları görülmektedir. Gömütlerin üzerlerine yeni ölen kişilerin konması için mezarların tekrar açıldığı saptanmıştır (Özparlak, 2007:58). Ölülerinin yanlarına konumlarına uygun hediyeler bırakılıyordu. Kadınlar için ayna ve takılar; erkeklerde çakmaktaşından ya da farklı bir malzemedden yapılan bıçak, ok uçları ve kemer tokaları bırakılmıştır (Kurtuluş, 1995:21-22). Resim ve kabartmaların, boğa ve koçbaşları kil ile sıvanarak öteki dünya ile bir bağ kurduklarına inanıyorlardı (Ülkekel, 1999:36).

**Resim 34: Leopar Tapınağı (B.Küçükavas, 2019).
(Anadolu Medeniyetleri Müzesi).**

Resim 35: Ana Platmormun Güneyinde Sekiye Yerleştirilmiş 7 Çift Bos Pirimigenius Boynuzu (Mellaart, 2003:24).

Resim 36: Boğa Başı (Mellaart, 2003:28).

Resim 37: Akbaların İnsan Cesetlerine Saldırması (Mellaart, 2003:69).

Batı höyüğüne gelindiğinde ev içlerinde gömütler ya hiç yoktur ya da çok azdır. Ölüler yerleşim alanı dışına gömülerek soyağacı dalları eve dayalı olmaktan çıkmıştır.

II.BÖLÜM

2. SERAMIĞİN TANIMI, TARİHÇESİ VE ÇATALHÖYÜK KİL GRUBLARI

2.1 Seramiğin Tanımı

Seramik sözcüğünün kökeni, Yunanca “kil, çömlekçi toprağı” veya “topraktan yapılmış kap” anlamına gelen “keramos” sözcüğünden gelmektedir (Tekin, 2005:183). Yine “keramos” sözcüğü şarap içilmesi gelenekleşmiş törenlerde ve şölenlerde, şarap ve farklı içkileri içmek için bardak yerine geçen boynuz kapları içinde kullanılmıştır. Sözcük Almanca “keramik”, İngilizce “ceramic”, Fransızca “ceramique”, Rusça “keramika”, Türkçe de seramik olarak geçmektedir (Şahin, 1983:30).

Celal Esat Arseven'e göre; dilimizde Fransızca'da olduğu gibi “seramik” biçiminde söylenmesinin yanlış olduğuna değinmektedir. Arseven'e göre, bu sözcüğün “seramik” değil, “keramik” olarak söylenmesi gerekir. Ancak yine Arseven'e göre, sözcüğün Yunanca “keramos” dan geldiği de kuşku doğurur. Türklerde zengin bir tarihsel geleneğe dayanan bu tekniğin, Türkçe 'ye özgü bir terimle dilimize aktarılmamış olması dikkat çekicidir. Türkler, kuruduğu vakit sertleşen ve damlar üzerine örtülen özlü balçığa “keren” ve güneşte kurutulan toprak tuğlalara “kerpiç” dedikleri gibi, damlara örtülen pismiş toprak levhalarına da “keremit” veya “kiremit”, yoğrulmuş ve karılmış balçığa “karma”, kuruyunca katılaştıran bazı cisimlere de “kerme” derler. Bu tabirlerin “keramik” sözcüğüyle bir münasebeti göze çarpmaktadır. Türklerin bu nevi çanak çömlek yapan eski bir millet olması itibariyle, bu kelimenin menşeyini Türkçe 'de aramak dilcilerimize düşen bir vazifedir (Arseven, 1948:1027).

Batı dillerinde “keramik” kelimesi, fırınlama ve yüzey işlemlerinden tümüyle bağımsız, genel bir terim olarak kullanılmıştır. Türkçe 'de ise geniş kapsamlı kullanılmasının yanı sıra; ilkel yöntemlerle yapılmış, yüzeyi sırsız kapları “çanak-çömlek”, düşük ısıda fırınlanmış fakat yüzeyi sırlı nesnelere “seramik” ve yüksek ısıda fırınlanmış yüzeyi sırlı ya da sırsız nesnelere de “porselen” başlığı altında tanımlanmaktadır (Anılanmert- Rona, 1997:1634).

Seramik, toprak ile suyun çamur haline getirilmesiyle ilk önce şekil verilerek sonrasında kurutulması ve fırında pişirilmesi sonucu ortaya çıkan çanak, çömlek ya da çeşitli eşyalara ve bu ürünleri yapma sanatına verilen isim olarak ifade edilmektedir. Bu açıdan halk arasında pişmiş toprak esaslı malzeme olarak

bilinmektedir. Günümüzde sanat dalı olan seramik, bilim ve teknoloji alanlarında da kullanılmaktadır. Yine Seramik; hava, su, toprak ve ateş gibi hayatın vazgeçilmez unsurları birleşerek oluşmaktadır.

Teknolojik açıdan seramik, organik olmayan kaolin ve benzeri maddelerin, çeşitli yöntemlerle şekil verildikten sonra sırlanarak ya da sırlanmadan sertleşip dayanıklılık kazanacak kadar pişirilmesidir. Aynı zamanda seramik, hammaddesi kil olan elde, kalıpta ya da tornada biçimlendirilmiş ve fırınlanmış her tür objeye verilen addır (Sözen-Tanyeli, 2001:213). Ateş Arcasoy'a göre; günümüzde metal ve alaşımları dışında kalan, inorganik sayılan tüm mühendislik malzemeleri ve bunların ürünlerinden olan her şey seramiktir.

Seramiğin ana maddesi olan “kil” en yalın ifadeyle “pişmiş toprak” demektir. Kil; “Farsça “gil” sözcüğünden gelir ve “ıslandığı zaman kolayca biçimlendirilebilen yumuşak ve yağlı toprak” olarak tanımlanır. Jeolojik anlamda kil, su ve ısı farklılıkları ile hareketlilik gibi etkenlerle ufalanmış taşlar olup, doğadaki diğer canlı ve cansız maddelerle karışık biçimde doğal kil ve nehir yataklarında bulunmaktadır” (Ökse, 1999:2).

Kil, su ile plastiklik kazanıp biçimlendirilebilen, kurutulduğunda kırılmaya karşı belli bir oranda direnç kazanan doğal bir malzemedir (Anılanmert- Rona, 1997:1634). 800 °C üzerinde pişirildiğinde dayanıklılık kazanmaktadır.

Seramiğin ana malzemesi, su geçirmez killi toprak, balçık ya da çamurdan oluşmaktadır. Doğada kolayca bulunabilen yumuşak ve ince tanecikli bu madde, tarih öncesinden bugüne kesintisiz biçimde, yaşamın çeşitli alanlarında kullanılmıştır.

2.2 Seramiğin Tarihçesi

Seramiğin tarihi, uygarlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir. Seramiğin tarihsel süreci ile ilgili farklı görüşler olduğu görülmektedir. İlk seramiğin M.Ö. 4000- 2000 yılları arasında üretildiğini düşünen araştırmacılar (Özen, 2002:6), M.Ö. 8000 yılında Anadolu topraklarında yer alan Çatalhöyük'teki kazı çalışmalarında elde edilen seramik parçaların bulunması ile başladığını düşünmektedirler. En eski ve önemli seramik buluntularına Türkistan Aşkava, Filistin Jericho bölgelerinde ve Anadolu'nun çeşitli höyüklerinde rastlanmaktadır (Arcasoy, 1983:1).

Seramik üretimi M.Ö.8000-5500 de Neolitik Çağ Çatalhöyük'te başlamış ve günümüze kadar gelmiştir. İnsanların yerleşik yaşam düzenine geçmeleri, tarım ve hayvancılıkla besinlerini üretmeye başlamalarının sonucu olarak ürünün depolanması için sağlam ve kolay yapılabilen kaplara gereksinim duymaları, pişmiş topraktan çanak-çömlek üretiminin başlamasına neden olmuştur (Ökse, 2015:7).

Çatalhöyük toplumu yaşadıkları bölge içerisinde seramiğin hammaddesi olan kil yönünden zengin bir çevrede bulduklarını fark etmeleri ve kile kolaylıkla ulaşabilmeleri, aynı zamanda şekillendirebilmeleri sonucunda pişmiş toprak kapların sürekli olarak yapılmasına ve kullanılmasına olanak sağlamıştır. Balçıkla sıvanan sepetler güneşte kurutularak ilk seramik kapların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ateşin bulunmasıyla ilk pişmiş toprak kaplar el ile biçimlendirilerek ihtiyaç doğrultusunda farklı form ve şekilde üretilmiştir. Çatalhöyük'te yapılan ilk seramik kapların oval formu olduğu görülmektedir. Bu kaplarda kullanılan kilin farklı yataklardan alınarak kullanılması ve pişirilmesi sonucunda kilin renginde değişim olduğu anlaşılmıştır. Zaman içerisinde teknolojik gelişmelerin el verdiği ölçüde çark üzerinde şekillendirilme yapılmaya başlanmış ve yüksek sıcaklık veren fırınlarda pişirilme yapılmış ve üretime devam edilmiştir.

Uygarıların günümüze ulaşabilen birbirinden farklı seramik ürünlerinde yaşayış şekillerini, dinlerini, kültürlerini ve sosyo-ekonomik unsurlarını görmemiz ve anlamamız için bizlere ışık tutmuş dikkate değer eserlerdir (Sevim, 2007:13).

2.3. Çatalhöyük Kil Çeşitleri Ve Yapısı

Anadolu toprakları zengin kil yataklarına sahip bir coğrafyada yer almaktadır. Bu topraklar üzerinde yer alan Konya ovası; Karaman, Çumra, Karapınar ve Ereğli ovalarını da içine alan geniş bir bölgede bulunmaktadır (Tapur, 1998:1). Aynı zamanda bu ova, Büyük Konya kapalı Havzası olarak da bilinmektedir. Ova, yaklaşık olarak elips şeklinde çukurdan oluşmaktadır. Deniz seviyesinden ortalama 1000 m yükseklikte buluna ovanın çevresi çeşitli dağ ve tepelerle örtülmüştür. Batısında 2050 m yüksekliğe ulaşan Bozdağlar, kuzey kısmında, Cihanbeyli platosu ile Sarayönü ovasını birbirinden ayıran 1500 m'ye ulaşabilen tepeler, doğu kesiminde 1500 m'ye varan Hodulbaba dağı, güneyde ise Ereğli bölgesini de kapsamaktadır (Roberts, 1982: 154-171).

Son buzul çağında nemli ve yağışlı iklim özelliklerine bağlı olarak Konya ovasında 20-25 m derinliğinde bir göl oluşmuştur (Erol, 1971:13). Eski Konya gölü olarak da bilinen bu göl iklim koşullarında görülen değişimler sonucunda, göl suyu geri çekilmeye başlayarak zamanla kurummuştur. Ancak küçük çaplı göl, çay ve bataklık bölgeler kalmıştır.

Konya Ovası ve çevresi dört jeolojik dönemin alt yapı izlerini taşımakta ve günümüzde son iki dönemin etkileri hissedilmektedir. Bu açıdan ana kaya 'da yer alan toprak çeşitlerinde farklılık olduğu gözlenmiştir. Ova tabanı ve çevresi bu dönemlerde oluşan kum, çakıl, kil ve killi marn gibi alüvyal dolgular ile kaplanmıştır. (Ardos, 1994:25-26).

Ovanın güneydoğu ve doğusunda yer alan volkanik araziden dolayı burada kireç taşsız kahverengi topraklar; kuzey ve güneyinde ise kireç taşlı, sahalarda kırmızı-kahverengi topraklar dikkati çeker. Konya Ovası tabanında görülen dönemsel özellikli akarsular ile birlikte gelen alüvyon üzerinde killi alüvyal toprak çeşitleri; ana materyal üzerinde versitol (dönen toprak); bataklık arazilerde ise hidromorfik (sulu ya da uzun süre su altında kalan) alüvyal topraklar görülmektedir (Bozyiğit, 2011:169-200).

Konya Ovası'nın en önemli ve büyük akarsularından biri olan Çarşamba nehri, Bozkır bölgesinde yer almaktadır. Çarşamba çayı genellikle dağlık alanda ki kar ve yağmur suyu haricinde çeşitli göl ve dere sularıyla da beslenmektedir. Beyşehir ve Suğla göllerinin suları Çarşamba çayı ile birleşerek Çumra ovasına ulaşmaktadır. Yine taşkın özelliğine sahip olan May deresi, Çarşamba çayı ile birleştiği bilinmektedir. İlkbahar mevsiminde Çarşamba çayı ile birleşen suların akıntı hızıyla çok miktarda tortu gelmesiyle ovanın tabanında Eski Konya gölüne ait marn tabakasını alüvyal dolgu ile örterek, farklı toprakların oluşmasına ve Çarşamba çayı ya da kollarından birini oluşturduğu düşünülmektedir.

Doğu ve Batı Çatalhöyük, Çarşamba çayı ya da kollarından birisinin iki yakasında kurulmuştur. Denizden yaklaşık 1000 m ve ova seviyesinden 17,5 yükseklikte bulunan yerleşmenin kültür toprağı dolgusu 19 m'yi aşmakta ve bazı katmanların ova tabanının altında kaldığı yapılan sondaj çalışması sonucun da tespit edilmiştir (Ark.S.T, 2000:15-56). Her iki höyükte alüvyal dolgudan oluşan zemin üzerinde bulunmaktadır. Jeolojik anlamda dördüncü dönemin sonunda başlayan ve

günümüzü de içine alan Holosen döneminde başlayan alüvyon dolguların yerleşmenin kurulduğu Neolitik dönemi ve sonrasını etkilemiştir. Çatalhöyük toplumu bu bölgeye geldiklerinde ovanın genel yapısı bugünkünden çok değişik bir görünüşte olduğu, jeoarkeolojik araştırmalar sonucunda saptanmıştır. Bölge içerisinde küçük büyük birçok höyük, bu iklim koşullarından etkileyerek birkaçı ova seviyesinin altında kalarak gömülmesine neden olmuştur.

Çarşamba Çayı'nın oluşmasını sağlayan iki büyük alüvyal birim olduğu tanımlanmıştır. Eski Konya Gölü marn tabakasının üzerinde yer alan alt Alüvyon (erken) olarak ifade edilen, kahverengi-siyah renkte ve içeriği organik madde yönünden zengin olan bu dolgular M.Ö.10.000 – 9500 (kal.) tarihlerinde gerçekleştiği düşünülmektedir. Üst alüvyal dolguların (geç) rengi kıvılcak-kahve ve yapısında yüksek miktarda silt bulunmaktadır. Farklı kalınlıkları olan dolgular birbirinden kolay bir şekilde fark edilmektedir (Tarkan, 2015:21).

Roberts'a göre, her iki dolgununda farklı zaman dilimlerindeki iklim şartlarına bağlı olarak geliştiğini düşünmektedir. 2007-2009 yıllarında Çatalhöyük ve çevresinden alınan karot örneklerinde iklim koşullarına bağlı olarak değişmediği, ancak topoğrafyadan dolayı farklı kalınlıkların oluşma ihtimali üzerinde durulmuştur (Tarkan, 2015:21).

2.3.1 Bataklık Kili

Bataklık killeri, taşkın sel sularıyla taşınan kil ve silt dolguların, nehir kenarlarında yer alan doğal setlerin içinde zamanla birikmesi sonucu oluşmaktadır. Bu killeri sel suları ile temizlenerek içeriğinde sadece organik madde bulunan ve bu madde bakımından zengin olan kil çeşitleri arasında yer almaktadır (Tarkan, 2015:81).

Bataklık killeri, sakin sularda toplanarak kum, kil gibi tanecikli bir yapıya sahip maddelerin arasında yer alan boşluklara suyun dolması ile tabakalar arasında şişme ve genişleme şeklinde değişkenlik göstermektedir. Tabakalar arasında oluşan bu değişkenlik kilin, magnezyum ve demir içeriği yönünden zengin kil çeşitleri arasında gösterilmektedir. İlk Neolitik dönem çanak çömleklerin yapımında bu kil çeşidinin kullanıldığı görülmektedir. Bunun sonucunda çanak çömleklerde kurutma ve fırınlama sonrasında çamurun bünyesinde görülen yatay gözenekli kısımların, bitki kalıntılarının bıraktığı izler olduğu anlaşılmıştır (Tarkan, 2015:79). Yine bu

örneklerin içinde kalsit, kuvars, kireçtaşı ve çört minerallerinin olduğu tespit edilmiştir (Tarkan, 2015:82).

Resim 38: Bataklık Kili ile Yapılmış Çömlek Örnekleri (Tarkan, 2015:80).

İncelenen örneklerin çoğunluğu siyah ya da koyu kahverengi bazıları ise kurşuni ve sarımsı renkte, diğer alanlar ise farklı renkte olduğu gözlenmiştir. Koyu renk olması, içeriğinde doğal organik malzemelerin çok olduğunu göstermektedir. Bataklık killerinde incelenen parçalar Erken Neolitik Dönem dik kenarlı kaseleri oluşturmaktadır. Örnekler parçalar üzerinde yapılan analizler sonucunda, kil yapısında görülen bitkisel malzeme ve mineraller, bu örneklerin 500 °C ve altındaki ısılarda pişmiş olabileceği düşünülmektedir. Örneklerin homojen dokuda olduğu sonucuna varılmıştır (Tarkan, 2015:80).

2.3.2 İnorganik (Silt) Ve Kalsiyum Karbonat Tuz (Kalker) Kili

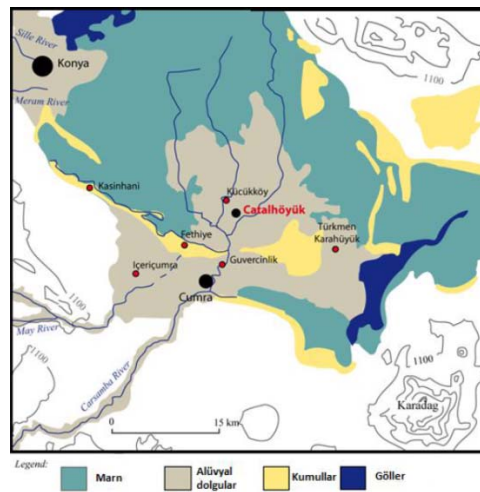
Bu grupta yer alan killer; Çarşamba Çayı'nın tortularını oluşturduğu, kil yapısında yoğun olarak görülen Kalsiyum Karbonat Tuzu ve silt-inorganik maddelerin olduğu tespit edilmiştir.

Kum ve kil büyüklüğü arasında bir yapısı olan silt, su altında veya durgun nehir sularında tortulaşan önemli bir bileşendir.

Bu grupta incelenen örneklerinin erken ve ileri evreler arasında yapılan çanak çömlekler arasında çok çeşitli farklar görülmektedir. Erken dönem çömleklerin içeriğinde bitkisel katkı maddesi bulunurken, yüzeyinde görülen renk tonları, krem renginden sarımtırak devetüyü rengine doğru değişim göstermektedir. Çanak

çömlekler kaba bir biçimde ve et kalınlığı oldukça fazla olarak yapılmıştır. Düşük ısılarda pişirilmesinden dolayı elde kolayca kırılabilir. Orta evrede kullanılan yerel kilin içerisine katkı maddesi bulunmamaktadır. Bu durum, teknolojik bir gelişme olarak nitelendirilmiştir. Turuncu renkte çamur ile yapılmış çanak çömleklerle karşılaşmıştır. Turuncu olmasının nedeni çömleğin pişirim sonrasında sıklıkla ateş üzerinde kaldığını gösteren bulgulara rastlanılmıştır. İleri evrelerdeki çanak çömleklerin yüzeyleri sık dokulu olduğu tespit edilmiştir. Çamurun içeriğinde organik maddeler görülebilmektedir. Bu organik maddeler, pişme esnasında yanarak çamurun rengini etkilemiş, kül ya da kurşuni renkte bir yapıya bürünmesine neden olmuştur. Örneklerin 500 °C de pişirildikleri anlaşılmıştır.

Tüm örneklerde benzer oranlarda tespit edilen ortak içerikler; kireçtaşı, kuvars , kalsit , çört , fillit , alkali feldispat, granat, andezitik ve dasitik kayaç parçaları, plajiolklaz, kalsiyum amfibol, klinopiroksen , biyotit mika, yumuşakça kabukları (gastropod ve ostrakod), marn toprakları, kil toprakları, bitki fitoliti, kumtaşı ve zirkondur. En fazla görülen ve kil gövdesinde de baskın olan içerik, kireçtaşı bir diğer adıyla kalkerdir. Bu nedenle adlandırmada bu minerale özellikle vurgu yapılmıştır. İçeriklerin yarı-köşeli, yuvarlanmış ve yarı-yuvarlanmış biçim göstermelerinden yola çıkılarak nehir aşındırması geçirmiş oldukları sonucuna varılmıştır. Bu biçimlendirmelerde, minerallerin yapıları gereği farklı olan sertlik dereceleri de göz önünde bulundurulmuştur. Bazı erken tabaka örneklerinde bitkisel katkıya rastlanmışsa da tüm diğer içerikler doğaldır (Tarkan, 2015:84).

Harita 2: Çarşamba Çayı Tortularının Dağılımı (Tarkan, 2015:86).

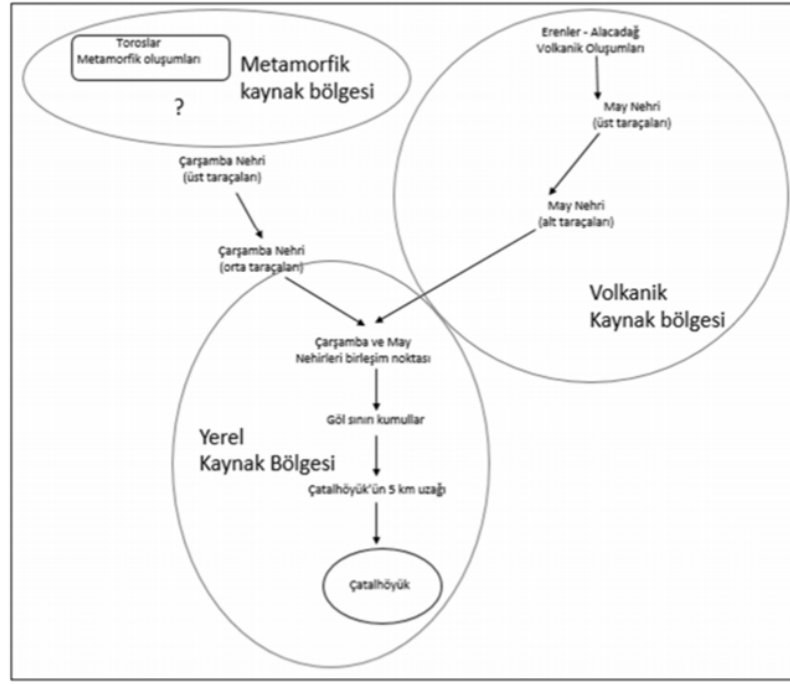
Çamurun içeriğinde iki farklı özellikte kireçtaşı olduğu tespit edilmiştir. İlk olarak kalsiyum ve magnezyum karbonat'tan oluşan dolomitik kireçtaşı, ikinci olarak ise kireçtaşının içinde kuvars parçaları gözlenmiştir. İlki, yerleşmenin yakın çevresinde, ikincisi ise Bozkır bölgesinde rastlanmıştır.. Yine nehrin tortularını biriktiren ve alt kısımlarını oluşturan, aynı zamanda yerleşmenin yakın çevresinde bulunan bir kaynaktan geldiği düşünülmektedir (Tarkan, 2015:86).

2.3.3 Kumlu Katkılı Kil

Kum; silisli kütlelerin, kayaların doğal etkenlerle parçalanıp ufalanmasıyla oluşan çok küçük, sert taneciklerin bütünü oluşturulan maddelere denilmektedir. Aynı zamanda kum, kayaç ve minerallerin, rüzgar ve su gibi doğal etkenlerle parçalanarak ufalanmasından oluşan taneli yapıya verilen isimdir (Tarkan, 2015:89).

Doğada kum, suyun aşındırması ile küçük tanecikler halinde kuvars, feldispat, mika ve ağır minerallerden oluşan gevşek klastik tortullar halinde bulunmaktadır. Bu grupta incelemeye alınan örnekler içerisinde Çatalhöyük yerleşmesinde çanak çömlek yapımında kullanılan çamurun büyük taneli bölümü incelenmiştir.

Çamurun yapısında tespit edilen kuvars, marn, kavkı kabukları ve kil diğer gruptaki örneklerle oranla daha fazla miktarda olduğu anlaşılmıştır. Buradan yola çıkılarak Şekil 4'da Yerel Kaynak Bölgesi sınırları içinde 'Göl sınırı kumulları' olarak gösterilen bölgedeki kaynaklardan gelmiş olduğunu söylemek mümkündür. Bu bölge yerleşmenin yaklaşık olarak 10 km çapındaki çevresi olarak ifade edilebilir (Tarkan, 2015:89).

Şekil 4 : Çatalhöyük Olası Kil Kaynak Bölgeleri Modeli (Tarkan, 2015:88).

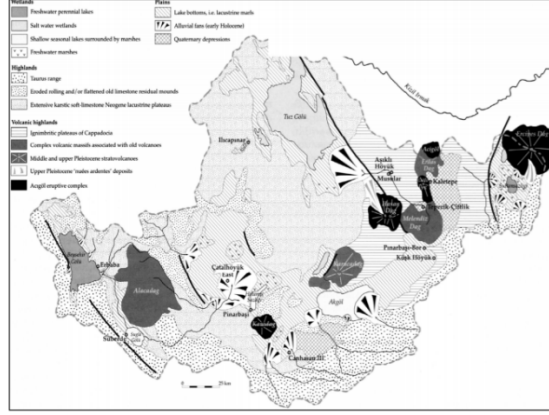
Örneklerin içerisinde kil ve kum miktarlarının eşit oranlarda olmadığı saptanmıştır. Çamurun bünyesi genellikle kum olduğu görülmüştür. Kilin yetersiz miktarda olması, kum tanelerinin bir arada turmak için yeterli düzeyde olmaması, bu yapıdaki çömlüklerin çok çabuk dağılmasına neden olabilmektedir. Çatalhöyük çanak çömlüklerinde bol miktarda kum kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, çamurun içerisinde görülen kum taneciklerinin eşit dağılımı, kil yapısının doğal bir süreçten geçtiğini göstermiştir.

2.3.4 Püskürük (Volkanik) Kayaç Kili

Neolitik Dönem Çatalhöyük yerleşmesinde yapılan çanak çömlüklerde en çok kullanılan hammadde çeşididir. Kilin yapısında volkanik kayaların ufalanmış parçalarından oluştuğu ve volkanik hammadde haricinde başka bir içeriğe rastlanmamıştır.

Çatalhöyük'ün çevresinde volkanik hareketlenmelerin olduğu bilinmektedir. Buradan yola çıkılarak yerleşmenin çevresinde yer alan Karaman, Karacadağ ve Erenler-Alacadağ volkanik alanlarda araştırmalar yapılmıştır. Araştırmaların verdiği bilgiler neticesinde, incelenen örneklerin analizlerinde tespit edilen andezit, dasit

volkanik kayaçlar ve bunları oluşturan mineraller Erenler-Alacadağ volkanik alanla uyumlu olduğu görülmüştür.

Harita 3: Erenler-Alacadağ Volkanik Arazi ve Bölgedeki Diğer Volkanik Dağ Biçimlenmeleri (Tarkan, 2015:92).

Erenler-Alacadağ bölgesi, Konya'nın batısına, Çatalhöyük'ün güneybatısında yer almaktadır. Bu bölgede doğan May Nehri ve nehir ile birlikte gelen volkanik kayaç parçalarından oluşan tortular Çarşamba Nehri ile birleşmektedir. Çarşamba Nehrinin tortularından alınan killerde andezit, dasit volkanik kayaçlar ve bunları içeren minerallere rastlanmıştır.

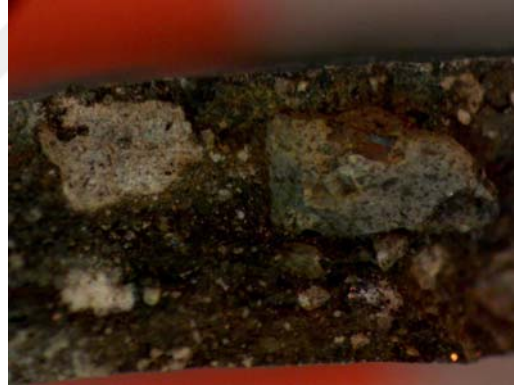
Andezite bağlı mineraller; zonlu plajiyoklaz, koyu kahverengi kalsiyum amfiboller, biyotit mikadır. Dasite bağlı mineraller ise; kuvars, plajiyoklaz, alkali feldispat, kahverengi ve yeşil renklerde kalsiyum amfiboller ve klinopiroksenden oluşmaktadır. Tüm içerikler 0.002 mm ile 1,5 mm arasında değişen boyutlardadır ve kil gövdesinin %65'ini oluştururlar. Tüm yapının genelini yine aynı kayaca bağlı içerik taneleri oluşturduğundan katkı olarak kullanılmadığı, tamamen hammaddenin doğal içeriği olduğu anlaşılmaktadır (Tarkan, 2015:90).

Harita 4: Çarşamba ve May Nehirleri Konumları (Tarkan, 2015:93).

Örneklerde çamurun içeriği incelendiğinde ince tanecikten orta kalınlığa doğru değişkenlik gösteren, büyük taneli olduğu tespit edilmiştir. Teknolojik açıdan bakıldığında, çanak çömlek çamurun kil yapısında görülen iri taneciklerin, pişirilme esnasında çatlama ya da kırılmasını önlediği tespit edilmiştir (Rice, 1987:104-106). İri tanecikli çamurdan üretilen çanak çömlekler, özellikle yemek pişirmek için kullanıldığı anlaşılmıştır. Bunun sebebi, çamur içeriğindeki taneciklerin sıcaklığını koruyarak çömleğin içindeki besine yavaşça iletiyor olması ve pişirme işleminden sonrada besinin çömlek'te sıcak durmasını sağlamaktadır (Tarkan, 2015:117).

Çamurun rengi siyah ve koyu kahverengi tonlarını içinde barındırmaktadır. Rengin bu şekilde koyu olmasının sebebi, içinde yoğun miktarda demir ve magnezyum bulunduğunu göstermektedir. Örneklerin pişme sonrasında rengini koruduğu anlaşılmıştır. Bu sebepten örneklerin 500 °C ve altındaki ısılarda fırınlanmış oldukları düşünülmektedir (Tarkan, 2015:91).

Resim 39: Volkanik Kil Çamur Kayaç Örneği (Tarkan, 2015:90).

Bu veriler sonucunda, bu gruptaki örneklerde kilin yapısında Çarşamba Nehri tortularına rastlanmamıştır. Bunun nedeni ise May Nehri ile Çarşamba Nehrinin birleşme noktasından önce bir alandan kilin elde edildiği yönündedir.

2.3.5 Başkalaşım Kayaç (Metaforfik) Kili

Bu kil grubu içerisinde incelenen örneklerin içeriğinde metamorfik kayaç parçaları bulunmuştur.

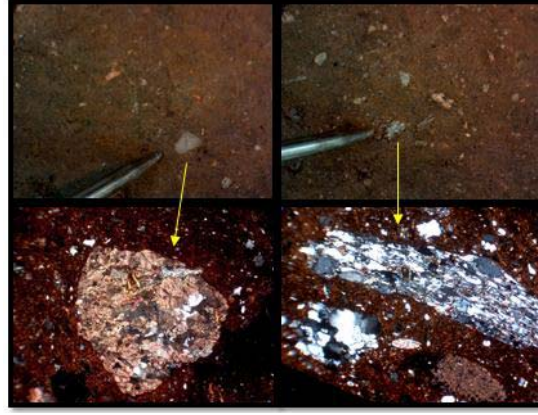
Metamorfik kayalar; çoğunlukla yer kabuğunun derinliklerinde oluşan yüksek sıcaklık ve basınç sonucunda mekanik, mineral ve kristal yapıları değişime uğrayarak gerçekleşmektedir. Bu değişime Metamorfizma adı verilmektedir.

Metamorfizma sonucunda birkaç kayada yapraklanma adı verilen değişim görülmekte ve şist ismi ile anılmaktadır. Şist'in içeriğinde bulunan minerale beğli olarak kayacın adı belirlenmektedir. Örneğin mika açısından zengin olan ya da başkalaşarak mika açısından zenginleşmiş şistlere "mikaşist" denmektedir (Tarkan, 2015:95).

Çarşamba Nehri'nin başlangıcı olan Bozkır'da ve yerleşmenin çevresinde bazı kayalara rastlanmıştır. Bu sebeple kayaların Konya'nın güneyinde yer alan bir alandan geldiğine işaret edilmektedir. Bu grupta incelenen örneklerin kil yapısında kalker görülmemiştir. Bunun nedeni Eski Konya Gölü Marn dolgusu bu kil yapısında bulunmamış olmasıdır. Kilin, Konya ovasının dışından temin edildiğini göstermektedir.

Konya bölgesinin güneyinde Toros Dağlarında bulunan mikaşistler, incelenen örneklerin içerisinde yoğun olarak görülmektedir. Yine kuvarsit ve fillat içeriği de aynı kesimlerin üst kısımlarında yer almaktadır. Mermerler; Konya bölgesinin güneyinde Toros sıra Dağları ve Karacadağ, kuzeyinde ise Bozdağlar'ın çevresinde rastlanmaktadır. Havzanın güneyindeki mermerler yer yer tektonik hareketlerden etkilenmiş olup, çatlaklı, kırılmalı bir özellik kazanmışlardır (Tarkan, 2015:96).

Kilin yapısında eşit oranlarda demir ve potasyumla birlikte bir miktar titanyum bulunmuştur. Çamurun içeriğinde görülen beyaz ve kurşuni renklerden oluşan iri taneler haricinde yüzeyin kırmımsı olduğu görülmüştür. Yapılan analizlerde beyaz içeriklerin fillat ve miak-şist mineral taneleri olduğu anlaşılmıştır.

Resim 40: Metamorfik Kayaç Örnekleri (Sağda: Kireçtaşı, Solda: Şist) (Tarkan, 2015:95).

Tüm bu bilgiler, Metamorfik Kayaç İçerikli Killerin menşei/kökeni olarak Güney Toroslar'ın metamorfizmaya yol açan itme kemerlerinin bulunduğu bölgeleri işaret etmektedir (Tarkan, 2015:96).

2.3.6 Tortul Kayaç (Marn) Kili

Örneklerin içeriğinde doğal kumlu marn bulunmuştur. Marn içerikli Kil, Konya Gölü tabanı tortularından ve buzul döneminde yükselen göl seviyeleri ile marn içine taşınmış kanal kumlarından oluşmaktadır (Tarkan, 2015:98).

Marn ismi ile anılan bu killer, durgun göl sularının diplerinde tortulaşma sonucu meydana gelen yüksek kalkerli ve ince taneli topraklardır (Tarkan, 2015:98). Bu killerin içeriğinde yüksek oranda kalsiyum karbonat bulunması nedeniyle rengi beyaza dönüşmektedir. Ancak kilin içeriğinde başka elementlerin girmesiyle renkte değişimler olduğu ve bu renklerin kurşuni renginden açık kahveye doğru değişik renk türlerinin ortaya çıktığı görülmüştür.

Ovanın sınırlarını kapsayan Marn dolgusu, eski Konya gölünün etkisiyle oluşmuştur. Açıklanan bilgiler ışığında içeriğin Çarşamba tortuları ile benzerlik gösterdiğinden Harita 5'de kırmızı ile işaretlenmiş olan yerleşmeye yakın bölgeden temin edilmiş olabileceği düşünülmektedir (Tarkan, 2015:98).

anlaşılmıştır. Bu dağılım iri tanelerin doğal içerik olduklarını göstermiştir. Bu içerikler, Çarşamba tortuları olarak bilinen; kuvars, plajiyoklaz, alkali feldispatlar, kalsiyum amphiboller, klinopiroksen, andezitik ve dasitik kayalar ve bağılı mineralleri, epidot, granat, çört, kumtaşı ve yumuşakça kabuklarıdır (Tarkan, 2015:97). Örneklerdeki içerikler birbirine benzese de ölçülerinin farklı olduğu anlaşılmıştır. Bu durum, içeriğin çok geniş bir bölge içinde olduğunu ve çanak çömlerinin yapımında kullanılan kilin farklı yerlerden geldiğini göstermektedir.

Tüm verilerden hareketle, örneklerde yüksek oranda kalsiyum görülmüştür. Yumuşakça kabuklarında değişim izlerine rastlanmaması, parçaların 300 °C gibi düşük ısıda pişirim yapıldığı düşüncesini vermektedir (Tarkan, 2015:97).

2.3.7 Yumuşakça (Kavkı) Kili

Kavkı killinde incelenen örnek parçalarında yoğun olarak görülen kavkı/ yumuşakça kabukları görülmüştür.

Çeşitli kabuklu yumuşakçaları dıştan örten kireçli, silisli kılıf ya da dış iskelet/ kabuğa kavkı denilmektedir. Bu canlıların en önemli özelliği, mantonun deri kıvrımından oluşmasıdır. Manto ilk önce albüminli, sonra kireçli bir salgıdan kaynaklanmaktadır. Kavkılarının biçimleri yumuşakçaların sınıflarına göre değişiklik göstermektedir (Duman, 2014:?). Çatalhöyük, çanak çömlerinde bu grupta incelenen örneklerin çamurlarında yumuşakçaların kendi türleri içinde en kalabalık sınıf olan salyangozlar olduğu anlaşılmıştır. Bu salyangozlar sarmal biçiminde kıvrılmış tek kavkılarını bulunmaktadır. Yine bu yumuşakçalar genellikle tatlı sularda yaşamaktadır. Ancak bir kısmının ise karada yaşadığı bilinmektedir (Tarkan, 2015:101).

Neolitik Dönem Çatalhöyük'te boncuk yapımında ve mimaride kullanılan yapı malzemesi olarak işlem gören kerpiç tuğlaların içinde de kavkı kabukları tespit edilmiştir (Gümüş,Bar-Yosef, 2013:81).

Resim 41: Yumuşakça Kabuğundan Yapılmış Boncuk Örneği (Tarkan, 2015:102).

Çanak çömlek çamurunda kavkı maddesi haricinde başka bir katkıının kullanılmadığı ve kavkuların oldukça belirgin olarak görülebmesidir. Kil yapısında kavkuların grup halinde bir yerde toplandığı anlaşılmıştır. Bu toplanmanın sebebi ise, mevsimsel yağışlardan ya da nehir taşkınları sonrasında oluşan küçük su birikintilerinde yumuşakçaların kabukları kilin içerisinde çığnenerak kalması sonucu bu birikme uygun olarak ön görülmüştür (Tarkan, 2015:102).

Harita 7: Çömlek Yapımında Kullanılan Hammaddenin Coğrafi Konumları (Tarkan, 2015:103).

III.BÖLÜM

3. ÇATALHÖYÜK DAMGA MÜHÜRLERİ

3.1 Damga Mühür, Mühür ve Mühür Baskılarının Tanımı

3.1.1 Damga mühür

Düz ya da tümsek baskı yüzeyine sahip, genel olarak daire veya elips şeklinde, arka kısmında genellikle kulp olarak adlandırılan yuvarlak ya da konik biçiminde yükseltinin bulunduğu mühürler için kullanılmaktadır. Bazı damga mühürlerin kulp kısımlarında ip delikleri bulunmaktadır. Bu deliklerin damga mühürü kullanan kişi ya da kişilerin taşıma, bir yere asma amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir. Damga mühürlerin üst tarafından uygulanan kuvvet sonucunda yüzeyde bulunan motifler damgalama yapılan yüzeye pozitif baskı yapmaktadır.

Şekil 5: Damga Mühür Formu (Yüksel, 2017:19).

En eski damga mühür örnekleri Akeramik Neolitik dönem Suriye’de 7. bin’in ikinci yarısına tarihlenen Ras-Şamra, Bouqras (Türkcan, 1999:2) ve Güney Anadolu’da görülmüştür. Anadolu Neolitik Dönem Çatalhöyük’te görülen ilk damga mühürler, kendisinden sonra gelen uygarlıklarda da önemli bir yere sahip olmuş ve günümüze kadar biçimini korumaya devam etmiştir.

3.1.2 Mühür

Mühür Türkçe’ye Arapça’dan bir sözcük olarak geçmiştir (Türkcan, 1999:2). Yine Mühür, 9000 yıllık bir geçmişe sahiptir. Uzun yıllar boyunca farklı uygarlıklar tarafından kullanılan mühür, güç ve zenginliğin bir simgesi olmuştur. Mühürler, yapıldıkları tarih açısından ve kullanıldığı alanlar bakımından farklılık gösterirler.

Uygarılıklar arasındaki iletişime bağlı olarak gelişen bu farklılıklar, birbirlerinden etkilendiğini göstermiştir.

3.1.3 Gliptik

Gliptik sözcük anlamı; bir şeyin iğini boşaltmak, kazımak olarak geçen kelime, genellikle taş işçiliğinde kullanılmaktadır (---, 2012:?). Aynı zamanda Gliptik; “Mühür kazıma” anlamına gelen, mühür baskılarını da içine alan günümüzde mühür sanatında kullanılan bir kelime olarak geçmektedir.

3.1.4 Boya Yapmak İçin Kullanılan Damga Mühürler

James Mellaart, Çatalhöyük yerleşkesinde mezar buluntularında çok farklı iki mühür bulmuştur. Bu mühürler ile daha sonra bulunabilecek mühürlerin boya için kullanılan mühür çeşitleri olabileceğini düşünmüştür.

Özellikle, II.Tabaka A1 Tapınağında bulunan damga mühürlerin buluntu durumları farklılık göstermektedir Tapınak içerisinde yer alan ocak çevresinde bazı yerlere bırakılmış olan dört damga mühür ile birlikte çeşitli el sanatlarına ait ürünler bulunmuştur. Tüm bu buluntu grubunun birlikte bulunması, bir adak töreninde kullanılmış olmaları ihtimali üzerinde durulmuştur (Türkcan, 2002:72).

Aynı zamanda Çatalhöyük yerleşkesinde ele geçen boya topaklarının duvar resimlerinde, ölü iskeletleri üzerinde bulunan boya izleri ve ileri zamanlarda çanak çömlekleri boyamaya başlamaları, renk ve boyamaya verilen önemi göstermektedir.

İnsan derisinin farklı bezemelerle süslemesi üzerinde durulmuş ve bu amaçla yapılan süsleme için kullanılan mühürlerin daha büyük olması gerektiği anlaşılmıştır. Bu sebepten dolayı Çatalhöyük’te bulunan damga mühürlerin boya amaçlı kullanılmış olma ihtimalleri üzerinde durulmaktadır. Mellaart, “Kazıma bezemeli motiflerin içinde herhangi bir boya kalıntısına rastlanmadığını ve kullanılan boyanın organik yapılı kök boya olabileceği ihtimali nedeni ile kalamayacağını söylemiştir” (Türkcan, 1999:41-43).

“Pintadera” olarak da adlandırılan bu damga mühürler, tekstil ürünleri, deri veya vücudu boyama ve süsleme yapmak için kullanılmıştır. Bu mühürler genellikle baskı yüzeyleri düz olarak yapılmış ve motifler çok derin olarak işlenmemiştir. Boyama amaçlı kullanıldığı düşünölen bu damga mühürlere ait kesin bir veri bulunamamıştır.

Resim 42: İnsan Vücutuna Yapılan Damga Mühür ve Kilim Yapım Örnekleri (Güney, 2014:278).

3.1.5 Tahıl Ve Ekmek Yapımında Kullanılan Damga Mühürler

Pişmiş toprak kullanılarak yapılan küçük mühürlerin yanı sıra aynı malzeme ile fakat daha büyük olarak 5-12 cm arasında mühürlerde bulunmuştur.

Bu mühürler Doğu Anadolu'da Erken Tunç Çağından itibaren Genç Tunç çağına kadar devam eden süre içinde görülmüştür. Mühürlerin baskı yüzeyinde yer alan motifler genellikle sarmal ya da konsantrik çizgilerle bezenmiş olduğu anlaşılmıştır. Motifler kaburga biçiminde yapılmış ve baskı yüzeyleri dışbükey ya da yuvarlak olarak tasarlanmıştır. "Çeç mühürü" olarak adlandırılan bu damgalar bugünde Doğu'da tahıl baskılarında kullanılmaya devam ettiği tespit edilmiştir. Bu nedenle, Von Wickede bu grupta olanların mühür olarak kullanılmayacağını düşünmüş, ancak tahıl mühürü ya da tahıl damgası olarak adlandırmıştır (Türkcan, 1999: 37-38).

Eski Babil Mari'de Zimri-Lim sarayında benzer biçimde motiflerle bezenmiş mühürlere rastlanmış fakat mühür baskılarının bulunamayışından yola çıkılarak, bu mühürlerinde tahıl mühürü olarak kullanılmış olabileceği öne sürülmüştür. Günümüzde de yeni biçilmiş olan tahılların hayır ve bereket getirmesi için tahta damgalar ile yere Mekke yönünde işaretleme yapıldığı tespit edilmiştir (Türkcan, 1999: 37-38).

Çeç mühür baskıları tahıl yığınlarını ve somun ekmekleri süsleyerek hayır ve bereketi getirmesi amacı ile kullanılan baskılama aletleri olarak düşünülmektedir. Bu mühür baskı yüzeylerinde görülen motifler Çatalhöyük damga mühürleri üzerinde de yer almaktadır. Boya damgaları ile Çeç mühürleri arasında farklılıklar görülmektedir. Boya damgaları üzerinde yer alan motifler çok derin olmayacak şekilde yapılmakta fakat Çeç mühür motifleri çok derin kazıma ve plastik işleme ile baskı yüzeyleri geniş ve tümsek biçiminde yapılmaktadır. Bu mühürlerin Çatalhöyükte kullanıldığını gösteren herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Resim 43: Pişirilen Damgalı Ekmekler (Yüksel, 2017:57).

3.1.6 Jeton

Türkçe'ye jeton (ing; token) olarak çevirilen eserler, kullanım amaçları tam olarak belirlenememekle birlikte, bunların büyük bir olasılıkla belirli sayı değerini ifade eden basit bezeklerle işlenmiş, küre, silindir, koni gibi küçük pişmiş toprak buluntularıdır (Türkcan, 1999:5). Çatalhöyük'te bulunan iki buluntunun bu grupta yer alabileceği düşünülmüştür.

3.1.7 Mühür Bakısı

Mühür baskısı (Cretula), üzerinde bir ya da daha fazla mühür baskısı olan kil, sıva, balmumu, hayvan dışkısı gibi işlenebilir bir maddeden yapılmış parçaya verilen isimdir (Fıandra, 2003:32).

3.2 Mühür Yapımında Kullanılan Malzeme Ve Teknikler

En erken dönemlerde kilden ve pişmiş topraktan, aynı zamanda ahşap, sabuntaşı, kireçtaşından yapılan mühürler kullanılmıştır. İleri dönemlerde kullanılan

mühürler, insanoğlu yaşadıkları toplumlarda teknolojik gelişme göstererek odun, taş, kemik, cam, fayans, fildişi, gümüş, altın ve safir gibi farklı malzemeler üzerinde mühür yapımına devam etmişlerdir. Bu malzemelerden yapılan mühürler zengin bir görsel içeriğe sahiptirler.

Mühür yüzeyine pozitif olarak işlenen bezeme, baskı yapılan yüzeyde negatif iz bırakmasına “kameo” denilmektedir. Bu işlemin tersine ise “gem” adı verilmektedir.

Resim 44: Kameo Mühür Örneği

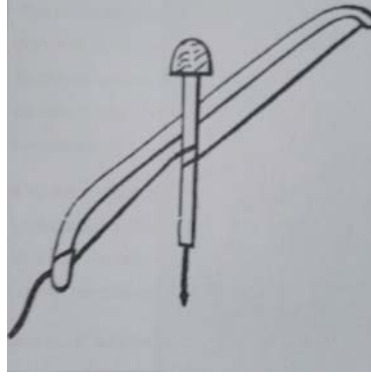
(<https://www.palmbeads.com.au/products/bactrian-bronze-seal-1>).

Resim 45: Gem Mühür Örneği

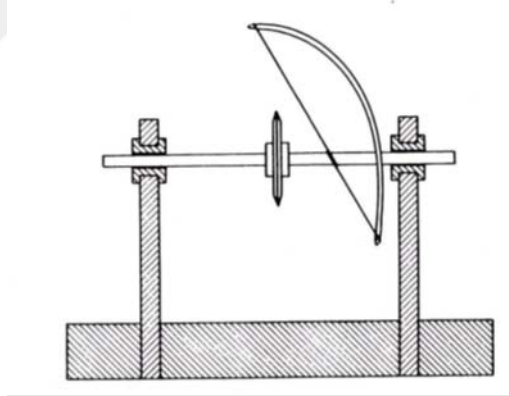
(<https://www.worthpoint.com/worthopedia/ancient-bactrian-bronze-seal-stamp-1694639081>).

Yaylı matkabının ucunda bulunan yay çakmaktaşı, kum taşı, bakır ya da başka sert bir taştan yapılarak, bu uc kısmı çevirerek mühür taşına dairesel hareketler işlemesine imkan vermektedir. İlerleyen dönemlerde bu matkap modelinde gelişme kaydedilmiştir (Basmaz, 2011:15). Bu gelişme iki ayak arasında yatay olarak sabitlenmiş ve günümüzde elektrikli sistem ile kullanılmaktadır.

Şekil 6: Yaylı Matkap Örneği (bible-history.com).

Mühürler üzerinde yapılan mikroskop incelemelerinde farklı çeşitlerde kesme işlemi yapıldığı saptanmıştır. İlk olarak çark, ikinci olarak ise eğe ile kesme yapıldığını göstermektedir. Çark ile yapılan kesme işlemlerinde işlenen motiflerde neredeyse hiç iz bulunamazken, eğe ile yapılanlarda kazıma izlerine rastlanmıştır (Güney, 2014:33-36).

Şekil 7: Kesim Çarkı (Güney, 2014:276).

Tezin Konusunu oluşturan Çatalhöyük Damga mühürleri, basit çizgisel ya da geometrik bezemelerden oluşmaktadır. Bazı mühürler de stilize hayvan figürleri bulunmaktadır. Çatalhöyük yerleşmesinde bulunan damga mühürlerin hepsi bu isim ile adlandırılabilir, günümüze kadar hiçbir sepet ya da kilden yapılmış bir nesnenin üstünde baskıları ile karşılaşılmamıştır. Bu nedenle dolayı damga mühürlerin nerede ve nasıl kullanıldığı tam olarak bilinmemekte, ancak bu mühürlerin yetki ve mülkiyet belirtmek için kullanılan kil nesnelere olduğu sanılmaktadır. Bunun nedeni

de birçok mühür üzerinde görülen delikli ip tutamağından kaynaklanmakta ve bu kanıyı desteklemektedir (Türkcan, 2014: 443).

3.3 Mühür Kullanım Alanları

Mühürlerin üzerinde yapılan biçimler ve yazılar kişiye ya da topluluğa ait olduğunu göstermektedir. Sosyal alanda her durumda kendine ait olanı belirtmek için mühürler kullanılmıştır. Tarihi belge niteliği taşıyan mühürler, geçmişte yetki ve mülkiyet belgesi, günümüzde ise imza olarak kullanılmaya devam etmektedir.

3.4 Çatalhöyük Damga Mühürlerinin Ortaya Çıkışı

James Mellaart tarafından 1961 yılında ilk Çatalhöyük'te yapılan kazılarda bulunan mühürler, II. Tabakadan VII. Tabakaya kadar giden uzun bir süre kullanıldığı görülmüştür. Ian Hodder başkanlığında 1993'de yeniden başlayan kazılarda yüzey buluntusu olarak yeni mühürler bulunmuştur. İlk dönemde bulunan mühür sayısı 29, ikinci dönemde ise 4 adet'tir. Bulunan mühürlerin 24 tanesinin tabakaları belirlenmiş olup, geri kalan 9 mühürün nereden ve hangi tabakadan geldiği tespit edilememiştir (Türkcan, 1999:12).

2018'e kadar devam eden kazılarda bulunan mühür sayısı 66'ya yükselmiştir.

Çatalhöyük yerleşkesinde bugüne kadar yapılan arkeolojik kazılardan elde edilen veriler sonucunda pişmiş topraktan yapılmış çanak çömleklerin yanı sıra evlerde, mezarlıklarda ve kutsal alanlarda damga mühürler bulunmuştur. Çatalhöyük yerleşmesinde bulunan damga mühürler biçim ve betimleme açısından diğer neolitik dönem mühürleri arasında farklı bir yere sahip olduğu anlaşılmıştır. Çatalhöyük'te üretim ekonomisinin gelişmesi ile birlikte mülkiyet belirtmek ya da tahıl ve dokuma alanlarında süsleme yapmak için damga mühür kullanılmıştır.

3.5 ÇATALHÖYÜK DAMGA MÜHÜRLERİNİN KATALOĞU

Katalog No: 1

Resim 46: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).

Şekil 8

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1962

Yapı Katı: II.Tabaka, BI Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:3,5 cm Çap:3,4 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Daire formlu damganın baskı yüzeyi dış bükey, arka yüzeyi düz olarak şekillendirilmiştir. İyi derecede pişirilmiş kil, grimsi kahverengi renktedir. Baskı yüzeyinde ki bezeme bir ağıcın kesitini andırmaktadır. Çizgiler arasında nokta biçiminde küçük bezekler yer almaktadır (Türkcan, 1999:59).

Genel Değerlendirilmesi: Genel olarak damga yuvarlak hatları içinde barındırarak, çizgiseldir. Ağaç dalları yatay-dikey karışık olarak yapılarak aralarında tomurcukları anımsatan noktacıklar bulunmaktadır. Boşluklar çizgi ve noktacıklarla bezelidir. Negatif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk açısından bakıldığında dengeli ve dinamik bir kompozisyona sahip olduğu söylenebilir. Asimetriktir.

Katalog No: 2

Resim 47: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).

Şekil 9

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1961

Yapı Katı: II.Tabaka, B3 Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:3,5 cm Genişlik:4,3 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

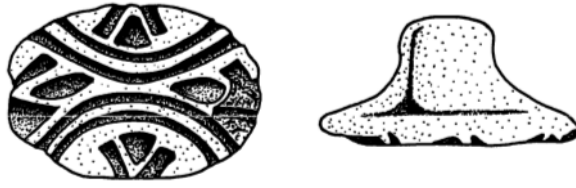
Tanımı: Damga, oval biçimli ve oval baskı yüzeyine sahip olduğu görülmektedir. Damga, grimsi kahverengi renkte ve kil yapısı iyi dercede pişirilmiştir. Baskı yüzeyini ortadan ikiye bölen bir çizgi yer almaktadır. Bu çizginin iki yakasında kavisli, düz ve damla biçiminde motifler bulunmaktadır. Çizgiler asimetrik olarak yorumlanmıştır. Damganın arka yüzeyine kavisli bir tutamak yapılmıştır. Arka yüzey ile tutamak arasında küçük bir ip deliği yer almaktadır (Türkcan, 1999:60).

Genel Değerlendirilmesi: Elips hatlara sahip damga da çizgisellik hakimdir. Negatif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk açısından incelendiğinde çizgisel bir üslupta yapıldığı görülmektedir. Dengeli ve dinamik bir kompozisyona sahip olduğu söylenebilir.

Katalog No: 3

Resim 48: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).

Şekil 10

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1962

Yapı Katı: II.Tabaka, A1 Tapınak Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:3,2 cm Uzunluk:6,2 cm Genişlik:4,3 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Oval formlu ve oval baskı yüzeyli, arka kısmında oval biçimli bir tutamak yer almaktadır. Yüzeyi dört bölüme ayıran ve orta kısımda birbirine teğet geçen paralel, iki yay şeklinde simetrik çizgilerden oluşmuştur. İkili yay şeklinde simetrik çizgilerle bölümlere ayrılan panellerin içleri üçgen ve daire biçiminde motiflerle bezenmiştir. Damga, grimsi kahverengi renkte ve kil yapısı iyi dercede pişirilmiştir (Türkcan, 1999:61).

Genel Değerlendirilmesi: Elips biçiminde yapılan damga da çizgisel öğeleri bir arada bulundurmaktadır. Yatay ve merkezi bir kompozisyona sahiptir. Negatif olarak yapılan bezeme, işlevsel, dengelidir. Simetriktir.

Katalog No: 4

Resim 49: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).

Şekil 11

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1962

Yapı Katı: II.Tabaka, A1 Tapınak Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: PişmişKil

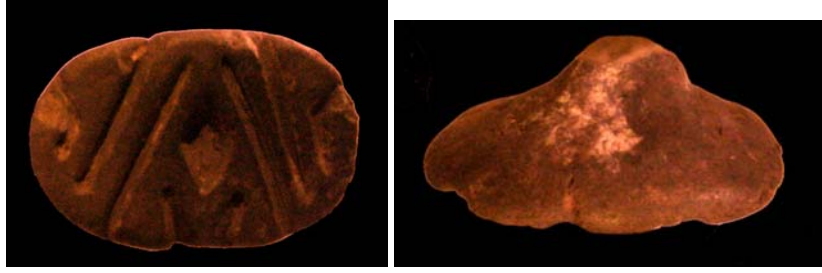
Boyutları: Yükseklik:2 cm Uzunluk:5,8 cm Genişlik:4,7 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Oval fomlu ve oval baskı yüzeyine sahip olan damganın tutamağı yumru şeklinde yapılmış fakat bir bölümünde kırık olduğu bulunmuştur. Damganın yüzeyinde yer alan bezeme, Mellaart tarafından “Pseudo-Meander” olarak ifade etmiştir. Bu motif, karşılıklı gelen iki çizgi bloğu ve bu bloğun merkezinin nokta bezek ile doldurulmasıyla oluşmaktadır. Birbirine dokunmadan yaklaşan, stilize edilmiş iki yılanı hatırlatmaktadır. Damga, grimsi kahverengi renkte ve kil yapısı iyi dercede pişirilmiştir (Türkcan, 1999:62).

Genel Değerlendirilmesi: Damga elips biçimli, çizgilellik ön plandadır. Damganın baskı yüzeyinde yer alan “Meander” motifinin kaynağı menderes nehrinden gelmektedir. Nehrin kıvrımlarını andıran motif geometrik bezeme biçiminde yapılmaktadır. Negatif olarak yapılan bezeme, işlevsel, dengeli ve dinamik bir kompozisyona sahip olduğu görülmektedir. Simetriktir.

Katalog No: 5

Resim 50: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).

Şekil 12

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1962

Yapı Katı: II.Tabaka, A1 Tapınak Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: PişmişKil

Boyutları: Yükseklik:2,9 cm Uzunluk:6,2 cm Genişlik:4,3 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

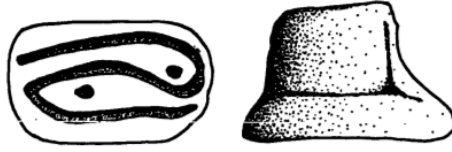
Tanımı: Damga, koyu gri renkte, taş görünümlü ve oldukça iyi derecede pişirilmiştir. Arka bölümüne kavis biçimi verilerek baş ve işaret parmağı ile bastırılarak tutamak kısmı oluşturulmuştur. Baskı yüzeyinde kazıma tekniği kullanılarak ortada baklava motifi ve alt bölümde boynuza benzer bir desen, yan kısımlarda ise eğik çizgi ya da bumerang biçiminde şekiller bulunmaktadır (Türkcan, 1999:63).

Genel Değerlendirilmesi: Damga elips yapıdadır. Yüzeyindeki bezeme negatif olarak yapılarak çizisel bir üslupta, hacimselliği yoktur. Ortada yer alan üçgen damganın merkez noktası gibi durmaktadır. İşlevsel ve dengeli bir deseni olduğu görülmektedir. Asimetriktir.

Katalog No: 6

Resim 51: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).

Şekil 13

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1962

Yapı Katı: II.Tabaka, A1 Tapınak Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:2,6 cm Uzunluk:4,2 cm Genişlik:2,2 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Çamurun rengi kahverengiye dönük sarımsı ve iyi derecede pişirilmiştir. Damganın baskı yüzeyi dikdörtgen biçiminde yapılmıştır. tutamak kısmı köşeli ve yuvarlatılmış dikdörtgen şeklinde olduğu görülmektedir. Yüzeyde yer alan bezeme “pseudo-meander” bezek ile süslenmiştir (Türkcan, 1999:64).

Genel Değerlendirilmesi: Damga köşegenli bir yapıda olup, yüzeyinde yer alan bezeme çizgi ve noktalar ile bezenerek sade bir kompozisyona sahiptir. Noktalar doku bakımından yüzeye hareket getirmiştir. Negatif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk açısından dengeli ve işlevsel aynı zamanda simetriktir.

Katalog No: 7

Resim 52: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).

Şekil 14

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1962

Yapı Katı: II.Tabaka, B2 Tapınak Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: PişmişKil

Boyutları: Yükseklik:2,5 cm Uzunluk:6,2 cm Genişlik:6 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

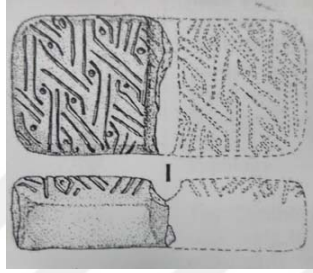
Tanımı: Damga kırık olarak bulunmuştur. Bundan dolayı bezemenin bir bölümü görülebilmıştır. Kenarları yuvarlanarak dikdörtgen olarak yapılmıştır. Arka bölümü düz ve motif işlenmemiştir. Kırık kısımda oluk biçiminde kazındığı görülmüş ve baskı yüzeyi ile damganın yan kısımları “pseudo-meander” motif ile bezenmiştir. Damga, açık sarımsak kahverengiye çalan bir rengi ve çok iyi derecede pişirildiği anlaşılmıştır (Türkcan, 1999:65).

Genel Değerlendirilmesi: Damga diyagonal yapıda, yüzeyde ki bezeme zengin görsellik sunmaktadır. Bezemede çizgisellik hakimdir. Noktalar çizgiler arasına konularak bütünlük sağlamıştır. Dolu ve dinamik bir kompozisyonu olan damganın bezemesi neğatif olarak yapılarak dengeli,ve işlevseldir.

Katalog No: 8

Resim 53: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).

Şekil 15

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1961

Yapı Katı: III.Tabaka, A2 Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:2,2 cm Uzunluk:5 cm Genişlik:4,6 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

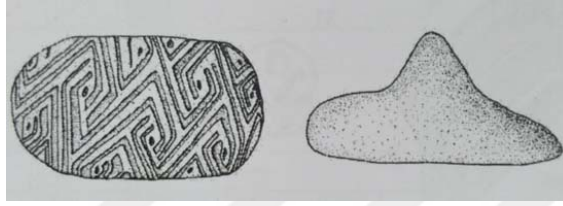
Tanımı: Damga kırık olarak bulunmuştur. Koyu kahverengi renkte ve çok iyi ısıda pişirilmiştir. Dikdörtgen biçiminde ve köşeleri yuvarlanan damganın, arka yüzeyi boş bırakılmıştır. Kırık kısım olan ortası çukur biçiminde kazınmıştır. Baskı yüzeyi “pseudo-meander” motifi ile işlendiği görülmektedir (Türkcan, 1999:66).

Genel Değerlendirilmesi: Diyagonal olarak yapılan damganın yüzeyinde ki bezeme de çizgi ve nokta öğeleri birlikte bulunmaktadır. Kompozisyon açısından dolu ve dinamiktir. Ayrıca zengin bir görsellik sunmaktadır. Negatif olarak yapılan bezeme, işlevsel ve dengelidir.

Katalog No: 9

Resim 54: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).

Şekil 16

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1961

Yapı Katı: III.Tabaka, A4 Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: PişmişKil

Boyutları: Yükseklik:2,2 cm Uzunluk:7,5 cm Genişlik:3,5 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

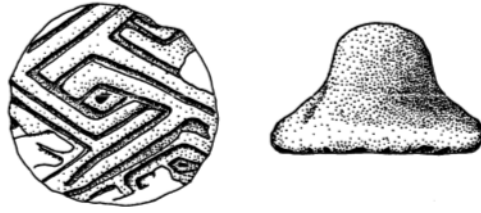
Tanımı: Damga, koyu kahverengi renkten griye dönük ve oldukça iyi derecede pişirildiği tespit edilmiştir. Dikdörtgen şeklinde ve kenarları yumuşatılmış bir formu bulunmaktadır. Konik biçiminde tutamağı bulunmaktadır. Baskı yüzeyinde ki motif kilim desenini andırmaktadır. Motif “pseudo-meander” ile bezenmiştir. Kazıma tekniği ile yapılan motifin tamamı korunmuş ve bu motifin en güzel örneği bu damga üzerinde görülmüştür (Türkcan, 1999:67).

Genel Değerlendirilmesi: Elips yapıdaki damganın baskı yüzeyinde yer alan nokta ve çizgilerden oluşan bezeme görsel bir şölen sunmaktadır. Negatif olarak yapılan bezeme, işlevsel, dengeli ve dinamik bir kompozisyona sahiptir.

Katalog No:10

Resim 55: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).

Şekil 17

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1961

Yapı Katı: III.Tabaka, AI Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: PişmişKil

Boyutları: Yükseklik:3 cm Çap:5,7 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Damga kısmı daire şeklinde ve konik biçiminde tutamağı bulunmaktadır. Yüzeyde “pseudo-meander” motifi ile bezenmiş desen yer almaktadır. Damganın ön kısmı koyu grimsi kahve, arka yüzey ise grimsi kahverengi renkte ve oldukça iyi ısıda pişmiştir (Türkcan, 1999:68).

Genel Değerlendirilmesi: Yuvarlak biçimli, damga kısmında nokta ve çizgilerden zengin görsellik sunan bir bezme örneği vardır. Negatif olarak yapılan bezeme, doluluk- boşluk açısından bakıldığında dengeli ve düzenli, hareketli bir kompozisyona sahiptir. Merkez noktası bezemenin ortasında yer almaktadır.

Katalog No: 11

Resim 56: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).

Şekil 18

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1965

Yapı Katı: IV.Tabaka, F Alanı Avlu

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: PişmişKil

Boyutları: Yükseklik:2 cm Uzunluk:4,8 cm Genişlik:2,1 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Dikdörtgen biçiminde olan damganın köşeleri yuvarlak olarak yapılmıştır. Kulp kısmı kavis şeklinde biçimlendirilmiştir. Yüzeyde ki bezeme “pseudo-meander” olarak işlenmiştir. Bezeme iki eğik çizginin karşılıklı gelmesiyle oluşmaktadır. Boşlukları doldurmak için üçgene benzer bezekler görülmektedir. Damga kısmı koyu grimsi, arka kısmı ise grimsi kahve ve çok iyi derecede pişmiştir (Türkcan, 1999:69).

Genel Değerlendirilmesi: Elips yapıda ki damganın baskı kısmında çizgisel bezeme görülmektedir. Çizgilerin etrafında ise üçgeni andıran şekiller bulunmaktadır. Bu üçgenler boşlukları doldurarak kompozisyona hareketlilik katmıştır. Negatif düzende yapılan bezeme, işlevseldir.

Katalog No: 12

Resim 57: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).

Şekil 19

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1965

Yapı Katı: IV.Tabaka, F Alanı Avlu

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:3,5 cm Uzunluk:5,5 cm Genişlik:4,2 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Damga oval formlu ve kulbu kavisli olarak biçimlendirilmiştir. Baskı yüzeyinde yer alan bezeme, ortada “Ters V” şeklinde yapılmıştır. Çizgilerin altında ve yanlarında oval ve yay biçimine benzer bezekler bulunmaktadır. Grimsi kahverengi renkte olan damga, iyi ısıda pişirilmiştir (Türkcan, 1999:70).

Genel Değerlendirilmesi: Damga oval yapıdadır. Damga kısmın merkez noktasında üç adet çizgi bezeme vardır. Çizgilerin etrafında damla, daire ve elips biçiminde bezemeler yer almaktadır. Negatif olarak yapılan bezemeler, hareketli bir kompozisyona sahip, işlevsel ve biçimsel olarak dengelidir.

Katalog No: 13

Resim 58: (Türkcan, 1997:18)

Şekil 20

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1965

Yapı Katı: IV.Tabaka, F Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:1,8 cm Uzunluk:3,6 cm Genişlik:3,1 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

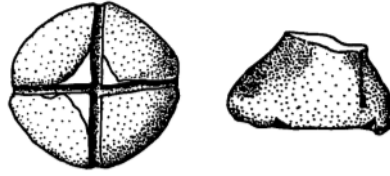
Tanımı: Pentant görünümlü damgan kırık olarak bulunmuştur. Oval formulu olarak şekillendirilmiştir. Merkezde geniş bir çukur ve etrafında sadece çizgi şeklinde yapılmış ızgara benzeri bir motif işlenmiştir. Ne amaçla yapıldığı tam olarak tespit edilememiş olsada, pentant için kullanıldığı düşünülmektedir. Açık kahverengi gri bir rengi bulunan damga, iyi derecede pişirilmiştir (Türkcan, 1999:71).

Genel Değerlendirilmesi: Pentant; ev ya da boyunda (kolye) olarak kullanılan aynı zamanda eşyaların uçuna takılan süs olarak tanımlanmaktadır. Negatif olarak yapılan bezeme, sade görünümlü bir kompozisyona sahiptir.

Katalog No: 14

Resim 59: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).

Şekil 21

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1962

Yapı Katı: IV.Tabaka, E (AI) Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:1,6 cm Uzunluk:2,9 cm Çap:2,9 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Damga daire biçiminde yapılarak, kulp kısmı silindirik şekilde biçimlendirilmiş ve kırık olarak bulunmuştur. Derin kazıma tekniği kullanılarak yapılan motif artı ya da haç olarak işlenmiştir. Renk olarak gri kahverengi ve iyi derecede pişirilmiştir (Türkcan, 1999:72).

Genel Değerlendirilmesi: Yuvarlak yapıdaki damganın yüzeyinde artı biçiminde çizgisel bir bezeme bulunmaktadır. Negatif olarak işlenen bezeme, doluluk- boşluk açısından bakıldığında boşluklar çok fazladır ve sade bir görünüme sahiptir. Bu açıdan kompozisyonu duragan ve merkezidir.

Katalog No: 15

Resim 60: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).

Şekil 22

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1962

Yapı Katı: IV.Tabaka, E (AI) Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:2 cm Çap:4,5 cm Genişlik:4,7 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

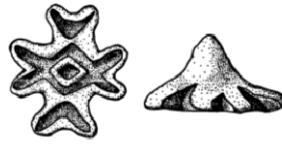
Tanımı: Damga yuvarlak biçimini anımsatmaktadır. Kulp kısmı yukarı doğru ilerledikçe kabarıklık görülmekte ve üst kısmı kırık olup ip deliği bulunmaktadır. Yüzeye işlenen bezeme ortada kazınarak yapılmış şevron motifi bulunmaktadır. Boşlukları doldurmak için yanlara simetrik biçimde çizilmiş sarmallar görülmektedir. Açık kahverengi renkte ve iyi ısıda pişirilmiştir (Türkcan, 1999:73).

Genel Değerlendirilmesi: Daire şeklinde ki damganın yüzeyinde çizgisel öğeler hakimdir. Merkezde yer alan yuvarlatılmış üçgen, gözü anımsatmaktadır. Bezeme negatif olarak işlenerek, dinamik, dengeli bir kompozisyona sahip ve işlevseldir. Simetrik.

Katalog No: 16

Resim 61: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).

Şekil 23

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1963

Yapı Katı: IV.Tabaka, E Alanı (Gömü'den)

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: PişmişKil

Boyutları: Yükseklik:2,9 cm Uzunluk:4,8 cm Genişlik:4,2 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Damgalar içerisinde farklı bir form ile karşılaşılmıştır. Kulp kısmı kavis biçiminde yapılmıştır. Form özelliğine uygun biçimde yapılan motif, bütünlük sağlamıştır. Yüzeyde dört köşenin ortasında baklava dilimi şeklinde bir bezek, köşelerde ise V şeklini andıran çukurlar yapıldığı görülmektedir. Yüzeyde işlenen motif bitkisel bir görünüm sergilemektedir. Rengi gri kahverengi ve oldukça iyi bir ısıda pişirilmiştir (Türkcan, 1999:74).

Genel Değerlendirilmesi: Stilize edilmiş bir yıldız biçimini hatırlatan damga, baskı kısmında da ki bezeme form'un yapısına uygun olarak yapıldığı görülmektedir. Çizgisellik ön plandadır. Negatif olarak işlenen bezeme, doluluk-boşluk açısından değerlendirildiğinde dengeli ve dinamik bir kompozisyona sahiptir. Simetrik.

Katalog No: 17

Resim 62: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).

Şekil 24

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1961

Yapı Katı: IV.Tabaka, E2 Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:1,8 cm Uzunluk:3,8 cm Genişlik:3,5 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

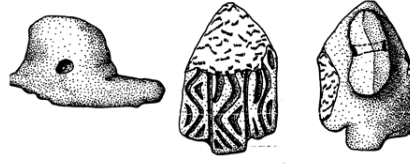
Tanımı: Oval formlu, kulp kısmı hafif eğri, kavisli ve kırık olduğu bulunmuştur.Yüzeyde bitkisel görünümlü bezeme yer almaktadır. Simetrik düzenli ve eğri kıvrımlı motifler kazıma tekniği ile yapılmıştır. Baskı yüzeyinde yer alan bazı çukurların içinde açık sarı rengi andıran boya olduğu düşünülen kalıntılar tespit edilmiştir. Mühürün ön yüzü koyu gri, arka yüzü ise grimsi kahverengi ve iyi derecede pişirilmiştir (Türkcan, 1999:75).

Genel Değerlendirilmesi: Elips yapıdaki damga yüzeyinde çizgisellik ön plandadır. Asimetrik olarak yapılan çizgiler kompozisyona hareket katmıştır. Negatif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk bakımından dengeli ve işlevseldir. Etken noktası tüm yüzeydedir.

Katalog No: 18

Resim 63: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).

Şekil 25

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1962

Yapı Katı: IV.Tabaka, El Alanı Tapınak

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:2,9 cm Uzunluk:5,9 cm Genişlik:3,6 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Baskı yüzeyinin bir kısmı kırık olarak bulunan damga, dikdörtgen biçiminde yapılmıştır. kulp kısmında görülen dikdörtgenin köşeleri yuvarlanmış ve ip deliği bulunmaktadır. Baskı yüzeyi üç ana bölüme ayrılmaktadır. Orta bölüm diğer iki bölüme oranla daha yüksek olarak biçimlendirilmiştir. Üç bölümde dalga ve kıvrımlı çizgiler ile bezenerek, kazıma tekniği kullanılmıştır. Damganın ön yüzü koyu gri, arka yüzü ise grimsi kahverengi ve orta derecede pişirilmiştir (Türkcan, 1999:76).

Genel Değerlendirilmesi: Form olarak el şeklini anımsatmaktadır. Negatif olarak işlenen bezemenin yüzeyinde eğik çizgiler ve yine çizgilerden oluşan üçgenler görülmektedir. Doluluk-boşluk bakımından bakıldığında kırık yüzey haricinde dengelidir. Hareketli bir kompozisyonu vardır.

Katalog No: 19

Resim 64: (Türkcan, 1997:18).

Şekil 26

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1961

Yapı Katı: IV.Tabaka, EI Alanı Tapınak

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:2,2 cm Uzunluk:4,8 cm Genişlik:4 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

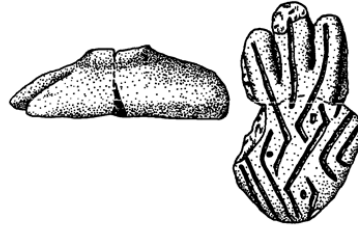
Tanımı: Damga kırık olarak bulunmuştur. Form olarak el şeklinde biçimlendirilmiştir. Baskı yüzeyinde görülen motifler farklı açılarda yapılan çizgilerden oluşmakta ve bitkisel desen izlenimini vermektedir. Kulp kısmı kavis şeklini andırmakta fakat bir bölümü kırılmıştır. Damganın ön yüzü koyu gri, arka yüzü ise grimsi kahverengi ve iyi derecede pişirilmiştir (Türkcan, 1999:77).

Genel Değerlendirilmesi: Yüzeyde yer alan çizgiler farklı açılardan çizilerek hareketli bir görünüme sahiptir. Nokta biçiminde ki küçük çukurlar boşlukları doldurmak için yapıldığı düşünülebilir. Negatif olarak yapılan bezeme, asimetrik bir kompozisyona sahiptir.

Katalog No: 20

Resim 65: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).

Şekil 27

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1961

Yapı Katı: IV.Tabaka, EIV Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:2,2 cm Uzunluk:5,9 cm Genişlik:3,9 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

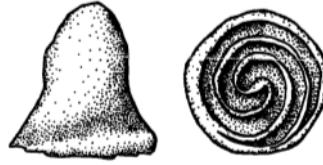
Tanımı: Damga el biçiminde şekillendirilmiştir. El şeklindeki eserde baş ve serçe parmağı eksik olarak bulunmuştur. Kulp kısmı kırık ve bu kırık kısmın baş parmağa ait olduğu düşünülmektedir. Baskı yüzeyi “pseudo-meander” motifi ile işlenmiştir. Gri renkte ve iyi ısıda pişirilmiştir (Türkcan, 1999:78).

Genel Değerlendirilmesi: El biçiminde şekillendirilen damganın yüzeyinde menderes bezemesi yer almaktadır. Bezeme nokta ve çizgilerden oluşarak formun bütünlüğünde uyumlu olduğu görülmektedir. Asimetrik bir etki yaratan bezeme hareketli bir kompozisyon oluşturmaktadır. Negatif olarak işlenen bezeme, doluluk-boşluk açısından değerlendirildiğinde dengelidir.

Katalog No: 21

Resim 66: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).

Şekil 28

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1961

Yapı Katı: IV.Tabaka, EIV 3 Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:3,6 cm Çap:3,2 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Damga bir bütün olarak bulunmuştur. Form olarak çan biçiminde ve baskı yüzeyi daire şeklinde yapılmıştır. Kulp kısmı yukarı doğru konik biçiminde ve kulp ile gövde arasında hafif bir kavis görülmektedir. Baskı yüzeyine derin bir biçimde yapılan spiral motif, kazıma tekniği ile işlenmiştir. Damganın koyu gri, iyi derecede pişirilmiştir (Türkcan, 1999:79).

Genel Değerlendirilmesi: Yuvarlak biçimde yapılan damga, yüzeyde çizgisel olarak spiral bezeme işlenerek, etkili ve hareketli bir kompozisyona sahiptir. Pozitif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk açısından incelendiğinde dengelidir. Damga işlevseldir.

Katalog No: 22

Resim 67: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).

Şekil 29

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1962

Yapı Katı: VI.Tabaka, EIV.A1 Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:2,3 cm Çap:3 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Damga bütün olarak ele geçmiştir. Genel olarak silindir formda ve baskı yüzeyi yuvarlak yapılmıştır. Kulp kısmı konik biçimde şekillendirilmiştir. Baskı yüzeyinde ki motif sarmal olarak biçimlendirilmiştir. Damganın ön yüzü beyaz, arka yüzü ise kır kahverengi ve iyi derecede pişirilmiştir (Türkcan, 1999:80).

Genel Değerlendirilmesi: Hafif elips biçimini hatırlatan damganın yüzeyinde sarmal bezeme görülmektedir. Çizgiselliğin az, hacimsel olarak olarak şekillendirilen bezeme dinamik bir kompozisyona sahiptir. Pozitif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk bakımından dengeli ve işlevseldir.

Katalog No: 23

Resim 68: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).

Şekil 30

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1963

Yapı Katı: VI.Tabaka, EIV Alanı (Gömu)

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

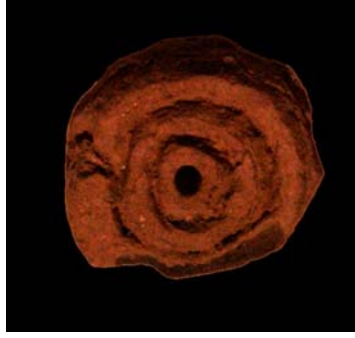
Boyutları: Yükseklik:3,6 cm Uzunluk:3,6 cm Genişlik:3,1 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Bir kısmı kırık olarak bulunan damga, gri renkte ve iyi derecede pişirilmiştir. Baskı yüzeyinde görülen motif çok zayıf olarak işlenmiştir. Bundan dolayı başka bir görevde kullanıldığı düşünülmektedir. Köşeleri yumuşatılmış dikdörtgen formlu, kulp kısmı yukarı doğru sivri bir biçimde yapılmıştır. Baskı yüzeyinde merkezden geçen üç adet çizgi ile iki bölüme ayrılmıştır. Yanlarda kalan bölümlere ise “U” şeklini andıran bezeklerle işlenmiştir (Türkcan, 1999:81).

Genel Değerlendirilmesi: Elips yapıdaki damga, baskı yüzeyinde bulunan bezemeler çizgiseldir. “U” şeklindeki bezekler boşlukları doldurduğu ve damgaya hareket kazandırdığı söylenebilir. Negatif olarak yapılan bezeme, sade bir kompozisyona sahiptir.

Katalog No: 24

Resim 69: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).

Şekil 31

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1965

Yapı Katı: VI.Tabaka, EVII.E 15 Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:2,8 cm Çap:3 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Genel olarak çan formunu andıran damganın, baskı yüzeyi yuvarlak olarak yapılmıştır. Kulp kısmı üst bölüme doğru konik biçiminde şekillenmiştir. Baskı yüzeyindeki motif incelendiğinde, konsantrik üç dairenin ortasında derin bir şekilde delik bulunmaktadır. Ön yüzey rengi gri ve kırılğan bir yapıda olması nedeniyle düşük ısıda pişirilmiştir (Türkcan, 1999:82).

Genel Değerlendirilmesi: Damga yüzeyi yuvarlak biçimde ve hacimsel olarak yapılan daireler, simetrik bir görüntüye yer vermektedir. Pozitif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk açısından ele alındığında dengeli, kompozisyon bakımından sadedir.

Katalog No: 25

Resim 70: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).

Şekil 32

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1961

Yapı Katı: Kazıdan

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: PişmişKil

Boyutları: Yükseklik:2,5 cm Çap:2,2 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Çan formunu andıran damganın baskı yüzeyi daire şeklinde yapılmıştır. Kulp kısmı yukarı doğru kavis yaparak biçimlenmiştir. Baskı yüzeyinde artı şeklinde görülen çizgiler haç motifine benzemektedir. Kırmızımsı sarı rente olan mühürün pişirme kalitesinin orta ısıda yapıldığı ve kırılğan bir yapısının olduğu anlaşılmıştır (Türkcan, 1999:83).

Genel Değerlendirilmesi: Yine haç motifi ile yüzey dörde bölünmüş ve yan kısımlarda üçgene benzer çizgiler yer almaktadır. Çizgiler genellikle düzensizdir. Negatif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk bakımından dengeli ve sade bir kompozisyona sahiptir. İşlevseldir.

Katalog No: 26

Resim 71: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).

Şekil 33

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1961

Yapı Katı: Bilinmiyor

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:2 cm Uzunluk:3,6 cm Çap:2 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

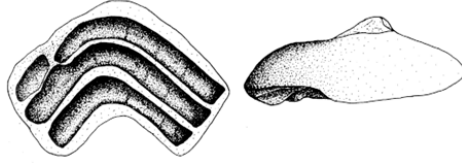
Tanımı: Damga kısmı yuvarlak, kulp kısmı silindirik biçimde yapılmıştır. Baskı yüzeyi hafif dış bükey olarak şekillendirilen damganın bezemesi diğer bezemelerden farklılık göstermektedir. Bezeme birbiri üstüne konulmuş artı biçiminde ve artının üstü basit çizgiler çizilerek yapıldığı anlaşılmıştır. Bu eserin damga mühür olarak kabul edilebileceği şüpheli görülmüştür. Dış yüzey rengi grimsi kahverengi ve iyi derecede pişirilmiştir (Türkcan, 1999:84).

Genel Değerlendirilmesi: Yuvarlak damga yüzeyine sahip, pozitif olarak yapılan bezeme, boşlukları bulunmakta ve kompozisyonu yalındır.

Katalog No: 27

Resim 72: Damga Mühür (B.Küçükkavas, 2019).

Şekil 34

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1961

Yapı Katı: Bilinmiyor

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

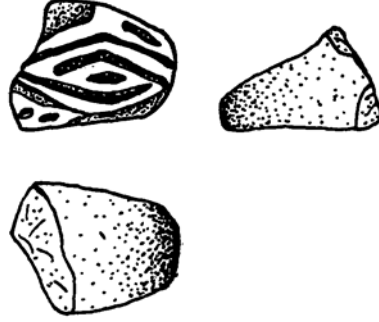
Boyutları: Yükseklik:3,1 cm Uzunluk:9,2 cm Genişlik:4,3 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Damga yay şeklinde bir formdan yapılmıştır. Üst kısma doğru kavis yapacak biçimde şekillendirilen kulbu bulunmaktadır. Baskı yüzeyi derin kazıma tekniği kullanılarak işlenmiştir. Yüzeyde üç adet geniş yay biçiminde birbirine paralel olarak yapılan çizgiler ve çukurlar yer almaktadır. İyi derecede pişirilen mühür, grimsi kahverengi rente olduğu tespit edilmiştir (Türkcan, 1999:85).

Genel Değerlendirilmesi: Bumerang biçimine benzeyen damganın yüzeyinde geniş çukurları olması nedeniyle boşluklar fazla belirgindir. Çizgisel öğelerden çok çukurlar dikkat çekmektedir. Negatif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk açısından dengelidir. Hareketli olan damga, kompozisyon açısından çok sadedir. İşlevseldir.

Katalog No: 28

Şekil 35

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1994

Yapı Katı: Yüzey Buluntusu

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

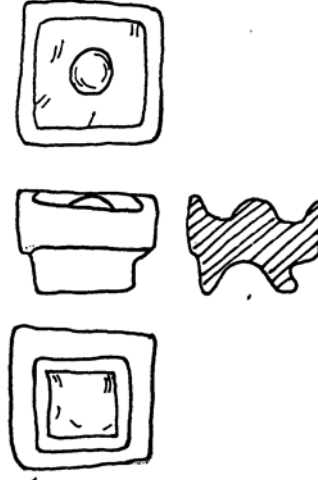
Boyutları: Yükseklik:1,6 cm Uzunluk:2,6 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Damga kırık olarak bulunmuştur. Kulp kısmı parmakların çamuru sıkıştırmasıyla oluşturulmuştur. Baskı yüzeyinde aşınmalar görülmektedir. Damga “pseudo-meander” motifi ile bezenmiştir. Beyazımsı sarı rengi bulunmaktadır. Orta derecede pişirilen damga, kırılabilir bir yapıya sahip olduğu anlaşılmıştır (Türkcan, 1999:86).

Genel Değerlendirilmesi: Damganın tamamı olmadığı için yüzeyde bulunan bezemenin bütünü görülememektedir. Şekilde ki bezemede çizgisel öğelerin ön planda olduğu düşünülebilir. Negatif olarak yapıldığı düşünülen bezeme, doluluk-boşluk açısından dengelidir. Kompozisyonu hareketli ve işlevseldir.

Katalog No: 29

Şekil 36

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1995

Yapı Katı: Yüzey Buluntusu

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

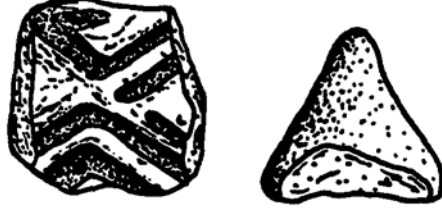
Boyutları: Yükseklik:2,1 cm Uzunluk:2,7 cm Genişlik: 2,4 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Bütün olarak bulunamayan damga, parça halinde ele geçmiştir. Orta sıcaklıkta pişirme yapılmasından dolayı hassas ve kırılgan bir yapısı bulunmaktadır. Parmakların yardımıyla oluşturulan kulp, kambur şekline benzemektedir. Baskı yüzeyi “pseudo-meander” motifi ile işlenmiştir. Damga beyazımsı gri renktedir (Türkcan, 1999:87).

Genel Değerlendirilmesi: Şekildeki damga, çizgisellikten uzak, daha çok hacimsel özellikleri olduğunu göstermektedir. Yüzeyinde hiç bezeme bulunmadığı görülmektedir. Kompozisyon açısından çok yalındır.

Katalog No: 30

Şekil 37

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1993

Yapı Katı: Yüzey Buluntusu

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

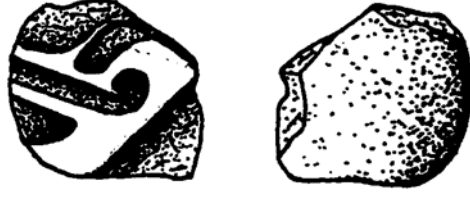
Boyutları: Yükseklik:2 cm Uzunluk:3 cm Genişlik:3 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Kare formunda yapılan damganın kulp kısmı yine kare şeklinde yapılmıştır. Baskı yüzeyi, plastik derin oyma tekniği kullanılarak işlenmiştir. Merkezde yuvarlak bir kabartma olduğu görülmektedir. Damga, beyazımsı gri renkte ve orta ısıda pişirilmesinden dolayı kırılgan yapısı bulunmaktadır (Türkcan, 1999:88).

Genel Değerlendirilmesi: Şekilde ki damganın yüzeyinde ki bezemede çizgiselliğin hakim olduğu düşünülebilir. Negatif olarak yapıldığı düşünülen bezeme, doluluk-boşluk açısından bakıldığında dengeli olan damganın kompozisyonu hareketli ve işlevsel bir özelliğe sahiptir.

Katalog No: 31

Şekil 38

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1996

Yapı Katı: Yüzey Buluntusu

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:1,9 cm Uzunluk:2,4 cm Genişlik:2,2 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Form yapısı belli olmayan damga, parça halinde bulunmuştur. Baskı yüzeyinde kazıma tekniği kullanılmıştır. Yüzeyde yer alan motif, eğri çizgiler ve kenar kısımda ise yuvarlak bir bezemeden oluşmaktadır. Grimsi açık kahverengi renkte olan mühür, pişme kalitesi orta sıcaklıkta ve kırılğan bir yapıdan oluşmaktadır (Türkcan, 1999:89).

Genel Değerlendirilmesi: Damganın genel yapısı bilinmemektedir. Yüzeyde hacimsel etkinin hakim olduğu düşünülebilir. Bezeme negatif olarak işlenmiş olabilir. Bezeme tam olarak bilinemediği için kompozisyonu sadedir. Doluluk-boşluk açısından dengelidir.

Katalog No: 32

Resim 73: (Türkcan, 1997:18).

Şekil 39

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1961

Yapı Katı: Yüzey Buluntusu

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:1,3 cm Uzunluk:2,4 cm Genişlik:2,1 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

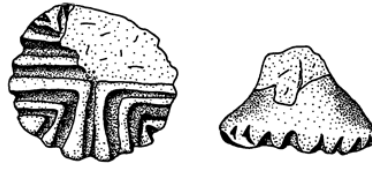
Tanımı: Genel formA ait bilgi sahibi olunamayan damga, parça halinde bulunmuştur. Baskı yüzeyinde kazıma tekniği ile yapılmış, daire ve V şeklinde bezemeler görülmektedir. Grimsi kahverengi renkte olan damga, pişme kalitesi orta sıcaklıkta ve kırılğan bir yapıdan oluşmaktadır (Türkcan, 1999:90).

Genel Değerlendirilmesi: Motif, sanki soyutlanmış insan figürüne benzemektedir. Negatif olarak yapıldığı düşünülen bezeme, damganın tamamı bulunamadığı ve bezemenin tamamı bilinemediği için doluluk-boşluk açısından dengeli olup olmadığı belirgin değildir. Damganın kompozisyonu sadedir.

Katalog No: 33

Resim 74: Damga Mühür (B.Küçükavas, 2019).

Şekil 40

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 1963

Yapı Katı: Yüzey Buluntusu

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:3,1 cm Çap:4,4 cm

Sergilendiği Yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Tanımı: Yuvarlak formlu damganın kulp kısmı yukarı doğru konik biçimini alan ve kavilenecek oluşmaktadır. Damganın baskı yüzeyi düz şekilde yapılmıştır. Bir kısmı kırık olarak ele geçmiştir. Motifin geneline bakıldığında haç biçiminde yapıldığı ve uçlara doğru üçgen şeklini alarak yapılmıştır. Kır sarı renkte olan damga, pişme kalitesi orta sıcaklıkta ve kırılabilir bir yapıdan oluşmaktadır (Türkcan, 1999:91).

Genel Değerlendirilmesi: Damga yuvarlak bir yüzeye sahiptir. Çizgisel olarak yapılan bezeme, negatif olarak işlenmiştir. Doluluk-boşluk açısından dengelidir. Kompozisyonu hareketli ve işlevseldir.

Katalog No: 34

Şekil 41

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2000

Yapı Katı: TP Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

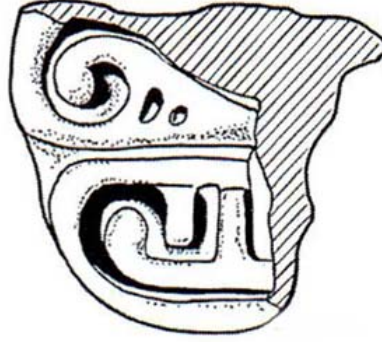
Boyutları: Yükseklik:31 mm Çap:13 mm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

Tanımı: 1/3 parça halinde bulunmuştur. Baskı yüzeyinde ve kenar kısımlarında aşınmalar gözlenmiştir. Yüzeyde derin oyukların bulunmaktadır. Genel form anlaşılammıştır. Tutamak kısmı belli belirsizdir. Gri kahverengi renkte ve iyi pişirilmiştir (Türkcan, 2013:235-507).

Genel Değerlendirilmesi: Damga bir bütün halinde değildir. Negatif olarak yapıldığı düşünülen bezemenin tamamı görülemediği doluluk-boşluk oranları belirgin değildir. Genel olarak çizgiseldir diyebiliriz. Şekildeki çizim açısından dengeli, kompozisyon açısından ise dinamik ve işlevsel olduğu söylenebilir.

Katalog No: 35

Şekil 42

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2002

Yapı Katı: Güney Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: PişmişKil

Boyutları: Yükseklik: 2,9 mm Genişlik:42 mm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

Tanımı: Damga parça halinde bulunmuştur. Baskı yüzeyinde yer alan karışıklıktan dolayı bezeme tam olarak anlaşılammış ve koyu bir alan tespit edilmiştir. Bezeme ikiye bölünmüş bir simetrik düzenlemde yer almaktadır. Yatay oluk ve derin oymalar görülmektedir. Bezemenin bir kısmı bir 'boğa direğini' anımsatmaktadır. Baskı yüzeyi düz, kırık ve aşınmış; arka yüzey ise dikdörtgen şeklinde yapılmıştır (Türkcan, 2013:235-507).

Genel Değerlendirilmesi: Damganın bir kısmı görülebilmektedir. Yüzeyinde çizgiler ve damla biçiminde küçük bezemeleri bulunmaktadır. Bezemenin üst kısmında zıt yönlerde dönen spiral, alt kısımda ise bir hayvanın boynuzunu anımsatan çizi bezek olduğu düşünülebilir. Negatif olarak yapıldığı düşünülen bezeme, doluluk-boşluk açısından dengeli, kompozisyon değerleri dinamikdir.

Katalog No: 36

Resim 75

Şekil 43

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2003

Yapı Katı: 4040 Alan, Mezar

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:2,7 cm Uzunluk:4,6 cm Genişlik: 6,9 cm

Sergilendiği Yer: Konya Arkeoloji Müzesi

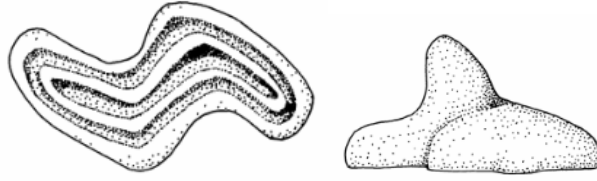
Tanımı: Genel olarak oval formlu, kulp kısmı kavisli olarak yapılmıştır. Oval baskı yüzeyi iki kenara doğru derin kazıma tekniği ile yapılmış oluklardan oluşmaktadır. Koyu sarımsı kahverengi renkte olan damga, orta derece de pişirilmiş ve kırılğan olduğu gözlenmiştir (Türkcan, 2003: 98).

Genel Değerlendirilmesi: Damga bütün halinde ve elips biçimindedir. Baskı yüzeyindeki bezemenin tamamı anlaşılmaktadır. Genel olarak çukurlar hakimdir. Negatif olarak yapılan bezeme, boşlukların çok derin yapılmasına rağmen, doluluk kısmı dengelidir. Kompozisyon açısından yalındır. İşlevsel ve simetriktir.

Katalog No: 37

Resim 76

Şekil 44

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2003

Yapı Katı: 4040 Alan, Mezar

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:1,2 cm Uzunluk:1,3 cm Genişlik:5,2 cm

Sergilendiği Yer: Konya Arkeoloji Müzesi

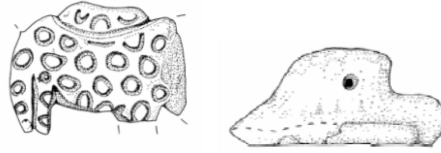
Tanımı: Damga formu kavisli kenarları ve yuvarlak uçları olan kıvrımlı zigzağ şeklinde ve kulp kısmı yukarı doğru uzayarak konik biçimde yapılmıştır. Baskı yüzeyinde derin oyma tekniği kullanılarak çukurlar görülmektedir. Damganın ön yüzü çok açık kahverengi, arka yüzey ise açık kahverengi tonlarında ve iyi pişirilmiştir (Türkcan, 2003:100).

Genel Değerlendirilmesi: Zikzak formulu damganın, yüzeyinde derin çukurlar görülmektedir. Bu çukurlar damganın desenini belirlemektedir. Negatif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk oranını dengelidir. Kompozisyonu ise yalın, ancak işlevseldir.

Katalog No: 38

Resim 77

Şekil 45

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2003

Yapı Katı: 4040 Alan, Tapınak

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:3,7 cm Uzunluk:4,4 cm Genişlik:6,7 cm

Sergilendiği Yer: Konya Arkeoloji Müzesi

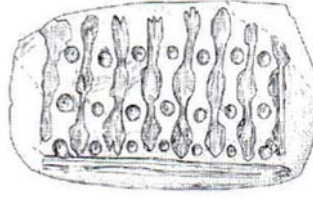
Tanımı: Leopar formulu damga, üç boyutlu bir kalite de yapılmıştır. Damga'da ki leoparın baş ve ayak kısımları bulunamamıştır. Kulp kısmı kavisli, bir tarafı parmağın girebileceği kadar girintili ve ortasında ip deliği bulunmaktadır. Baskı yüzeyi doğal şekilde ayakta duran bir leoparı göstermektedir. Yine yüzeyde leopar lekelerini gösteren yuvarlak çukurlar yer almaktadır. Ön yüzeyi açık gri, arka yüzeyi ise koyu gri ve iyi derecede pişirilmiştir. Duvar resimlerimde görülen leopar desenini damga yüzeyinde kullanılmıştır. Eser en sıra sıra parçalardan biri olarak kabul edilmektedir (Türkcan, 2003:101).

Genel Değerlendirilmesi: Damga stilize edilmiş bir hayvan figürüne benzemektedir. Yüzeyinde yer alan çukurlardan ve genel form yapısından yola çıkılarak bunun bir leopar olduğu anlaşılmıştır. Negatif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk bakımından dengeli ve düzenlidir. Kompozisyon değerleri açısından sade ancak hareketlidir.

Katalog No: 39

Resim 78

Şekil 46

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2003

Yapı Katı: 4040 Alan, Yüzev Buluntusu

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:9 mm Uzunluk:54 mm Genişlik:32 mm

Sergilendiği Yer: Konya Arkeoloji Müzesi

Tanımı: Kesik taş olarak bulunmuştur. Taş damga olarak da bilinmektedir. İki tarafıda düz bir yüzeye sahip, ancak bir tarafında düz ve delinmiş oluklar, üç paralel oluğu yan yana tutan paralel kesiklerle üç paralel bant ile birbirine bağlıdır. Arka yüzeyinde ise, on tane sığ paralel bantlar bulunmaktadır. Her bant arasında dikey olarak küçük yuvarlaklar yer almaktadır. Koyu yeşil gabro gibi görünen, ancak tam olarak bilinmemektedir (Türkcan, 2003:101).

Genel Değerlendirilmesi: Damga genel form itibariyle dikdörtgen biçimindedir. Yüzeyindeki tüm bezeme net olarak anlaşılmaktadır. Resimdeki bezeme pozitif olarak yapıldığı görülmekte ve doluluk-boşluk bakımından gelişmiş olan damga, kompozisyon açısından dinamik ve işlevseldir.

Katalog No: 40

Resim 79

Şekil 47

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2004

Yapı Katı: 4040 Alan

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:2,2 cm Uzunluk:3,1 cm Genişlik:2,3 cm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

Tanımı: Damga oval şeklinde yapılmıştır. Kulp kısmı yukarıya doğru inceltilerek konik biçiminde şekillendirilmiştir. İp deliği bulunmaktadır. Baskı yüzeyi oratadan üçgen biçimde çizgilerle dört bölüme ayrılmıştır. Ayrılan tüm bölümlerde çizgiler devam ederek orta kısımlarına yuvarlak çukurlar yapılmıştır. Çizgiler çok derin olarak yapılmamıştır. Çamurun içeriğinde mika bulunmuştur. Kırmızımsı kahverengi renkte olan damga, orta ateşte pişirilmiştir (Türkcan, 2004:26).

Genel Değerlendirilmesi: Damga elips şeklindedir. Yüzeyindeki bezemeler ikişer adet üçgen çizginin dört bölüme ayrılması ve ortalarına nokta bezeklerin konmasıyla uyumlu bir kompozisyon sağladığı görülmektedir. Negatif olarak yapılan bezeme, hareketli, bezemeleri düzenlidir. İşlevsel ve simetriktir.

Katalog No: 41

Resim 80

Şekil 48

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2004

Yapı Katı: 4040 Alan

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:2,1 cm Uzunluk:2,7 cm Genişlik: 3,1 cm

Sergilendiği Yer: Konya Arkeoloji Müzesi

Tanımı: Oval formunda yapılan damga, kenar kısımlarında kırılmalar gözlenmektedir. Baskı yüzeyinde görülen sarmal motifler merkezde paralel çizgilerle bölünmüştür. Sarmal motifler, yüzeyi ikiye bölen çizgiler arasında çapraz olarak yerleştirilmiştir. İyi ısıda pişirilen damga, kırmızı renkte bulunmuştur (Türkcan, 2004:26).

Genel Değerlendirilmesi: Elips yapıdaki damganın baskı yüzeyinde yer alan bezmeler karşılıklı kavis yaparak gelen paralel çizgi ile ortadan ayrılmaktadır. Kalan boşluklarda formun yapısına uygun olan çizgiler görülmektedir. Her çizgi bezek derin olarak işlenmiştir. Negatif olarak yapılan bezeme, asimetrik ve dinamik bir kompozisyona sahiptir. Doluluk-boşluk açısından dengeli ve düzenlidir.

Katalog No: 42

Resim 81

Şekil 49

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2004

Yapı Katı: 4040 Alan

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:1,1 cm Uzunluk:3,5 cm Genişlik:1 cm

Sergilendiği Yer: Konya Arkeoloji Müzesi

Tanımı: Damga, uzunlamasına oval form biçiminde yapılmıştır. Minyatür büyüklüğündeki damga, Çatalhöyük'te bulunanlar arasında en ufak olma özelliğini taşımaktadır. Baskı yüzeyinde görülen zig-zag çizgi ile dört bölümden oluşmaktadır. ayrılmaktadır. Zig-zag çizgilerin arası küçük çizgilerle doldurulmuştur. Damga soluk kahverengi renkte ve orta ateşte pişirilmiştir (Türkcan, 2004:26).

Genel Değerlendirilmesi: Damga uzunlamasına elips yapıdadır. Yüzeyindeki zigzag çizgiler ile üst kısımda iki, alt kısımda ise dört bölüme ayrılmaktadır. Zikzağ çizgiler arasında küçük çizi bezekler bulunmaktadır. Negatif olarak yapılan bezeme, hareketli bir kompozisyona sahiptir. Bezemeler çizgisel yapıldığı için doluluk-boşluk yönünden dengeli sayılır. İşlevseldir.

Katalog No: 43

Resim 82

Şekil 50

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2004

Yapı Katı: 4040 Alan

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:2,6 cm Uzunluk:4,5 cm Genişlik:3,9 cm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

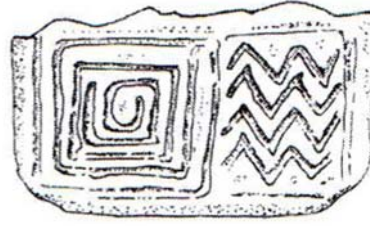
Tanımı: Tamamı bulunamayan damganın kulp kısmını oluşturan tepesi köşegen biçiminde yapılmıştır. Baskı yüzeyi düz ve yüzeyde yer alan bezeme, derin oyma şeklinde işlenmiştir. Buharlaşmaya bağlı olduğu düşünülen yüzeyde açık grimsi ya da beyaz olan bölümler görülmüştür. Genel olarak damga, sarımsı kahverengi renkte ve orta, iyi ateşlenmiş ısıda pişirilmiştir. Kalsit içeren çamur kullanılmıştır (Türkcan, 2004:26).

Genel Değerlendirilmesi: Damganın geniş bölümünde iç içe iki tane ve ortasında çukur şeklinde baklava dilimi yapılmıştır. Kenar kısımlarında ise üçgen ve dikdörtgen şeklinde çukurlar ile bezenmiştir. Negatif olarak yapıldığı düşünülen bezeme, kompozisyon değerleri açısından dengeli olduğu söylenebilir.

Katalog No: 44

Resim 83

Şekil 51

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2004

Yapı Katı: TP Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

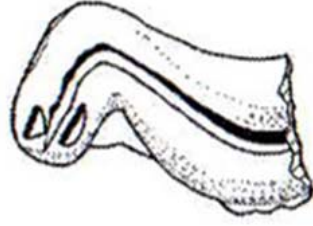
Boyutları: Yükseklik:1,8 cm Uzunluk:5,6 cm Genişlik:3,3 cm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

Tanımı: Dikdörtgen form biçiminde yapılan damganın yarısı kırık şekilde bulunmuştur. Kırılan kısımdan anlaşılan bir tutamağı bulunmaktadır. Baskı yüzeyinde iki farklı bezeme tasarlanmıştır. Dalganın bir tarafında eş merkezli dört kare ve diğer tarafında ise dört zikzak çizgiden oluşmaktadır. Koyu gri renkte, orta ateşte pişirilmiştir. Organik malzemedenden oluşan çamur , yüzeyde kum ve minik çakıl taşları görülmektedir (Türkcan, 2004:26).

Genel Değerlendirilmesi: Dikdörtgen biçimli damganın yüzey kısmında iki farklı bezeme görülmektedir. Her iki tarafta da dört adet çizgi bezeğin oluşturduğu görsellik hareketli kompozisyon öğelerine sahiptir. Negatif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk açısından dengelidir. İşlevseldir.

Katalog No: 45

Şekil 52

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2005

Yapı Katı: 4040 Alan

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

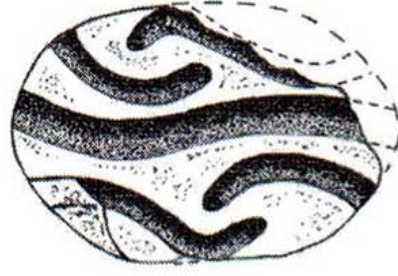
Boyutları: Yükseklik:0,9 cm Uzunluk:3,1 cm Genişlik:1,5 cm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

Tanımı: Damganın kıvrımlı bir formu ve belli bir hat üzerinde yapılmıştır. Damga kırık olarak bulunmuştur. Eğri formun kenarında parmakları andıran iki oluk bulunmaktadır. Genel olarak figüratif bir damga olduğu düşünülmektedir. Koyu gri renkte, orta ısıda pişirilmiş ve kırılğan olduğu anlaşılmıştır (Türkcan, 2005:189).

Genel Değerlendirilmesi: Damganın tamamı bilinemesede hareketli bir yapısı olduğu ve bezemenin de formun yapısına uygun olarak yapıldığı görülmektedir. Damga yüzeyinde çizgi ve damla biçiminde bezekler bulunmaktadır. Genel olarak çizgisellik hakimdir diyebiliriz. Negatif olarak yapıldığı düşünülen bezeme, duragan bir kompozisyona sahiptir.

Katalog No: 46

Şekil 53

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2005

Yapı Katı: 4040 Alan

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: PişmişKil

Boyutları: Yükseklik:1,8 cm Uzunluk:4,7 cm Genişlik:3,3 cm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

Tanımı: Oval formda yapılan damganın bir tarafı kırık olarak bulunmuştur. Damganın yüzeyi hafif bir biçimde içbükey olarak yapılmıştır. Baskı yüzeyi perdahlanmıştır. Yüzeyde görülen motif, çerçevenin her alanını dolduran eğri çizgiler ile simetrik bir düzende tasarlanmıştır. Merkezde yer alan eğrinin altında aşağı ve yukarı doğru çapraz olarak ayarlanmış eğriden oluşmaktadır. Siyah renkte, orta ısıda pişirilmiştir (Türkcan, 2005:190).

Genel Değerlendirilmesi: Damga elips yapıdadır. Damga yüzeyinde merkezden ikiye ayrılan hafif bir dalgalı hat çizgi, çizginin iki tarafında ise karşılıklı uç kısımları birbirine bakan eğik çizgiler görülmektedir. Negatif olarak yapıldığı düşünülen bezeme, doluluk-boşluk açısından dengeli ve dinamik bir kompozisyona sahiptir. İşlevsel olduğu düşünülebilir.

Katalog No: 47

Şekil 54

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2005

Yapı Katı: 4040 Alan

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:2,3 cm Uzunluk:2,7 cm Genişlik:1,6 cm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

Tanımı: Damga uzunlamasına oval biçiminde ve yarısından itibaren kırık olarak bulunmuştur. Damganın kırık olması nedeniyle baskı yüzeyindeki motif iyi anlaşılammıştır. Eğri bezemeler asimetrik olarak düzenlenmiştir. Bezemelerde derin kazıma tekniği kullanılmıştır (Türkcan, 2005:190).

Genel Değerlendirilmesi: Damganın yüzeyinde yer alan bezemenin tamamı düşünüldüğünde dengeli ve hareketli bir kompozisyona sahiptir. Çizgisellik ön plandadır. Bezemenin negatif olarak yapıldığı düşünülebilir.

Katalog No: 48

Resim 84

Şekil 55

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2005

Yapı Katı: Güney Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

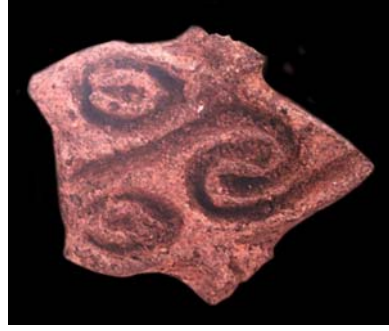
Boyutları: Yükseklik:2 cm Uzunluk:4,4 cm Genişlik:1,9 cm

Sergilendiği Yer: Konya Arkeoloji Müzesi

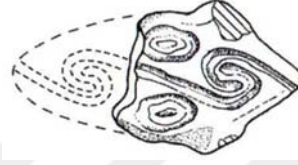
Tanımı: Damga kıvrımlı form biçiminde yapılmıştır. Baskı yüzeyi düz olan ve beş kıvrımlı paralel çizgilerden oluşmaktadır. Kıvrım kenarları ile son kıvrım çizgisel modeli arasında iki yuvarlak oluk bulunmaktadır. Soluk sarı renge ve orta ısıda pişirilmiştir (Türkcan, 2005:190).

Genel Değerlendirilmesi: Damganın genel yapısı hareketlidir. Bu harekete bağlı olarak çizgilerden yapılmış bezemesi vardır. Çizgilerin alt ve üst boşluklarda damla biçiminde küçük çukurlar yer almaktadır. Damganın genelinde çizgisel öğeler hakimdir. Negatif olarak yapılan bezeme, dinamik bir kompozisyona sahip ve boşlukları dengelidir.

Katalog No: 49

Resim 85

Şekil 56

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2005

Yapı Katı: Güney Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:1,2 cm Uzunluk:4,2 cm Genişlik:3,3 cm

Sergilendiği Yer: Konya Arkeoloji Müzesi

Tanımı: Damga form yapısı olarak yanlarında hafif eğri olan küçük izdüşümlerinden oluşmaktadır. Damganın uç kısmı ve tutamağı kırık olarak bulunmuştur. Damganın baskı yüzeyi kenarlarından birinin diğer spiraller arasına yerleştirildiği üç yivli spiral motif ile tasarlanmıştır. Sarımsı kahverengi renkte, düşükten orta sıcaklığa doğru pişirilmiştir (Türkcan, 2005:190).

Genel Değerlendirilmesi: Damganın bir bölümü kırıktır. Baskı yüzeyinde orta kısımda karşılıklı iki spiral yer almaktadır. Spirallerin yanlarında iç içe iki tane daire bezek bulunmaktadır. Bezemenin tamamı ele alındığında dengeli ve dinamik bir kompozisyona sahiptir. Bezeme negatif olarak yapıldığı söylenebilir.

Katalog No: 50

Resim 86

Şekil 57

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2005

Yapı Katı: Güney Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

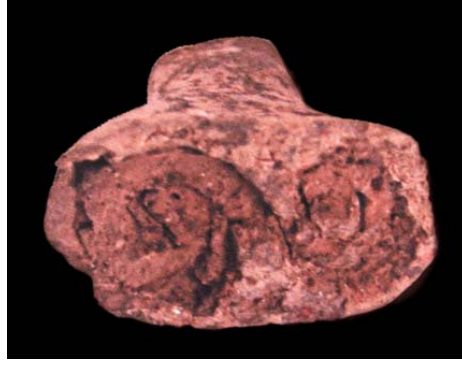
Boyutları: Yükseklik:2,7 cm Uzunluk:6,6 cm Genişlik:4,5 cm

Sergilendiği Yer: Konya Arkeoloji Müzesi

Tanımı: Damga, ayı formuna benzetilmiştir. Kafanın altındaki tüm pençeler aynı hizada ve üst pençeler bilerek kırılmış gibi görünmektedir. Bacaklar arasında küçük bir kuyruk yapılmıştır. Bir çakıl taşı, göbek kısmının tam ortasına yerleştirilmiştir. Yüzeyindeki motif, birbirine karşı karşıya gelen çift kıvrımlı paralel çizgilerden oluşmaktadır. Düz ve pürüzsüz bir yüzeyi bulunmaktadır. Çok açık kahverengi renkte ve düşükten orta ısıya doğru bir sıcaklıkta pişirilmiştir (Türkcan, 2005:191).

Genel Değerlendirilmesi: Damga stilize hayvan figürünün form yapısındadır. Figürün gövde, bacak ve kuyruğu çizgisel olarak yapıldığı görülmektedir. Kısaca anatomik yapısını net bir biçimde anlamak mümkündür. Çok dengeli bir biçimde yapılan damga, dinamik bir kompozisyona sahiptir. İşlevseldir.

Katalog No: 51

Resim 87

Şekil 58

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2005

Yapı Katı: IST Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:1,6 cm Uzunluk:1,8 cm Genişlik:1,1 cm

Sergilendiği Yer: Konya Arkeoloji Müzesi

Tanımı: Oval formulu damganın yüzeyinde küçük gözenekler görülmektedir. Baskı yüzeyinde ki motif, birbirini izleyen iki geniş sarmal şekilden oluşmaktadır.. Koyu gri kahverengi renkte, düşük ısıda ya da hiç pişirilmemiş olması nedeniyle gevrek bir yapısı bulunmaktadır (Türkcan, 2005:192).

Genel Değerlendirilmesi: Damga bir bütün halindedir. Baskı yüzeyinde spiral motifler görülmektedir. Damga da her ne kadar yıpranma izleri görülsede, kompozisyon açısından dengeli ve dinamiktir. Çizgisellikten çok hacimselliğin ön planda olduğu söylenebilir. Bezemenin negatif olarak yapıldığı düşünülebilir.

Katalog No: 52

Resim 88

Şekil 59

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2006

Yapı Katı: Güney Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:40 mm Uzunluk:32 mm Genişlik:16 mm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

Tanımı: Damga, yuvarlak formlu ve kenar kısmından bir parçası kırılmış olarak bulunmuştur. Baskı yüzeyi düz ve yüzeyde görülen motif, eşmerkezli dik açılı çizgilerle parçanın kenarına doğru devam etmektedir. Resim 74'deki damga mühürle benzerlik göstermektedir (Cassidy, 2008:204).

Genel Değerlendirilmesi: Damganın ana gövdesi yuvarlaktır. Bir tarafında hafif bir kırığı bulunmaktadır. Baskı yüzeyinde görülen bezeme çizgiseldir. Negatif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk açısından dengelidir. Kompozisyonu hareketli ve işlevseldir.

Katalog No: 53

Resim 89

Şekil 60

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2006

Yapı Katı: TP Alanı Orta Kısım

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:27 mm Uzunluk:22 mm Genişlik:50 mm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

Tanımı: Damganın tamamı ele geçmemiştir. Elde geçen parçanın yüzeyi düz ve çok fazla kullanılmamıştır. Baskı yüzeyinde merkezde bir spiral bulunan iki dikey çizgiden oluşmaktadır. Damga spiralın üzerinden kırılmış olduğu düşünülmektedir. Motifin tamamı düşünüldüğünde göz desenini andıran çizgiler bulunmaktadır. Siyah renkte, iyi derecede pişirilmiştir (Cassidy, 2008:204).

Genel Değerlendirilmesi: Damganın ana gövde yapısı tam olarak bilinmemektedir. Baskı yüzeyinde yer alan bezemede çizgisellik hakimdir. Negatif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk açısından dengelidir. Kompozisyonu hareketli ve işlevseldir.

Katalog No: 54

Şekil 61

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2006

Yapı Katı: TP Alanı Orta Katman

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:25 mm Uzunluk:12 mm Genişlik:20 mm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

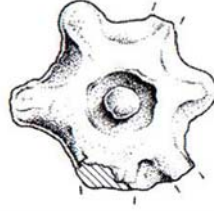
Tanımı: Oval formda olan damganın baskı yüzeyinde zıt yönlere doğru dönen spiraller görülmektedir. Spirallerin hemen uçunda daire biçiminde çukur bulunmaktadır. Gövdenin başlangıcı ile baş kısmı arasındaki boşluğu dolduran motif gri renkte ve orta ateşte pişirilmiştir (Cassidy, 2008:205).

Genel Değerlendirilmesi: Şekildeki damganın yüzeyinde farklı yönlere bakan çizgi olarak yapılmış spiral bezemeler görülmektedir. Boşlukları nokta bezekler ile doldurularak kompozisyon tamamlanmıştır. Doluluk-boşluk açısından dengelidir. Kompozisyonu hareketli ve işlevseldir. Bezeme negatif olarak yapıldığı düşünülebilir.

Katalog No: 55

Resim 90

Şekil 62

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2006

Yapı Katı: 4040 Alanı Üst Katman

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:40 mm Uzunluk:40 mm Genişlik:30 mm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

Tanımı: Altı uçlu yıldız motifini hatırlatan damga, iki ucu kırık olarak bulunmuştur. Yıldız uçları küt biçimde ve merkeze bağlı olarak yapılmamıştır. Merkezde ise derin bir şekilde daire yapılmıştır. Orta bölüm düz ve damga da aşınmalar gözlenmektedir. Konik biçiminde tutamağı bulunmaktadır (Cassidy, 2008:205).

Genel Değerlendirilmesi: Damganın form yapısı diğer damgalara oranla çok farklıdır. Baskı yüzeyinde hiç bezeme yoktur. Bu nedenden çizgisellikten çok hacimsellik ön plandadır. Kompozisyonu çok sadedir. Doluluk-boşluk bakımından dengelidir.

Katalog No: 56

Resim 91

Buluntu Yeri: Catalhöyük

Buluntu Yılı: 2006

Yapı Katı: 4040 Alanı Orta Katman

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:40 mm Uzunluk:30 mm Genişlik:28 mm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

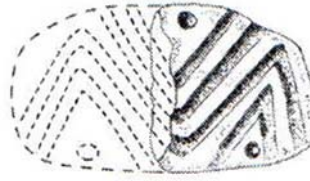
Tanımı: Bu nesnenin damga olmadığı düşünülmüştür. Kil nesnesi olması nedeniyle damga bölümünde bahsi geçmektedir (Cassidy, 2008:205).

Genel Değerlendirilmesi: Dış yüzeyinde sekiz adet çizgi bezek görülmektedir. Genel olarak çizgisel özelliklere sahiptir. Negatif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk açısından dengelidir. Kompozisyonu hareketli ve işlevseldir.

Katalog No: 57

Resim 92

Şekil 63

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2006

Yapı Katı: 4040 Alanı Orta Katman

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:22 mm Uzunluk:24 mm Genişlik:14 mm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

Tanımı: Oval formulu, tam orta kısımdan kırık olarak bulunmuştur. Kenarlar yuvarlak ve aşınma izleri görülmektedir. Baskı yüzeyinde yer alan motif çapraz çizgilerden oluşmaktadır. Çapraz çizgilerden kalan boşlukta üçgen çizgiler ve kenarlara doğru daire biçiminde küçük çukurlar bulunmaktadır. Soluk gri renkte ve iyi pişirilmiştir (Cassidy, 2008:206).

Genel Değerlendirilmesi: Elips yapıdaki damganın, damga yüzeyinde çizgi bezemelerden oluşan kompozisyon görülmektedir. Çizgilerden kalan boşluklar nokta bezek ile doldurulmuştur. Negatif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk açısından dengelidir. Kompozisyonu hareketli ve işlevseldir.

Katalog No: 58

Şekil 64

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2007

Yapı Katı: TP Alanı Orta Katman

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:40 mm Uzunluk:35mm Genişlik:28 mm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

Tanımı: Parça halinde bulunan damga, oval şekle benzemektedir. Kenarlarında aşınma izleri görülmektedir. Yüzeyi düz olan damganın ortasından birbirine kenetlenmiş yatay çizgi ve dik açılı köşeler tarafından yaratılan boşluklar yuvarlak deliklerle doldurulmuştur. Yan taraflarda yuvarlağa benzer çizgiler bulunmaktadır (Cassidy, 2008:206).

Genel Değerlendirilmesi: Damganın bütünü bulunamadığı için yüzeyindeki bezemenin tamamı görülememektedir. Şekilde damga parça halindedir. Yüzeyindeki bezeme çizgiseldir. Damganın merkezinden birbirine paralel iki adet yatay çizgi ve bu çizgilerin yanlarında daire biçiminde çizgiler yer almaktadır. Yine yatay çizgilerin alt ve üst kısımlarında kalan boşluklarda üçgen şeklinde çizgiler bunların ortasında da nokta bezekler bulunmaktadır. Negatif olarak yapıldığı düşünülen bezeme, doluluk-boşluk açısından dengelidir. Kompozisyonu hareketli ve işlevseldir.

Katalog No: 59

Resim 93

Şekil 65

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2008

Yapı Katı: IST Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:57 mm Uzunluk:27 mm Genişlik:27 mm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

Tanımı: Damga dik olarak tutulduğunda bir atın başını andırmaktadır. Kenarlarında aşınma izleri görülmektedir. Yelenin her iki tarafında bulunan kulaklar yontularak yapılmıştır. Gözler her iki tarafın yarısı kadar ve ağız parçanın tabanında hafif bir biçimde yontulmuştur. Gri renkte, iyi pişirilmiştir (Cassidy, 2008:206).

Genel Değerlendirilmesi: Damga stilize olarak yapılmış bir hayvanı anımsatmaktadır. Yüzeyinde yer alan bezemeler genellikle çizgiseldir. Bazı yerlerde damla şeklinde küçük çukurlar görülmektedir. Damla ve çizgilerle yapılan anatomik yapı bilirgindir. Negatif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk açısından dengelidir. Kompozisyonu hareketli ve işlevseldir.

Katalog No: 60

Resim 94

Şekil 66

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2008

Yapı Katı: Güney Alanı, Depo

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:30 mm Uzunluk:33 mm Genişlik:8 mm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

Tanımı: Damga el biçiminde yapılmış ve parmaklarda eksik kısımlar bulunmaktadır. Baskı yüzeyinin ortasında sarmal motif yer almaktadır. Elin kenarı ve parmaklarda eğimli tepeleri anımsatan ve boşlukları dolduran küçük üçgenler ile dalgalı çizgiden oluşmaktadır. Kırmızımsı renkte, iyi pişirilmiştir (Cassidy, 2008:206).

Genel Değerlendirilmesi: Damganın genel yapısı el biçimindedir. Damga yüzeyinde el biçimine uygun olacak çizgilerle bezemeler yapılmıştır. Negatif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk açısından dengelidir. Kompozisyonu hareketli ve işlevseldir.

Katalog No: 61

Resim 95

Şekil 67

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2008

Yapı Katı: TP Alanı Orta Katman

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:31 mm Uzunluk:12 mm Genişlik:23 mm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

Tanımı: Oval formda olan mühürün baskı yüzeyinde zıt yönlere doğru dönen spiraller görülmektedir. Spirallerin hemen uçunda üçgen biçiminde çukur bulunmaktadır. Gövdenin başlangıcı ile baş kısmı arasındaki boşluğu dolduran motif gri renkte ve orta ateşte pişirilmiştir. Şekil 63 ile aynı özellikleri taşımaktadır (Cassidy, 2008:207).

Genel Değerlendirilmesi: Ana gövde elips yapıdadır. Damga yüzeyinde farklı yönlere bakan spiral bezemeler çizgiseldir. Boşluklarda küçük üçgenler yer almaktadır. Negatif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk açısından dengelidir. Kompozisyonu hareketli ve işlevseldir.

Katalog No: 62

Resim 96

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2017

Yapı Katı: TPC Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Yükseklik:4,8 cm Uzunluk:3,1 cm Genişlik:2,8 cm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

Tanımı: Damga el şeklinde yapılmıştır. Tutamak kısmı konik yuvarlak biçiminde şekillendirilmiştir. Baş ve serçe parmak olarak bulunmuştur. Baskı yüzeyindeki üç orta parmakta eğimli tepeleri hatırlatan ve boşlukları dolduran yuvarlak uzun üçgenlerle parmak boyunca dalgalı bir çizgiden oluşmaktadır. Avuç içi, çok derin bir çemberden yapılmıştır. Damganın kenar kısımlarında aşınma izleri görülmektedir. Baskı yüzeyi çok pürüzsüz olarak yapılmış ve perdahlı olabileceği düşünülmüştür. Damga yüzeyinde boya izine rastlanmamış fakat tutamak kısmında mavi renk olduğu düşünülen bir malzeme bulunmuştur (Nakamura- Meskill, 2017:190).

Genel Değerlendirilmesi: Damganın ana gövdesi el biçimindedir. Damga yüzeyinde merkez nokta avuç içine yapılan derin çukur bezemededir. Parmaklarda da çizgisellik ön plandadır. Negatif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk açısından dengelidir. Kompozisyonu hareketli ve işlevseldir.

Katalog No: 63

Resim 97

Buluntu Yeri: Çatalhöyük

Buluntu Yılı: 2017

Yapı Katı: TPC Alanı

Cinsi: Damga Mühür

Malzemesi: Pişmiş Kil

Boyutları: Uzunluk:4 mm Çap:9 mm

Sergilendiği Yer: Bilinmiyor

Tanımı: Damga el biçiminde yapılmış ve parmaklarda eksik kısımlar bulunmaktadır. Baskı yüzeyinin ortasında sarmal motif yer almaktadır. Elin kenarı ve parmaklarda dalgalı tepeleri anımsatan ve boşlukları dolduran küçük üçgenler ile dalgalı çizgiden oluşmaktadır. Kırmızımsı renkte, iyi pişirilmiştir (Nakamura-Meskell, 2017:190-191).

Genel Değerlendirilmesi: Damga resim 94 'deki damga ile benzerlik göstermektedir. Çizgisel olarak yapılan bezemeler ön planda yer almaktadır. Negatif olarak yapılan bezeme, doluluk-boşluk açısından dengelidir. Kompozisyonu hareketli ve işlevseldir.

IV. BÖLÜM

4. GÜNÜMÜZ SERAMİK SANATINDA NEOLİTİK DÖNEM ÇATALHÖYÜK BULUNTULARI ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

4.1 Türk Seramik Sanatçıları

Türk seramik sanatında Çatalhöyük buluntuları üzerine çalışan sanatçılar, Hamiye Çolakoğlu, Sadi Diren, Erdinç Bakla, Jale Yılmabaşar, İlgi Adalan, Serap Ünal, Gül Erali'dir.

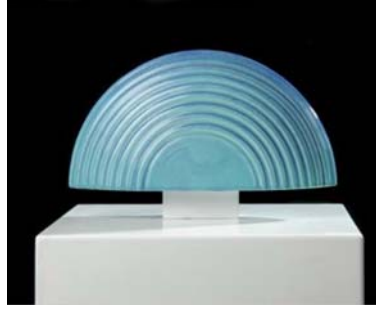
4.1.1 Hamiye Çolakoğlu

1953-54 yıllarında Türk El Sanatlarını Tanıtma Derneğinde çalışmaya başlayan sanatçı, Hakkı İzzet İzer'in Ankara'daki seramik atölyesinde ilk seramik eğitimini almaya başlamıştır (Erinç, 1998:14). 1959-63 yıllarında İtalya'da dört yıl süren Floransa Devlet Seramik Sanat Okulu'nda Teknoloji ve Yüksek pişirim Tekniği Eğitimi, Perugia Üniversitesi'nde Sanat Eğitimi ve İtalyan Edebiyatı kurslarına katılarak eğitimine devam etmiştir. 1963 yılında Amerika Seramik sergisinde en iyi seramikçi ünvanını alarak, Amerikan Kil Derneğine üye seçilmiştir. Aynı yıl ülkesine dönerek kendi seramik atölyesini kurmuştur. 1982'ye kadar kendi çalışmalarına devam eden sanatçı, 82'de Ankara'da Hacettepe Üniversitesi'nde açılan Güzel Sanatlar Fakültesi'nde Seramik Bölümünün Kurulamsında görev almıştır.

Yaşadığı toprakların ve milli değerlerinin bilincinde olan sanatçı, Anadolu'nun etnoğrafik yaşamını derinden incelememiş ve eserlerinde geleneksel formları modern biçimde yorumlayarak geçmişin izini günümüze hatta geleceğe taşımayı başarmıştır. Eserlerinde tarihsel bir konu ya da detay bulmak mümkündür.

Resim 98: Seramik Formlar (Erinç, 1998:25).

Resim 99: Seramik Form (hamiyecolakoglu.com).

Resim 100: Bilim Ağacı (Erinç,1998:156).

4.1.2 Sadi Diren

İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Seramik Bölümünü 1952’de bitiren sanatçı, 1953 yılında ilk sergisini açmıştır. 1956 yılında Almanya’ya davet edilerek, Offenbach Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu’nda eğitim vermeye gitmiş fakat buradaki görevinden ayrılarak Höhr-Grenzhausen’da bir seramik fabrikasında çalışmaya başlamıştır (<http://sosyolojisi.com/sadi-diren-kimdir-hayati-eserleri-hakkinda-bilgi/35018.html>).

1964’te Türkiye’ye geri dönerek, Eczacıbaşı Seramik Fabrikaları’nda ve mezun olduğu İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Seramik Bölümünde aynı yıl öğretim üyesi olarak çalışmaya başlamıştır. Burada birçok öğrenci yetiştirerek Türk seramik sanatının gelişmesinde çok önemli rol oynamıştır. Uluslararası anlamda en önemli seramik sanatçıları arasında gösterilmektedir.

Biçim ve renkleri ölçülü kullanarak kili şekillendirmedeki ustalığı ve sır tekniği ile seramik sanatında yeni bir bakış açısının oluşmasını sağlamıştır. Eserlerinde genellikle Anadolu coğrafyasında yaşamış uygarlıkların izlerini taşıyan, insan, hayvan, doğa, barış ve insan sevgisi konularına yer vermiştir (<http://www.filozof.net>, [18.01.2019]).

Resim 101: Sadi Diren Seramik Figürler

Resim 102: Sadi Diren Seramik Boğa (<https://tr.pinterest.com>, [18.01.2019]).

4.1.3 Erdinç Bakla

1958 yılında kazandığı İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu Seramik Bölümü'nü 1962'de bitirdi. Aynı yıllarda Hakkı İzzet İzer'in ve Jan Grove'nin öğrencisi olmuştur. 1960-62 yılları arasında Almanya'da Selb şehrindeki Krautheim Porzellan Fabrik'te porselen üretimi ve tasarımı konusunda çalışmalar yapan sanatçı, 1963'de mezun olduğu okula öğretim üyesi olarak çalışmaya başlamıştır. Hakkı İzet ve Jan Grove'nin asistanı oldu. Daha sonraki yıllarda Ralph Bush ve Anthon Lehmden'in asistanlığını yapmıştır (<http://www.erdincbakla.com>, [18.01.2019]).

Seramik ile iç içe olan hayatı boyunca Anadolu Uygarlıklarından yoğun biçimde etkilenmiş ve kültürlerini eserlerine yansıtmıştır.

Resim 103: Anadolu Tanrı ve Tanrıçaları (Sanal (kanalkultur.blogspot), 2016).

4.1.4 Jale Yılmabaşar

1957 yılında AFS bursunu kazanarak Amerika'ya gitden sanatçı, Albany Union High School'dan mezun olarak seramik çalışmalarına bu ülkede başlamıştır. Daha sonra ülkesine dönerek, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Seramik Bölümünü ve Bale Bölümünü kazanmış, her iki bölümünde okuyarak 1962'de bitirmiştir. Mezun olduğu bölümde öğretim üyesi olarak çalışmalarına devam etmiş ve buradan emekli olmuştur (<https://www.biyografya.com>, [18.01.2019]).

Birçok konu üzerinde çalışmalar yapan ve hassas bir anda ortaya çıkan kadın figürü ve çocuklar temalı çalışmaları içerisinde bir pano ve üç boyutlu olarak işlediği eserleri bulunmaktadır.

Resim 104: Jale Yılmabaşar'ın Hamile ve Çocuklu Figürler
([https://tr.pinterest.com/\[18.01.2019\]](https://tr.pinterest.com/[18.01.2019])).

4.1.5 İlgi Adalan

Sanatçı, 1959'da Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nden mezun olmuştur. 5 yıl resim dersi vererek, 1960 yılında Adalan Gorbon seramik fabrikasında çalışmaya başlamıştır. 1969'dan itibaren Adalan, birçok kişisel sergi açtı ve yurtiçi ve yurtdışında birçok karma sergiye katıldı. 1981 yılında 3. İstanbul Sanat Festivali, Yeni Trendler Sergisi'nde bronz madalya aldı. Adalan halen çalışmalarına İstanbul'da kendi atölyesinde devam etmektedir. Adalan, eserlerinde kadın, tanrıça ve idol temasını vurgulayan konularıyla dikkat çeken siyah ve beyazı çok dengeli biçimde kullanarak, seramik heykellerine dinamiklik katmıştır (http://www.bursa.com/wiki/Ilgi_Adalan).

Resim 105: İlgi Adalan'ın idolü
(<http://www.bahariyesanat.com/index.php/8-sanacilar/19-ilgi-adalan>).

4.1.6 Serap Ünal

1987 yılında İstanbul Marmara Üniversitesi Uygulamalı Sanatlar bölümünü bitiren sanatçı, aynı yıl ve mezun olduğu okulda eğitimine devam etmiştir. Süleyman Demirel Üniversitesinde öğretim üyesi olarak sanat çalışmalarına ve eğitim vermeye devam etmektedir.

Resim 106: Serap Ünal'ın idolleri (<https://tr.pinterest.com>, [18.01.2019]).

4.1.7 Gül Erali

1976 da Viyana Güzel Sanatlar Akademisi Seramik Bölümü'ne konuk öğrencisi olarak sanat eğitimine başlamış, 1976-80 arasında Avusturya hükümetinin verdiği başarı bursu ile Linz Güzel Sanatlar Akademisinde Prof. Günter Praschak'ın talebesi olarak seramik bölümünde eğitimine devam etmiştir. 1981 yılında İDGS Akademisi Seramik Bölümünden mezun olan sanatçı, aynı yıl kendi atölyesini kurmuştur.

Anadolu'nun köklü tarihine değinen sanatçı, doğudanlığın ve üretkenliğin sembolü olan Ana Tanrıçaları kendi yorumlarıyla yeniden değerlendirmiştir.

Resim 107: Gül Erali'nin Tanrıçaları (<http://www.gul-erali.com/indexturkish.htm>).

4.2 Çatalhöyük Buluntuları Üzerine Yapılan Çağdaş Seramik Çalışmaları

Resim 108: Kaan Canduran
(<http://www.turkishculture.org/whoiswho/applied-arts/kaan-canduran-489.htm>).

Resim 109: Sadettin Aygün
(<https://csmuze.anadolu.edu.tr/eser/ayg%C3%BCn-sadettin>).

Resim 110: Senanur Gündoğdu (<https://www.google.com>, [19.01.2019]).

Resim 111: Burcu Öztürk Karabey (<https://www.google.com>, [19.01.2019]).

Resim 112: Nagehan Elibol Ertuna (<https://www.google.com>, [19.01.2019]).

Resim 113: Mutlu Başkaya (<http://www.turkishpaintings.com>, [19.01.2019]).

Resim 114: Pınar Baklan Önal (<https://www.sanatgezgini.com>, [19.01.2019]).

Resim 115: Ufuk Tolga Savaş (<http://www.turkishpaintings.com>, [19.01.2019]).

4.3 Günümüz Seramik Sanatında Damga Mühür ve Mühürler Üzerine Seramik Çalışan Sanatçılar

Resim 116: Cemalettin Sevim (<https://dergipark.org.tr>, [19.01.2019]).

Resim 117: Hitit ve Erken Tunç Çağına Örnekler (Basmaz, 2011:84-85).

Resim 118: Aslantepe Höyük Damga Örnekleri (Ercan, 2007:60-68).

V.BÖLÜM

5. TASARIM VE UYGULAMA

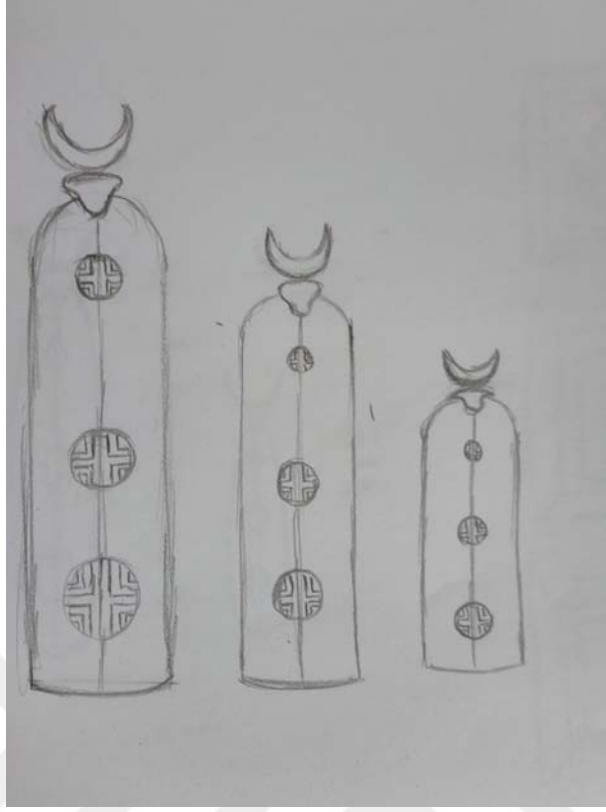
5.1 Tasarım

İkel toplumlar, yaşamlarını devam ettirdikleri sürede doğadan çok fazla etkilenmişler ve bunu günlük uygulamaları içinde sanata yansıtılmışlardır. Bu sanat yerleşik hayata geçişle birlikte topraktan yapılmış evlerin içlerinde görülmektedir. Yaptıkları ve ürettikleri sanatın farkında olmadan yaşayan bu toplumlar içerisinde yer alan Çatalhöyük, önemli bir bilgi kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çatalhöyük toplumu kültürel tüm öğelerini gösterişli bir biçimde hikayeleştirerek sanat alanının bütün dallarına hitap edecek eserler yapmışlar ve bu eserler günümüze kadar gelebilmiştir.

Tez konumuzun içeriğini oluşturan Çatalhöyük damga mühürleri araştırılıp incelenerek, sanatsal açıdan değerlendirildiğinde damga yüzeyinde yer alan bezemelerin itina ile yapıldığı görülmektedir. Yine yüzeyde ki kompozisyonlarda plastik ve estetik değerleri bakımından dengeli, hareketli oluşu dikkate değerdir. Bu özelliklere bağlı olarak sanatsal yorumlamaya gidilmiştir. Tasarım, çizim ve uygulama aşamalarından oluşmaktadır. Tasarım aşamasında mühürleri seramik sanatında nasıl ifade edebiliriz şeklinde bir düşünce ile karşılaştık. Seramiğin kendine özgü yapısına uygun olması, bugünün sanatını yansıtması ve bugünün izlerini geleceğe taşıması amacıyla tasarımlar yapılması sağlanmıştır.

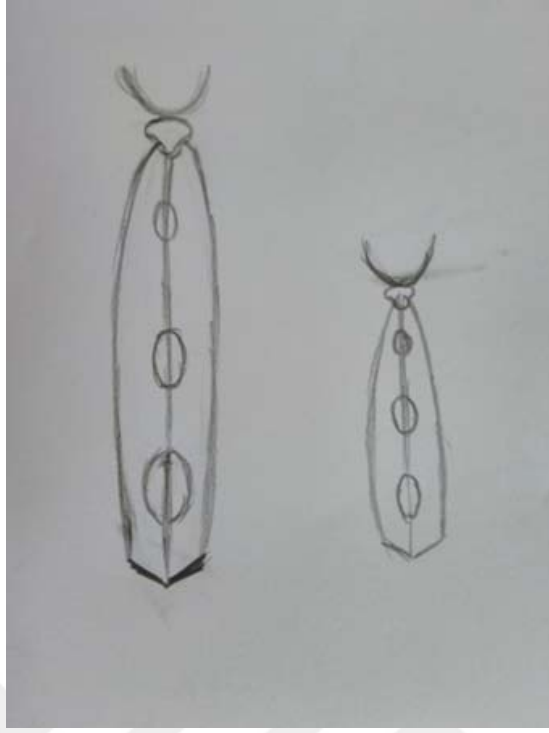
İlk aşamada ana formu oluşturmak için Çatalhöyük neolitik dönem ilk çanak çömleklerin biçiminden yararlandı. İkinci form için, geleneksel şekil olan dairenin yarısını kullanmayı tercih ettik. Daire formunu seçmemizdeki en büyük etken mühürlerin genel yapısını görmemiz ve geleneksel form yüzeyinde mühürleri daha iyi bir biçimde gösterebilmemizi sağlayacağını düşünerek daire şeklinin kullanılmasına karar verildi. Üçüncü olarak 40*40 şeklinde ahşap bir çerçevenin içerisine farklı boylarda beş adet olacak biçimde pano tasarımları yapıldı. Tüm tasarım aşamaları bittikten sonra uygulamaya geçilmiştir.

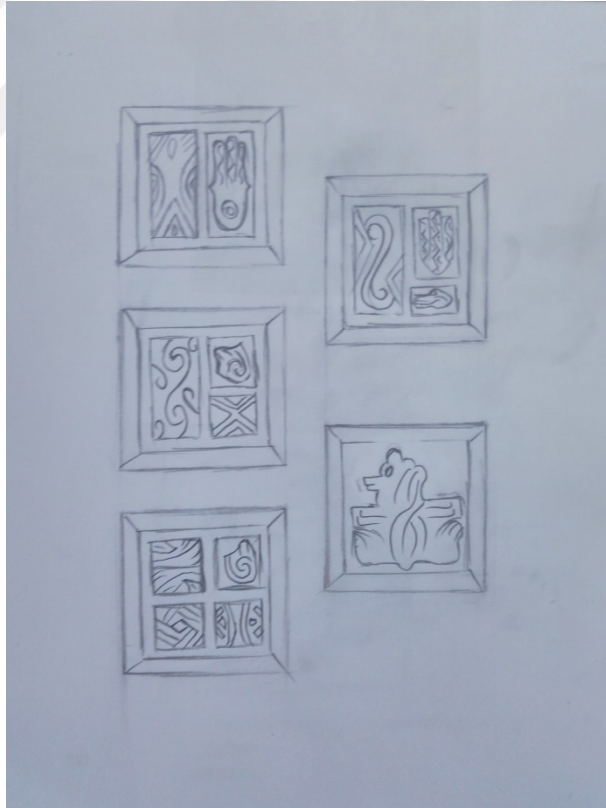
Resim 119: Tasarım 1

Resim 120: Detay

Resim 121: Tasarım 2

Resim 122: Tasarım 3

5.2 Uygulama

5.2.1 Şekillendirme

ilk aşamada Çatalhöyük damga mühürleri aslına yakın olacak biçimde küçük olarak yapılmıştır. Bu aşamada hem mühürlerin yüzeylerinde yer alan motifleri daha iyi anlama fırsatı bulduk, hem de seramik yüzeyinde hangi mühürleri kullanabileceğimizi tespit edebildik. İkinci aşamada elle şekillendirilen formların kalıpları alınarak kurumaya bırakılmıştır. Kalıplar ikişer parçadan oluşmaktadır. Mühürlerin küçük boyları haricinde formların üzerlerine gelecek büyüklükte olması için seçilmiş mühürleri büyütüp pozitif ve negatiflerini önce seramikten sonra alçı kalıpları alınması sağlandı.

Kalıpların içerisine el ile yaş çamur basılarak formların şekil alması sağlanarak üzerlerine mühür uygulaması yapılmış ve kurumaya bırakılmıştır. Kuruyan formlar üzerine bakır oksit ile sür sil tekniği tüm yüzey de uygulandı. Ayrıca tasarlanan her iki formda Çatalhöyük kült objelerinden yararlanılarak boğa başı ve boynuzu yapıldı ve forma eklendi. 1040 °C derecede pişirimleri yapıldı. Üçüncü tasarımda 40*40 cm 'lik ahşap panolar içerisine yerleşecek ölçülerde düz bir biçimde plakalar açılarak üzerlerine mühür çizimleri ve baskıları yapıldı. Pano tasarımında kullanılacak olan plakalar formlarda ki gibi önce kurutularak, üzerlerine bakır oksit ile sür sil uygulandı. 1040 °C derecede pişirimi sağlandı.

Resim 123:Mühürlerin Yapım Aşaması

Resim 124: Mühürlerin Küçük Uygulaması

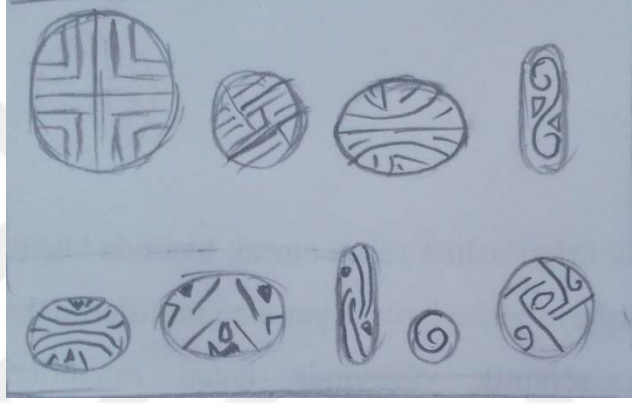
Resim 125: Mühürlerin Küçük Uygulaması

Resim 126: Mühürlerin Küçük Uygulaması

Resim 127: Mühürlerin Küçük Uygulaması

Resim 128: Mühürlerin Çizimlerine Örnekler

Resim 129: Mühürlerin Pozitifine Örnekler

Resim 130: Mühürlerin Neğatifine Örnekler

Resim 131: Pano 1: 40*40 1040 °C

Resim 132: Pano 2: 40*40 1040 °C

Resim 133: Pano 3: 40*40 1040 °C

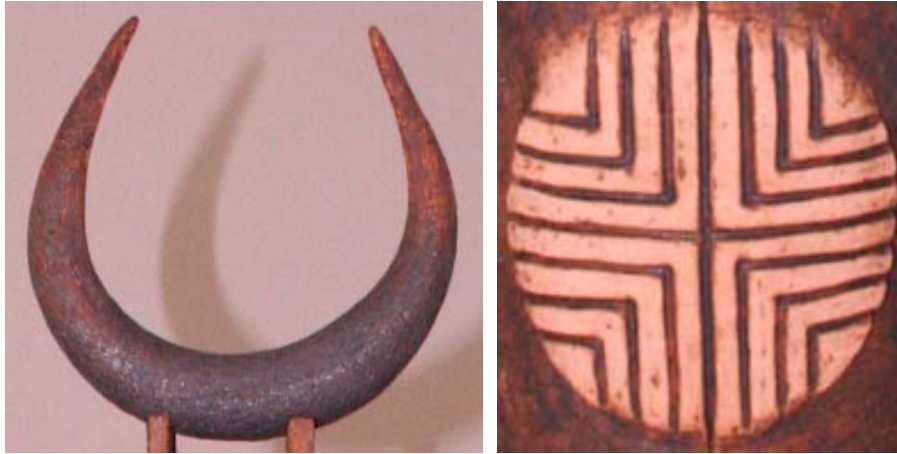
Resim 134: Pano 4: 40*40 1040 °C

Resim 135: Pano 5: 40*40 1040 °C

Resim 136: Form 1: 91*18*13,5 1040 °C

Resim 137: Detay

Resim 138: Form 2: 81*18*13,5 1040 °C

Resim 139: Detay

Resim 140: Form 3: 93*18*13,5 1040 °C

Resim 141: Detay

Resim 142: Form 4: 73*18*13,5 1040 °C

Resim 143: Detay

Resim 144: Sür Sil Uygulaması

Resim 145: Form 5: 40*41*20 1040 °C

Resim 146: Form 6: 41*20*20 1040 °C

Resim 147: Form 7: 22*40*20 1040 °C

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarihöncesi çağlarda insanoğlu yerleşik düzene geçmeden önce yaşadıkları mağara duvarlarına yaptıkları kaya çizimleri ile görsel bir dil olan duvar resimlerini kullanmışlardır. Anadolu toprakları birçok uygarlığın kurulup gelişmesine vesile olmuş ve uygarlıkların bıraktığı kültürel miras arkeolojik kazılar sonucunda elde edilen bulgularla gün yüzüne çıkartılmıştır. Duvar resimleri Anadolu Neolitik Çağ'da evlerin iç kısımlarını süsleme amaçlı yapılmaya devam ettiği görülmüştür. Resimler zamanla mühürlere, mühürler daha sonra ise alfabeye dönüşmüştür.

Tez çalışmamızın konu içeriğini oluşturan Neolitik Çağ Çatalhöyük damga mühürleri, kendinden sonraki uygarlıkları etkileyerek farklı boy ve çeşitlilikte yapılmaya devam etmiştir. Bu süre zarfında, Anadolu mühür sanatının ortaya çıkması ve gelişmesine neden olmuştur. Bunlara bağlı olarak Çatalhöyük damga mühürleri, mühür sanatının ilk örnekleri olarak görülmektedir.

Çatalhöyük damga mühürleri yapıldıkları dönemde farklı alanlarda özellikle baskı, tahıl, jeton ve mülkiyet belirtmek için kullanıldığı düşünülmektedir. İnsan derisi üzerinde dövme ve kumaş boyama da süsleme amaçlı kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Ana tanrıça heykelciğinin üzerinde yer alan bezemeler ve kazılarda bulunan kilim örnekleri bu düşünceyi desteklemektedir. Tahıl alanında ekmek üstlerine süsleme yapılarak hayır ve bereket getirmesi için kullanılmış olabileceği söz konusu olmuş, ancak bu fikri destekleyen hiçbir bilgiye ulaşılamamıştır. Bir başka kullanım alanı ise sayma araçları ya da takas yapmayı sağlayan mühürlerin Çatalhöyük'teki damga mühür örnekleri ile benzerlik göstermesidir. Son olarak yetki ve mülkiyet belirtmek amacıyla, ticari ürünleri korumak ve kime ait olduğunu tespit etmek için kullanılmış olma ihtimali bulunmaktadır. Çatalhöyük damga mühürlerinde bu bilgiyi destekleyen örneklerin mevcut olduğu tespit edilmiştir. Günümüzde yetki ve mülkiyeti belirtmek için birey kendine özgü imzasını kullanmaktadır.

Geçmiş uygarlıkların kültürleri grafik, resim, heykel ve seramik sanatındaki sanatçıları etkileyerek tasarım ve eserlerine esin kaynağı olmuştur. Seramik; resim de yüzey, heykel de biçim öğelerini kendi içinde barındıran bir sanat dalı olarak kabul edilmektedir. Neolitik çağdan günümüze kadar insanoğlu seramiğin işlevselliğini

kullanarak sanatsal bir malzemeye dönüştürmeyi başarmış, kendini ve duygularını ifade edebileceği bir alan yaratmıştır (Sönmez, 2007:112). Günümüzde mühürler, grafik sanatında arma, logo ve amblem biçimini alarak kullanılmaya devam etmektedir. Mühürler seramik sanatında yerini alarak sanatçıların çalışmalarında yeni yorumlar getirmesine olanak sağlamıştır.

Sonuç olarak; damga mühürler kullanıldıkları zaman diliminin sosyo kültürel ve sosyo ekonomik yapısını çağlar boyunca kendinden sonraki uygarlıklara aktarım aracı olmuştur. Mühürler geçmişin izini bugüne gelmesini sağlamış tarihi belgelerdir. Aynı zamanda mühürler, arkeolojik çalışmalarda ele geçen seramiklerin köklerinin bulunmasında da yol gösterici olmuşlardır.

Damga mühürler, geçmişin izlerini günümüz teknolojisi ve sanat anlayışı ile geleceğe taşıyarak günümüz seramik sanatında yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Çatalhöyük damga mühürleri araştırılıp, incelenerek değerlendirilmiş ve ilk kez günümüz seramik sanatında yorumlanmış ve müzede sergilenen damga mühürlerden yola çıkılarak iki farklı form üzerinde mühürlere yer verilerek seramik eserler yapılmıştır. “Konya Çatalhöyük Damga Mühürlerinin Seramik Sanatına Etkileri” adlı tez kapsamında yapılan uygulama çalışmalarına yer verilmiştir.

ÖNERİLER

Çatalhöyük damga mühürlerinde bugüne kadar 66 adet mühür bulunmuştur. Anadolu uygarlıkları içerisinde tespit edilen mühür çeşitleri sadece arkeolojik açıdan önem taşıdığı ve müzelerde sergilendiği görülmektedir. Mühürler, sadece arkeolojik açıdan değerlendirilmemelidir. Mühür yüzeylerinde yer alan kompozisyonlar farklı sanat dallarında araştırılıp, görsel ve estetik değerleri incelenebilir.

Sanatçılar duygu ve düşüncelerine aktarabileceği bir alan olabileceği gibi birçok özgün çalışmalarda yer verebilir. Yeni eserler üretilebilir.

Bu araştırmada değinilen damga mühürler, Anadolu coğrafyasının farklı bölgelerinde bulunan mühürler ile karşılaştırılarak ya da değerlendirilerek çok geniş bilgiler elde edilebilir. Kaynak oluşturulabilir.

Hem Anadolu hemde başka ülkelerde tespit edilen mühürler karşılaştırılarak Tarih süreci içerisinde önemli bir yeri olan mühürlerin iletişim aracı ya da anlatım dili olarak kullanıldığı bilinmektedir. Mühürlerin iletişim yönü ele alınabilir.

Duvar resimleri mühürlere (damgalara), mühürler ise zaman içerisinde alfabeye dönüştüğü yazılı kaynaklarda belirtilmektedir. Bu açıdan bakıldığında mühürlerin alfabeye geçiş süreci incelenebilir ve kaynak oluşturulabilir.

Farklı sanat alanlarındaki sanatçılar disiplinler arası çalışmalar yapabilir. Bu çalışmalarını sergi ile destekleyerek ilgili kitleye mesaj verebilir.

Bu araştırma, benzer konuları inceleyecek araştırmacılara kaynak oluşturabilir.

KAYNAKÇA

Kitap

- AKURGAL, E. (2005). **Anadolu Kültür Tarihi**, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, 17.Baskı, Ankara
- ARCASOY, A. (1988). **Seramik Teknolojisi**, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Anasanat Dalı Yayınları, No: 2, İstanbul.
- ARDOS, M. , N. PEKCAN. (1994) **Jeomorfoloji Sözlüğü** , İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No:3397, İstanbul
- ARSEVEN, C.E. (1948). **Sanat Ansiklopedisi Cilt II**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul
- BALTER, M. (2008). **Tanrıça ve Boğa: Çatalhöyük Uygarlığın Doğuşuna Arkeolojik Bir Yolculuk**, Çev. Selen Hırçın Riegel, 1.Basım, Homer Kitabevi, İstanbul
- CARTER, T. (2006). Cam Şehri: Çatalhöyük'te Obsidyenin Rolü, **Topraktan Sonsuzluğa Çatalhöyük**, Çev. Mine Haydaroğlu, 2. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- ERİNÇ, M.S. (1998). **Toprağın Erki Hamiye Çolakoğlu**, Çanakkale Seramik Sanat Yayınları, Ankara
- HAMILTON, N. (2001). **Geçmişten Günümüze Çatalhöyük**, 1.Baskı, Çumra Belediyesi Kültür Hizmeti, Çumra/Konya
- HODDER, I. (2006a). **Topraktan Sonsuzluğa Çatalhöyük**, Çev. Mine Haydaroğlu, 2. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- HODDER, I. (2006b). **Çatalhöyük: Leoparın Öyküsü**, Çev. Dilek Şendil, Yapı Kredi Yayınları, No:2343, İstanbul
- MELLAART, J. (2003). **Çatalhöyük: Anadolu'da Bir Neolitik Kent**, Çev. Gökçe Bike Yazıcıoğlu, 1. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- MUTLUAY, N. (2010). **Anadolu Neolitik Çağ Uygarlığı**, 1.Baskı, Alter yayıncılık, Ankara

- NAKAMURA, C ve L. MESKELL. (2006a). Çatalhöyük Figürinleri, **Topraktan Sonsuzluğa Çatalhöyük**, Çev. Mine Haydaroglu, 2. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- ÖKSE, A.T. (2015). **Arkeolojik Çalışmalarda Seramik Değerlendirme Yöntemleri**, 2.Baskı, Arkeoloji Sanat Yayınları, İstanbul
- ÖKSE, A.T. (1999). **Önasya Arkeolojisi Seramik Teimleri**, 2.Baskı, Arkeoloji Sanat Yayınları, İstanbul
- ÖZEN, A.T. (2002). **Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde Seramik Temel Sanat Eğitimi II**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir
- RICE, P.M. (1987). **Pottery Analysis** , The University of Chicago Press , Chicago
- RUSSELL, N. (2006a). Çatalhöyük Hayvanları, **Topraktan Sonsuzluğa Çatalhöyük**, Çev. Mine Haydaroglu, 2. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- SEVİM, S. (2007). **Seramik Dekorlar ve Uygulama Teknikleri**, 1.Baskı, Yorum Sanat, İstanbul,
- ÜLKEKUL, C. (1999). **8200 Yıllık Bir Harita: Çatalhöyük Şehir Planı**, Çev. Osman Altıparmak, Dönence Basım ve Yayın Hizmetleri, İstanbul
- SÖZEN, M. ve U. TANYELİ. (2001). **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, 6.Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul
- ŞAHİN, F. (1983). **Seramik Sözlüğü**, Anadolu Sanat Yayınları, İstanbul

Sürelî Yayınlar

- HODDER, I. (2007) Çatalhöyük, Anadolu'da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa'ya Yayılımı Türkiye'de Neolitik Dönem: Yeni Kazılar Yeni Bulgular, **Arkeoloji ve Sanat Yayınları**, İstanbul
- KURTULUŞ, Ö. (1995). Çatalhöyük, **Bilim ve Teknik**, Sayı:336, İstanbul
- ÖZPARLAK, F. (2007). Çatalhöyük'ten Günümüze Ticaret ve Konya Ticaret Odası'nın 125. Kuruluş Yılı, **İpek Yolu Dergisi**, Sayı:237, Konya

Makale

Ark.S.T. (2000). 15. Arkeometri Sonuçları Toplantısı, **T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar Ve Müzeler Genel Müdürlüğü**

BOZYİĞİT, R., Ş. GÜNGÖR. (2011). “Konya Ovasının Toprakları ve Sorunları”, **Marmara Coğrafya Dergisi**, Sayı:24 , s.169-200

EROL,O. (1971). Konya,Tuzgölü ve Burdur Havzalarındaki Pluvial Gllerin Çekilme Safhalarının Jeomorfolojik Delilleri, **Ankara Üniversitesi, DTCF Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, s:3-4

FIANDRA, E (2003). “Mühürler, Kil Mühür Baskıları- Neolitik Çağ”, **ArkeoAtlas**, Sayı:2, İstanbul

GÜMÜŞ, A.B., D. BAR-YOSEF MAYER (2013). “Micro-freshwater Gastropods at Çatalhöyük as Environmental Indicators” , **Humans and Landscapes of Çatalhöyük : Reports from the 2000–2008 Seasons** , ed. Ian Hodder , Çatalhöyük Research Project Series, Vol. 8 , BIAA Monograph No. 47, British Institute at Ankara ; Monumenta Archaeologica 30, Cotsen Institute of Archaeology Press, Los Angeles, s.81-87

GÜNDÜZ, R. (2016). Neolitikten Kalkolitik Döneme Kadar Bozkır ve Çevresindeki Yerleşmeler, **Uluslararası Sempozyum Geçmişten Günümüze Bozkır**, Konya, 33-48

ROBERTS,N. (1995). “Konya Basın Palaeoenvironmental Research (Kopal) Programme” **XIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, Cilt II , T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları: 1813 , Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları: 46 , s.373-384

TEKİN, H. (2005). Yeni Buluntuların Işığı Altında Anadolu’da Hassuna ve Samara Seramiğinin Yayılımı Üzerine Bir Gözlem, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 22. 1, 183-202

TÜRKCAN, A.U. (2002). Anadolu’nun En Eski Pişmiş Toprak Damga Mühürleri, II **Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu**, Eskişehir, 70-76

TÜRKCAN, A.U. (2013). Appendix 13.1: Çatalhöyük Stamp Seals From 2000-2008, **Substantive Technologies at Çatalhöyük: Reports** from the 2000-2008 Seasons, ed. Ian Hodder, Çatalhöyük Research Project Series, Vol.9, BIAA Monograph No.48, British Institute at Ankara; Monumenta Archaeologica 31, Cotsen Institute Of Archaeology Press, Los Angeles, 1-5

TÜRKCAN, A.U. (2014). Neolitik Çağ Çatalhöyük Simgeciliğinde Duvar Resimleri ve Damga Mühürleri, **Anadolu Kültürüne Bir Bakış: Armağan Erkanal'a Armağan**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 441-452

Tez

BASMAZ, G. (2011). **M.Ö.3000-M.Ö.500 Yılları Arasında Anadolu Uygarlıklarında Kullanılan Mühürler Ve Seramiğin Mühürdeki Yeri**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seramik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

ERCAN, H.F. (2007). **Arslantepe Höyükte Bulunan Mühür Desenlerinin Sanatsal Açından Değerlendirilerek Seramik Yüzeylerde Yorumlamaları**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seramik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

GÜNEY, A. (2014). **Anadolu'da Başlangıcından MÖ I.Binin Sonuna Kadar Hayvan Biçimli Damga Mühürler**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji (Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

TAPUR, T. (1998). **Eski Konya Gölü Ve Çevresinin Fiziki Coğrafya Özellikleri**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

TARKAN, D. (2015). **Doğu Çatalhöyük Neolitik Dönem Çanak Çömleğinin Kil Kullanımı ve Kaynakları Bakımından İncelenmesi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı Tarih Öncesi Arkeolojisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

TÜRKCAN, A.U. (1999). **Neolitik Dönem Çatalhöyük Damga Mühürleri ve Benzeri Buluntular**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

YILANKAYA, G. (2010). **Batı Çatalhöyük İnsan ve Hayvan Betimlemeli Çanak Çömlekleri**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

YÜKSEL, C.K. (2017). **Neolitik Dönemden Erken Tunç Çağının Sonuna Kadar Batı Anadolu'da Mühürlerin Gelişimi**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Yüksek Lisans Tezi

ZORLUOĞLU, L. (2007). **Çatalhöyük TP Alanı Klasik, Helenistik, Roma Çağı Seramiği**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Ansiklopedi

ANILANMERT, B. ve Z. RONA. (1997). "Seramik", **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi C.3**, Yapı- Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul

Arşiv Raporları

Cassidy, J. (2008). "Clay Stamp", **Çatalhöyük 2008 Archive Report, 204-209**

http://www.catalhoyuk.com/downloads/Archive_Report_2008.pdf,s.207-212

Duman, T. (2014). <http://www.yardimcikaynaklar.com/kavki-nedir/>

GIBSON, C. ve LAST, J. (2003). "West Mound Excavations", **Çatalhöyük 2003 Archive Report, 59-66**

http://www.catalhoyuk.com/downloads/Archive_Report_2003.pdf,s.59-64

NAKAMURA, C ve L. MESKELL. (2017). Figurines and Clay Stamps, **Çatalhöyük 2017 Archive Report, 185-194**

http://www.catalhoyuk.com/sites/default/files/Archive_Report_2017.pdf

TÜRKCAN, A.U. (1997). "Stamp Seals" **Çatalhöyük 1997 Archive Report**,

http://www.catalhoyuk.com/archive_reports/1997/ar97_18.html

TÜRKCAN, A.U. (2003). “Stamp Seals and Clay Figures” **Çatalhöyük 2003 Archive Report**,

http://www.catalhoyuk.com/downloads/Archive_Report_2003.pdf,s.98-103

TÜRKCAN, A.U. (2004). “Stamp Seals”, **Çatalhöyük 2004 Archive Report, 26**,

http://www.catalhoyuk.com/downloads/Archive_Report_2004.pdf

TÜRKCAN, A.U. (2005). “Clay Stamp Seals”, **Çatalhöyük 2005 Archive Report**,

http://www.catalhoyuk.com/downloads/Archive_Report_2005.pdf,189-192

İnternet Kaynakları

----- (2012). Gliptik / Mühür Sanatı,

<http://www.msxlabs.org/forum/sanat/16556-gliptic-sanati-muhur-sanati.html#ixzz1rTU8LS3x>

<https://www.evrensel.net/haber/316879/muhrun-tarihi-eski-mezopotamya-ve-anadoluda-muhur>

<https://www.memrise.com/course/889122/turkiye-haritasi-no-typing/5/>

https://www.researchgate.net/figure/Contour-map-compiled-from-survey-points-depicting-Catalhoeyuek-trench-sites-as-well-as_fig20_323073567

<http://www.catalhoyuk.com/tr/content/bati-hoyuk>

http://www.catalhoyuk.com/sites/default/files/media/pdf/RAPOR_2016.pdf

http://www.catalhoyuk.com/sites/default/files/Catalhoyuk_2017_Arsiv_Raporu.pdf

http://www.catalhoyuk.com/sites/default/files/Catalhoyuk_2017_Arsiv_Raporu.pdf

<https://www.palmbeads.com.au/products/bactrian-bronze-seal-1>

<https://www.worthpoint.com/worthopedia/ancient-bactrian-bronze-seal-stamp-1694639081>

hamiyecolakoglu.com

[https://tr.pinterest.com/search/pins/?q=sadi%20diren&rs=typed&term_meta\[\]=sadi%7Ctyped&term_meta\[\]=diren%7Ctyped](https://tr.pinterest.com/search/pins/?q=sadi%20diren&rs=typed&term_meta[]=sadi%7Ctyped&term_meta[]=diren%7Ctyped)

<http://www.filozof.net/Turkce/edebi-sahsiyetler-kisilikler-biyografileri/18815-sadi-diren-kimdir-hayati-eserleri-hakkinda-bilgi.html>

<http://www.erdincbakla.com/Turkce/biyografi/Biyografi.aspx>

<https://www.biyografya.com/biyografi/7618>

[https://tr.pinterest.com/search/pins/?rs=ac&len=2&q=jale%20y%C4%B1lmaba%C5%9Far%20seramik&eq=jale%20y&etslf=5908&term_meta\[\]=jale%7Cautocomplete%7C0&term_meta\[\]=y%C4%B1lmaba%C5%9Far%7Cautocomplete%7C0&term_meta\[\]=seramik%7Cautocomplete%7C0](https://tr.pinterest.com/search/pins/?rs=ac&len=2&q=jale%20y%C4%B1lmaba%C5%9Far%20seramik&eq=jale%20y&etslf=5908&term_meta[]=jale%7Cautocomplete%7C0&term_meta[]=y%C4%B1lmaba%C5%9Far%7Cautocomplete%7C0&term_meta[]=seramik%7Cautocomplete%7C0)

<http://www.bahariyesanat.com/index.php/8-sanacilar/19-ilgi-adalan>

[https://tr.pinterest.com/search/pins/?q=serap%20%C3%BCnal&rs=typed&term_meta\[\]=serap%7Ctyped&term_meta\[\]=%C3%BCnal%7Ctyped](https://tr.pinterest.com/search/pins/?q=serap%20%C3%BCnal&rs=typed&term_meta[]=serap%7Ctyped&term_meta[]=%C3%BCnal%7Ctyped)

<http://www.gul-erali.com/indexturkish.htm>

<http://www.turkishculture.org/whoswho/applied-arts/kaan-canduran-489.htm>

<https://csmuze.anadolu.edu.tr/eser/ayg%C3%BCn-sadettin>

https://www.google.com/search?q=Senanur+G%C3%BCndo%C4%9Fdu+seramik&client=firefox-b-d&biw=1218&bih=683&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiC-Pi3zbTjAhW76KYKHZFOBb4Q_AUIECgB

https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&biw=1218&bih=683&tbn=isch&sa=1&ei=JzorXfvxPMeBjLsPvNKe2A8&q=Burcu+%C3%96zt%C3%BCrk+Karabey++seramik&oq=Burcu+%C3%96zt%C3%BCrk+Karabey++seramik&gs_l=img.3...78059.78059..78418...0.0..0.119.119.0j1.....0....2j1..gws-wiz-img.skNIpH2ma3E

<https://www.sabah.com.tr/galeri/kultursanat/seramik-sanatcisi-nagehan-elibol-ertuna/5>

http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=34&l=1&modPainters_artistDetailID=2528

<https://www.sanatgezini.com/marketplace/seller/profile/pinar-baklan-onal>

http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=34&l=1&modPainters_artistDetailID=3293

<https://dergipark.org.tr/download/article-file/192473>

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

- İsim : Dilber Beyza KÜÇÜKKAVAS
- Doğum Yeri : Konya
- Doğum Tarihi : 08.03.1978
- Uyuğu : T.C.
- Medeni Durumu : Bekar

İLETİŞİM BİLGİLERİ

- e-mail : dbeyzakkavas@gmail.com
- GSM : 05436782322

ÖĞRENİM BİLGİLERİ

- 1984-1989 Konya İnkılap İlkokulu
- 1989 – 1990 Konya Özel Diltaş Lisesi
- 1990 - 1993 Konya Karma Ortaokulu
- 1993 – 1996 Konya Atatürk Kız Lisesi
- 2001 - 2005 T.C. Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü (KONYA)
- 2008 - 2019 T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Arkeoseramik Bölümü (ISPARTA)

DENEYİM

- 2002 Karatay, Etnoğrafya ve Arkeoloji Müzelerinde Uygulamalı Staj Eğitimi / KONYA
- 2003 Çanakkale Seramik Fabrikasında Staj / Çan-ÇANAKKALE
- 2004 Sıtkı OLÇAR Özel Atölyesinde Staj / KÜTAHYA
- 2005 Selçuk Üniversitesi Karaman Yüksekokulu Seramik Bölümünde Mezuniyet Çalışması /KARAMAN
- 2005 İsmail YİĞİT Özel Döküm Atölyesinde Mezuniyet Çalışması/ KÜTAHYA

- Melike Gral Stüdyo Mezuniyet alışması Tamamladım/ KÜTAHYA
- 2006-2007 T.C. Beyşehir Kaymakamlığı Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu, ini Desinatrlğ/ BEYşEHİR-KONYA
- 2007 Türk-Alman Genç Seramik Sanatçıları Arasında Karşılaştırmayı Esas Alan Proje için Almanya'daki müze tarafından davet edilerek Hammer (galeriehammer@gmx. de) Atölyesinde alışma /ALMANYA
- 2007-2008 T.C. Beyşehir Kaymakamlığı Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu, ini Desinatrlğ/ BEYşEHİR-KONYA
- 2009-2010 T.C. Beyşehir Kaymakamlığı Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu, ini Desinatrlğ/ BEYşEHİR-KONYA

YABANCI DİL VE DÜZEYİ

- İNGİLİZCE (Orta Düzey)

BELGE VE SERTİFİKALAR

- 2007 Konya Karatay Belediyesi El Sanatları Merkezinden Ebru Sertifikası
- 2010 T.C. Beyşehir Kaymakamlığı Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Bünyesinde Fotoğraf Sanatçısı Reha BİLİR'in önderliğinde ve Eğitiminde Açılan Fotoğrafçılık Kurs Sertifikası

SERGİLER

- 2008 "SADECE DEğİşEN KALIR" Türk-Alman genç seramik sanatçıları sergisi/ OSNABRÜCK-ALMANYA
- 2009 "SADECE DEğİşEN KALIR" Türk-Alman genç seramik sanatçıları sergisi/ HANNOVER-PEİNE/ALMANYA
- 2019 XII. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi Ve Folkloru Kongresi Sanat Etkinlikleri Karma Sergi/KONYA
- 2019 Aksu şehit Yaşar Kocabaş Ortaokulu Bilim Sanat Ve Kültür Festivali/AKSU-ISPARTA
- 2019 Yüksek Lisans Sergisi/ISPARTA

BİLDİRİLER

- 2019 XII. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi Ve Folkloru Kongresi Sanat Etkinlikleri, Yüksek Lisans Tezi Sözlü Bildiri Olarak Sunumu/KONYA

İLGİ ALANLARI

Seramik, Resim, Dağılık Faaliyetleri, Fotoğrafçılık, Gezi